

TIETOA STADISTA

Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat 2011–2015

MUISTIOITA 2011

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

1911
2011

HEL S I N G I N
K A U P U N G I N
T I E T O K E S K U S

**TIEDUSTELUT
FÖRFÄGNINGAR
INQUIRIES**

Leila Lankinen, p. – tel. 09 310 36402
etunimi.sukunimi@hel.fi

Timo Cantell, p. – tel. 09 310 73362
etunimi.sukunimi@hel.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18-20 A)

PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmsgatan 18-20 A)

P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki
Finland (Siltasaarenkatu 18-20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

09 310 1612

INTERNET

www.hel.fi/tietokeskus/

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR, DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

p. – tel. 09 310 36293

tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYynti
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto

Siltasaarenkatu 18-20 A, p. 09 310 36377

Faktacentralens bibliotek

Broholmsgatan 18-20 A, tel. 09 310 36377

City of Helsinki Urban Facts Library

Siltasaarenkatu 18-20 A, tel. +358 09 310 36377

tietokeskus.kirjasto@hel.fi

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

TIETOA STADISTA

Helsingin kaupungin tilasto- ja
tutkimusohjelmat 2011–2015

MUISTIOITA |
PROMEMORIOR | **2011:1**
MEMORANDA |

PROJEKTIRYHMÄ
PROJEKTGRUPPEN
PROJECT GROUP

Timo Cantell
Markus Laine
Leila Lankinen
Iina Oilinki
Minna Salorinne

KÄÄNNÖKSET
ÖVERSÄTTNING
TRANSLATIONS
Magnus Gräsbeck

TAITTO
OMBRYTTNING
GENERAL LAYOUT
Minna Salorinne

KANSI
PÄRM
COVER

Tarja Sundström-Alku
Kansikuva - Pärm bild - Cover picture:
Helsingin kaupungin aineistopankki /
Jim Rotherham

PAINO
TRYCKERI
PRINT
Edita Prima Oy, Helsinki 2011

PAINETTU
ISSN 1455-7274

VERKOSSA
ISSN 1796-7252

7.12.2010

Tietokeskus
PL 5500 (Siltasaarenkatu 18-20 A)
00099 HELSINGIN KAUPUNKI

1329 §
29.11.2010 pöydälle pantu asia
HELSINGIN KAUPUNGIN TILASTO- JA TUTKIMUSOHJELMAT VUOSILLE 2011-2015

Khs 2010-214
Esityslistan asia Sj/2

Kaupunginhallitus päätti hyväksyä Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat vuosille 2011–2015.

Samalla kaupunginhallitus päätti kehottaa tietokeskusta toteuttamaan vuonna 2013 ohjelmien väliarvioinnin ja määrittelemään vuosien 2014–2015 tutkimus- ja tilastohankkeet sekä tarkentamaan kaupunkitilaston ja -tutkimuksen painopisteitä.

Pöytäkirjanote tietokeskukselle kehotuksin toimittaa tilasto- ja tutkimusohjelmat kaupungin virastoille ja laitoksille.

Lisätiedot:
Mickwitz Leena, kaupunginsihteeri, puhelin 310 36054

Pöytäkirja on pidetty nähtävänä . . . 2010 ja asianosaista koskeva päätös on annettu postin kuljetettavaksi seuraavana arkityöpäivänä pöytäkirjan nähtävänäpitämisestä.

Jenni Lähdesmäki
pöytäkirjanpitäjä

SISÄLTÖ

ESIPUHE	7
FÖRORD	8
PREFACE	9
JOHDANTO	10
1. TILASTO- JA TUTKIMUSTOIMINNAN STRATEGISET SUUNNAT VUOSILLE 2011–2015	11
1.1 TIETO PÄÄTÖKSENTEON TUKENA	11
1.2 TILASTO- JA TUTKIMUSTOIMINNAN ORGANISOINTI	12
1.3 VAHVISTUVA KORKEAKOULUYHTEISTYÖ	13
1.4 SEUTUYHTEISTYÖ JA LAAJENEVA TIETOPALVELU	14
1.5 TIEDON SAANNIN TURVAAMINEN JA YHTEISTYÖ TIEDON TUOTTAJIEN KANSSA	15
1.6 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA	15
1.7 TIETOJEN KÄYTETTÄVYYS JA JULKAISEMINEN	16
1.8 HELSINKI-TIEDON KESKEISET TEEMAT	18
TILASTOT	21
2. HELSINGIN KAUPUNGIN TILASTO-OHJELMA 2011–2013	21
2.1 HELSINKI-TILASTON VAKIINTUNEET TUOTTEET JA PALVELUT	21
2.1.1 PERUSTIETOVARANNOT JA TILASTOJULKAISUT	21
2.1.2 TIETOKESKUKSEN YLLÄPITÄMÄT TIETOJÄRJESTELMÄT JA PAIKKATIETOJEN KEHITTÄMINEN	25
2.1.3 TIETO- JA ASiantuntijapalvelut	26
2.1.4 ASiantuntijoiden verkostot ja yhteistyökumppanit	27
2.2 HELSINKI-TILASTON KEHITTÄMISHANKKEET VUOSILLE 2011–2013	28
2.2.1 ASUMINEN, KAUPUNKIRAKENNE JA YMPÄRISTÖ	28
2.2.2 HYVINVOINTI, TERVEYS JA PALVELUT	32
2.2.3 KUNTATALOUS, TYÖMARKKINAT JA KILPAILUKYKY	35
2.2.4 PERUSTIETOVARANTOJEN KEHITTÄMINEN	36
2.2.5 TIETOVARANTOJEN AVAAMINEN, HALLINTA JA KÄYTETTÄVYYDEN PARANTAMINEN	37
TUTKIMUKSET	38
3. HELSINGIN KAUPUNGIN TUTKIMUSOHJELMA 2011–2013	38
3.1 ASUMINEN, KAUPUNKIRAKENNE JA YMPÄRISTÖ	39
3.2 DEMOKRATIA JA HALLINTO	45
3.3 HYVINVOINTI, TERVEYS JA PALVELUT	48
3.4 KAUPUNKIKULTTUURI	55
3.5 KUNTATALOUS, TYÖMARKKINAT JA KILPAILUKYKY	59

Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat 2011–2015

4. HELSINGIN KAUPUNGIN VIRASTOJEN TUTKIMUSTOIMINTA	66
4.1 KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO	66
4.2 NUORISOASIAINKESKUS	68
4.3 OPETUSVIRASTO	74
4.4 SOSIAALIVIRASTO	80
4.5 TERVEYSKESKUS	86
4.6 YMPÄRISTÖKESKUS	89
LIITTEET	92
LIITE 1. TIETOKESKUKSEN TILASTOTUOTTEET JA PALVELUT	92
LIITE 2. TILASTO- JA TUTKIMUSOHJELMATYÖN ASIAKASKUULEMISET	94
LIITE 3. EDELLISEN TILASTO-OHJELMAN TOTEUTUMINEN	96
LIITE 4. EDELLISEN TUTKIMUSOHJELMAN TOTEUTUMINEN	98

ESIPUHE

Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat ilmestyvät ensimmäistä kertaa yhteisenä julkaisuna – Tietoa Stadista. Ohjelmien strategiset linjaukset ulottuvat vuosille 2011–2015. Konkreettiset tutkimus- ja tilastotoimen kehittämishankkeet on ajoitettu kolmelle vuodelle ja kahden seuraavan vuoden hankkeet määritellään tietokeskuksen tekemän väliarvioinnin jälkeen. Ohjelmat perustuvat laajoihin asiakas kuulemisiin ja ne on koottu tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikön ja kaupunkitutkimusyksikön asiantuntijoiden yhteistyönä.

Tilasto- ja tutkimusohjelmien teema-alueet sisältävät näkökulmia asumiseen ja ympäristöön, demokratiaan ja osallistumiseen, kaupunkilaisten terveyteen, hyvinvointiin ja palveluihin, kaupunkikulttuuriin sekä kuntatalouteen, kilpailukykyyn ja työmarkkinoiden toimivuuteen. Moni kaupunki-ilmio näyttäyty horisontaalisesti edellä mainittujen teema-alueiden sisällä; esimerkkinä tulevista painopisteistä mainittakoon lapset.

Ohjelmien laatimista on ohjannut kaupunginjohtajan 10.2.2010 (Khs § 26) asettama johtoryhmä. Sen puheenjohtajana toimi apulaiskaupunginjohtaja Tuula Haatainen ja jäsenenä Helsingin kaupungilta johtava asiantuntija Kim Aarva, osastopäällikkö Mariana Kajantie, ympäristötutkimuspäällikkö Päivi Kippo-Edlund, rahoitusjohtaja Tapio Korhonen, toimistopäällikkö Rikhard Manninen, virastopäällikkö Mikael Nordqvist, erityissuunnittelija Juha Nyman, kehittämisjohtaja Paula Sermilä ja nuorisotoimenjohtaja Lasse Siurala. Yhteistyötahoja johtoryhmässä edustivat tilastojohtaja Riitta Harala Tilastokeskuksesta, erikoistutkija Annukka Jyrämä Aalto-yliopistosta, professori Hannu Niemi Helsingin yliopistosta tutkimusprofessori Jussi Simpura Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Tietokeskuksen johtoryhmäjäsenet olivat johtaja Asta Manninen, tietohuoltopäällikkö Leila Lankinen, tutkimuspäällikkö Timo Cantell, erikoistutkija Markus Laine ja sihteereinä erityissuunnittelija Iina Oilinki sekä tutkija Minna Salorinne.

Kaupunginhallitus hyväksyi käsillä olevat ohjelmat 7.12.2010 ja ohjeisti tietokeskusta toteuttamaan ohjelmien väliarvioinnin vuonna 2013 ja sen perusteella määrittelemään vuosien 2014–2015 tutkimus- ja tilastohankkeet sekä tarkentamaan kaupunkitilaston ja -tutkimuksen painopisteitä.

Helsingin kaupungin tietokeskus kiittää ohjelmatyön johtoryhmää ja yhteistyötahoja (katso liite 2.) hedelmällisestä yhteistyöstä.

Helsingissä, joulukuussa 2010

Asta Manninen

Timo Cantell

Leila Lankinen

johtaja

tutkimuspäällikkö

tietohuoltopäällikkö

FÖRORD

Helsingfors stads statistik- och forskningsprogram utkommer nu för första gången inom samma pärmar. Programmens strategiska linjedragningar gäller åren 2011-2015. De konkreta utvecklingsprojekten är utlagda på tre år. De bygger på omfattande dialog med klienterna och har samlats in i samarbete mellan Faktacentralens experter.

Statistik- och forskningsprogrammets temaområden berör såväl boende och miljö, demokrati och deltagande, stadsbornas hälsa, välfärd och service, stadskultur som kommunekonomi, konkurrenskraft och arbetsmarknadens funktionalitet. Många stadsfenomen framstår horisontellt inom dessa temaområden; som ett exempel på kommande fokuseringar kan nämnas barnen.

Uppgörandet av programmen har styrts av en styrgrupp tillsatt av stadsdirektören 10.2.2010 (Sstyr § 26). Som ordförande verkar biträdande stadsdirektör Tuula Haatainen och som medlemmar från Helsingfors stads sida Kim Arava från socialverket, Marianne Kajantie från kulturcentralen, Päivi Kippo-Eklund från miljöcentralen, Tapio Korhonen från ekonomi- och planeringscentralen, Rikhard Manninen från stadsplaneringskontoret, Mikael Nordqvist från fastighetskontoret, Juha Nyman från hälsovårdscentralen, Paula Sermilä från utbildningsverket och Lasse Siurala från ungdomscentralen. Olika samarbetspartners representeras av Riitta Harala från Statistikcentralen, Annukka Jyrämä från Aalto-universitetet, Hannu Niemi från Helsingfors universitet, och Jussi Simpura från Institutet för hälsa och välfärd. Medlemmarna i styrgupp från faktacentralen var Asta Manninen, Leila Lankinen, Timo Cantell, Markus Laine och som sekreterare lina Oilinki samt Minna Salorinne.

Stadsstyrelsen godkände föreliggande program den 7.12.2010 och uppmanade Faktacentralen att göra en mellanrapport om programmen år 2013 och att på grundval av den slå fast forsknings- och statistikprojekten för åren 2014-15 samt precisera fokuseringarna inom stadsstatistik och stadsforskning.

Helsingfors stads faktacentral tackar styrgruppen och samarbetspartners (biliga 2.) för fruktbart samarbete.

Helsingfors, december 2010

Asta Manninen

direktör

Timo Cantell

forskningschef

Leila Lankinen

informationsförsörjningschef

PREFACE

The Statistics Programme and the Research Programme for the City of Helsinki are now, for the first time, published in one volume. The strategic outlines of the programmes cover the years 2011-2015. The concrete research and statistics projects encompass the next three years. These projects are based on extensive dialogue with key clients and partners and they have been formulated and designed by the City of Helsinki Urban Facts experts.

The theme areas of the Statistics and Research Programmes concern housing and environment, democracy and inclusion, health, welfare and services, urban culture as well as municipal economy, competitiveness and labour market functionality. Many urban phenomena emerge horizontally through these theme areas, and to mention one, children are one of the future focal themes.

The compilation of the programmes has been led by a steering group appointed by the Lord Mayor on 10 February 2010. The steering group was chaired by Deputy Mayor Tuula Haatainen and included the following members from Helsinki City's administration: Kim Aarva from Social Services Department, Marianna Kajantie from Cultural Centre, Päivi Kippo-Edlund from Environment Centre, Tapio Korhonen from Economic and Planning Centre, Rikhard Manninen from City Planning Department, Mikael Nordqvist from Real Estate Department, Juha Nyman from Health Centre, Paula Sermilä from Educational Department, and Lasse Siurala from Youth Department. Cooperation partners represented in the steering group were Riitta Harala from Statistics Finland, Annukka Jyrämä from Aalto University, Hannu Niemi from the University of Helsinki, Jussi Simpura from the National Institute of Health and Welfare. City of Helsinki Urban Facts was represented by Asta Manninen, Leila Lankinen, Timo Cantell, Markus Laine and as secretaries Iina Oilinki and Minna Salorinne.

The City Government approved the present programme on 7 December 2010 and assigned City of Helsinki Urban Facts to make an intermediate report of the programme in 2013, and on the basis of that report to determine the research and statistics projects for the years 2014-15 and to specify the focal areas of urban statistics and research.

City of Helsinki Urban Facts extends gratitude to the Steering Group and to partners in the fruitful cooperation that led to these programmes.

Helsinki, December 2010

Asta Manninen

Timo Cantell

Leila Lankinen

Director

Research Director

Information Manager

JOHDANTO

Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat aktivoivat, kokoavat ja koordinoivat Helsinkiä sekä koko kaupunkiseutua koskevaa tilastotoimintaa ja tutkimusta. Ohjelmien tavoitteena on pitää Helsinki toimintaympäristöstään tietoisena kaupunkina. Samalla ne tukevat tiedollisesti toimia, jotka lisäävät asukkaiden hyvinvointia ja työllisyyttä, vahvistavat elinkeinoelämän kilpailuedellytyksiä sekä edistävät kestävästä kehitystä ja lujittavat hyvän hallinnon kehittämistä. Ohjelmat tukevat lisäksi Helsingin kaupungin eri hallintokunnissa tehtävää strategiatyötä ja yhteisstrategioihin liittyviä tietotarpeita. Tilasto-ohjelmia on laadittu viiden vuoden välein ja tämä ohjelmakausi on tilasto-ohjelman osalta kahdeksas. Kolmen vuoden välein laadittu tutkimusohjelma on järjestyksessä kymmenes. Nyt tilasto- ja tutkimusohjelmatyö on ensimmäistä kertaa laadittu yhteisenä prosessina ja käsillä oleva raportti sisältää molemmat ohjelmat.

Helsinki-tilaston ja kaupunkitutkimuksen suuntaamisen strategisia kysymyksiä ovat:

- tiedon merkitys päätöksenteon ja tietoperustaisen johtamisen tukena
- tilasto- ja tutkimustoiminnan organisointi sekä yhteistyö kaupungin hallinnossa
- yhteistyö yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa sekä
- seudullisesti harmonisoidun ja yhtenäisen tiedon tuottaminen.

Tämä raportti koostuu neljästä pääluvusta. Aluksi tilasto- ja tutkimustoimille **yhteisessä strategisessa osuudessa** linjataan Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimustoiminnan suunnat viideksi vuodeksi (2011–2015). Helsingin kaupungin tilastojen kehittämistarpeet esitellään raportin toisessa pääluvussa omana ohjelmanaan (**Helsingin kaupungin tilasto-ohjelma 2011–2013**). Kolmannessa pääluvussa Helsingin kaupungin tutkimusohjelman hankkeet eli Helsingin kaupungin tietokeskuksen tekemät, koordinoimat ja/tai rahoittamat tutkimukset esitellään omana ohjelmanaan (**Helsingin kaupungin tutkimusohjelma 2011–2013**). Vuonna 2013 toteutetaan ohjelmien väliarviointi ja määritellään vuosien 2014–2015 tutkimus- ja tilastohankkeet. Samalla tarkennetaan strategisia linjauksia. Raportin neljännessä luvussa on esitelty kaupungin kuuden muun viraston tutkimustoimintaa.

Ohjelmat on tehty laajojen asiakas- ja sidosryhmäkuulemisten perusteella. Lisäksi ohjelmien keskeisinä taustamateriaaleina on käytetty Helsingin kaupunginvaltuuston hyväksymiä strategiaohjelmaa 2009–2012 sekä keväällä 2009 valmistunutta ”Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka – Ehdotus tutkimus- ja yhteistyöohjelmaksi 2010–2014” -raporttia aineistoinen.

Tilasto- ja tutkimusohjelmat viitoittavat toiminnan suunnan, mutta muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin on voitava vastata myös silloin, kun keskeiset teemat eivät ole ohjelmantyon kautta ennakoitavissa. Varautuminen ja reagointi uusiin tilanteisiin ovat soveltavan kaupunkitilaston ja tutkimuksen oleellisia piirteitä ja vahvuuksia. Pitkäjänteiseen osaamisen kehittämiseen perustuva kaupunki-ilmiöiden tuntemus sekä ajantasaiset tietoaineistot ja niiden hyvä hallinta mahdollistavat uusien tutkimus- ja tilastotoselvitysten käynnistämisen ja läpiviennin lyhyelläkin aikataululla. Tiedon käytettävyyden ja vaikuttavuuden parantamisen tähtääviä toimenpiteitä ovat monikanavaisuus sekä perusjulkaisuun pohjautuvat eri asiakasryhmille kohdennetut palvelut.

1. TILASTO- JA TUTKIMUSTOIMINNAN STRATEGISET SUUNNAT VUOSILLE 2011–2015

1.1 TIETO PÄÄTÖKSENTEON TUKENA

Kaupungin johtamisessa, kehittämisessä, toiminnan seurannassa ja arvioinnissa tarvitaan luotettavia tilastotietoja sekä syventävää ja analyttistä tutkimustietoa yli toimintasektoreiden ja hallintokuntarajojen. Tietojen on oltava myös ajankohtaisia ja kaupungin kannalta olennaisia.

Helsingin kaupungin toiminnan vaikuttavuuden arviointia varten ja kaupunginvaltuuston strategiaohjelman laatimisen tueksi tietokeskus tuottaa säännöllisesti valtuustokausittain Helsingin tila ja kehitys -raportteja. Niissä kuvataan Helsingin kehitystä ja nykytilaa monista eri näkökulmista. Näitä ovat hyvinvointi ja -palvelut sekä niiden kuntalaisten elinvaiheiden mukainen kohdentuminen, kansallinen ja kansainvälinen kilpailukyky, yritys- ja elinkeinotoiminta sekä kaupunkirakenne, asuminen, liikenne ja ympäristö. Tila- ja kehitysraportteja tullaan tuottamaan myös tulevilla ohjelmakaudella. Niiden sisällön kehittämisessä pyritään lisäämään tietojen ajankohtaisuutta ja täydentämään nykyisiä lähinnä tilastotietojen tulkintaan pohjautuvia analyysejä toiminnan laatuun ja asukaspalautteeseen pohjautuvilla indikaattoreilla ja tutkimusaineistoilla. Myös seudullisten toimintaympäristön kuvausten merkitys tulee ohjelmakaudella kasvamaan ja yhteistyö tiivistymään koko seutua kuvaavien yhteisten indikaattoreiden määrittelyksi.

Kaupungin strategiset painopisteet ohjaavat myös tutkimustoiminnan painopisteiden määrittelyä ja suuntaavat tutkimushankkeiden tietosisältöjä. Strategioiden ja tilasto- ja tutkimustoiminnan suhde ei kuitenkaan ole suoraviivainen. Tilastot ja tutkimus tuottavat tietoa kaupunkielämän ilmiöstä. Tätä tietoa voidaan käyttää, soveltuvin osin, toteutettavien strategioiden arvioinnissa ja uusien strategioiden luomisessa. Liian tiukka kytkentä tutkimusten ja strategioiden välillä saattaa johtaa siihen, että tutkimuksen tuntosarvet jähmettyvät tiettyyn asentoon ja kaupunkikehitykseen tai kaupunkilaisten hyvinvointiin vaikuttavia keskeisiä ilmiöitä ei havaita ajoissa. Tutkimustoiminnan suuntaamisessa on samalla ensiarvoisen tärkeää ymmärtää kaupunki-ilmiöiden dynamiikkaa ja ennakoida kaupunkikehityksen muutosta.

Asiantuntijoiden verkostot ja säännöllinen yhteistyö ovat kaupunkikehityksen seurannan apuna ja tukevat tietokeskuksen jatkuvan kehittämisen periaatetta. Verkostot ovat luonteeltaan tieteellisiä, ammatin ja osaamisen kehittämiseen painottuvia sekä kaupungin ja seudun hallinnon asiantuntijoista ja johdosta koostuvia ryhmiä. Verkostojen avulla lisätään myös yhteistoiminnan sujuvuutta.

Ajankohtaisuus ja oikea-aikaisuus ovat päätöksentekoa tukevan tilasto- ja tutkimustiedon erityinen haaste. Muuttuvissa tilanteissa tehtävillä päätöksillä on huomattavaa vaikutusta kaupungin ja kaupunkilaisten elämään, laadukas ja tuore tieto antaa omalta osaltaan perusteita parhaiden ratkaisujen tekemiselle. Myös ennakoivaa otetta projektien ja ennusteiden muodossa tarvitaan. Nekin edellyttävät hyvää ja luotettavaa tietopohjaa sekä monipuolista, menetelmällistä ja ilmiöiden ymmärtämiseen perustuvaa osaamista. Tilasto- ja tutkimusasiiantuntijoiden yhteistyö on voimavara, jota hyvä ennakointityö ja laadukkaiden tulosten saavuttaminen edellyttävät. Laadullisten ja kvantitatiivisten tutkimusmetodien ja niillä saadun tiedon yhteiskäyttö ja hyödyntäminen avavat uusia näkökulmia ja luovat syvempää kaupunki-ilmiöiden ymmärrystä.

1.2 TILASTO- JA TUTKIMUSTOIMINNAN ORGANISOINTI

Helsingin kaupungin oman tilasto- ja tutkimustoiminnan vahvuuksia ovat hyvä tuntuma Helsingin kaupungin, Helsingin seudun ja laajemmin kaupunki-ilmioiden ymmärtämiseen. Pätevä henkilökunta, hyvät mahdollisuudet täydennys- ja jatkokoulutukseen sekä kiinteät yhteistyösuhteet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja tutkimuslaitoksiin mahdollistavat laadukkaan toiminnan. Koko kaupungin tilasto- ja tutkimustoimen koordinaattorina tietokeskuksen tieteellinen asiantuntemus, kaupunkitilaston ja kaupunkitutkimuksen osaaminen, toimivat myös muiden virastojen ja laitosten voimavarana.

Tämän ohjelmakauden aikana tietokeskus pyrkii kaupunki-ilmioiden syvällisempään ja monitahoisempaan seurantaan ja ymmärtämiseen. Kaupunkitutkimus- ja tilastoyksiköiden keskinäistä vuorovaikutusta tiivistetään. Kaupunkitutkimuksen ja -tilastotoimen tieteellistä ja menetelmällistä laatua vahvistetaan yhteistyössä Suomen parhaiden sekä valikoitujen kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa. Tavoitetta tukee myös osallistuminen kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikka -ohjelman hankkeisiin sekä kansainvälisten tutkimushankkeiden suuntaaminen Helsingin kaupunkitutkimuksen kannalta strategisesti tärkeisiin aiheisiin.

Kaupungin omaa tilasto- ja tutkimustoimintaa toteutetaan projekteina ja verkostoissa, joissa Helsingin kaupungin tietokeskuksella on toimintaa aktivoiva, koordinoiva ja kehitävä tehtävä. Tämä koskee yhtäältä sellaisia aiheita ja tietoja, jotka palvelevat koko kaupunkia tai useita hallintokuntia yhteisesti ja toisaalta tutkimusteemoja, joissa tietokeskuksella on omaa osaamista. Tietokeskuksen ohella monissa muissa hallintokunnissa ja virastoissa tehdään tutkimusta, joka liittyy kunkin hallintokunnan oman toiminnan seurantaan, omiin tarpeisiin ja kysymyksenasetteluihin. Kaupungin virastojen omat tutkimushankkeet on kirjattu tämän raportin lukuun 4.

Yhteistyö mahdollistaa samoista asioista kiinnostuneiden tutkijoiden ja tutkimusryhmien toiminnan vahvistumisen kaupungin sisällä ja kaupunkitutkimuskentällä yleisesti. Verkottuminen puolestaan luo mahdollisuudet siihen, että yksiköt, työryhmät tai verkostot ovat riittävän suuria ja ammatillisesti monipuolisesti päteviä. Tämä mahdollistaa esimerkiksi uusien menetelmien ja tutkimustaitojen omaksumista. Helsingin kaupungin virastojen tutkijoilla ja asiantuntijoilla tulee olla mahdollisuudet keskinäiseen tutkijavaihtoon sekä määräaikaisten tutkijaryhmien kokoamiseen. Tietokeskuksen kaupunkitutkimusyksikkö tarjoaa rajoitetusti mahdollisuuksia määräaikaisiin tutkijavierailuihin muiden virastojen ja laitosten tutkijoille (esimerkiksi tehtäväkierrot) sekä tutkimustyötä esimerkiksi opinnäytetyötä tekeville. Periaate on tällöin se, että tutkimusyksikkö tarjoaa tilat ja tutkimusta tukevan työympäristön, ja asianomainen hallintokunta huolehtii palkkauksesta.

Strategiakauden aikana niin tilasto- ja tietopalveluyksikössä kuin tutkimusyksikössäkin kohdataan kysymys eläkkeelle siirtyvästä henkilöstöstä. Kauden aikana tietokeskus linjaa kaupungin kannalta keskeiset tilasto- ja tutkimusosaamisen alueet, joilla tietokeskuksen omaa henkilöstöä tarvitaan. Samalla on tärkeää huolehtia siitä, että eläkkeelle siirtyvien asiantuntijoiden ammattitaito ja osaaminen välittyy myös uudelle työntekijä sukupolvelle.

1.3 VAHVISTUVA KORKEAKOULUYHTEISTYÖ

Helsingin kulttuurikaupunkivuosi 2000 innoitti aikanaan merkittävään kaupunkitutkimukselliseen voimavarojen lisäykseen, jolloin perustettiin yhdeksän kaupunkitutkimuksen professuuria eri aloille. Näistä seitsemän sijoittui Helsingin yliopistoon ja kaksi Teknilliseen korkeakouluun, nykyiseen Aalto-yliopistoon. Valtaosa näistä professuurista on sittemmin vakinaistettu. Tällä ohjelmakaudella Helsingin kaupungin harjoittama yliopisto- ja korkeakouluyhteistyö siirtyy professuurien rahoituksesta tutkimushankkeiden tukemiseen. Asiaa on valmisteltu laajassa kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikkatyöryhmässä - eli ns. KatuMetro - työssä. Tämän työn tuloksia on käytetty myös näiden tilasto- ja tutkimusohjelmien tukena.

Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka – tutkimus- ja yhteistyöohjelma

Metropolipolitiikka nostettiin ensi kertaa Suomessa hallitusohjelmatasolle vuonna 2007. Metropolipolitiikalla haluttiin keskittyä metropolialueen erityisteemoihin, jossa huomio kohdistui metropolialueen maankäytön, asumisen ja liikenteen, elinkeinopolitiikan ja kansainvälisen kilpailukyvn, monikulttuurisuuden, maahanmuuton ja kaksikielisyyden sekä sosiaalisen eheyden kysymyksiin. Tässä yhteydessä katsottiin, että kaupunkitutkimusta tarvitaan luomaan kokonaiskuvaa metropolialueesta. Samalla todettiin, että kaupunkitutkimus on myös keskeinen osa metropolialueen innovaatiojärjestelmää.

Metropolialueen kehittämisen myötä pääkaupunkiseudun yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rehtorifoorumi ja pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajat hyväksyivät 7.4.2009 jatkotoimien pohjaksi *ehdotuksen kaupunkitutkimusta ja metropolipolitiikkaa yhdistäväksi tutkimus- ja yhteistyöohjelmaksi 2010 - 2014 sekä sen toteutus- ja rahoitusmalliksi*¹. Näin jo vuosia harjoitettu kaupunkien, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä valtion kaupunkitutkimusyhteistyö jatkuu uudenaikaisessa muodossa.

Tutkimus- ja yhteistyöohjelma käsittää neljä laajaa tutkimusteemaa: (1) *Elinympäristö ja kaupunkirakenne*, (2) *Monikulttuurisuus ja maahanmuutto*, (3) *Hyvinvointipolitiikat ja palvelut*, ja (4) *Talous ja kilpailukyky*. Kullekin neljälle teemakokonaisuudelle on vahvistunut ns. kotipesäkorkeakoulu, joka vastaa yhteistyökonsortion perustamisesta, taloudesta, ohjelman sisältösuunnittelun tarkentamisesta, yhteyksistä muihin kotipesiin ja vuorovaikutuksesta tiedon käyttäjien kanssa. Yhteistyö ja rahoitus perustetaan metropolipolitiikan kolmikantamalliin: korkeakoulut, kaupungit ja valtionhallinto.

Tutkimustoiminnan edistämisen kannalta on tärkeää, että verkostot, joissa kaupungin tutkijat ovat mukana, ulottuvat kaupungin organisaatioiden ulkopuolelle. Suorat kontaktit yliopistojen ja korkeakoulujen laitoksiin ja siellä työskenteleviin tutkijoihin ovat avainasemassa. Näitä verkostoja ylläpidetään ja kehitetään edelleen. Myös yhteydet valtionhallinnon ministeriöihin, keskusvirastoihin ja tutkimuslaitoksiin kuten Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Terveystieteiden tutkimuskeskus, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto, Suomen ympäristökeskus, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Tilastokeskus, Työterveyslaitos ja Valtion teknillinen tutkimuskeskus ovat tärkeitä.

¹ www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/KATUmetro_ehdotus_180309.pdf

1.4 SEUTUYHTEISTYÖ JA LAAJENEVA TIETOPALVELU

Tilasto- ja tutkimusohjelmia on valmisteltu järjestämällä kuulemistilaisuuksia Helsingin kaupungin eri virastojen ja laitosten sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Kuulemisissa on korostunut seudullisen tutkimusyhteistyön tarve. Monet tilasto- ja tutkimusohjelmien hankkeista sisältävätkin seudullisen ulottuvuuden.

Helsingin seudun metropolialueen ytimenä Helsingin kehityksen ja erityispiirteiden tunnistaminen edellyttää laajempaa toimintaympäristön kehityssuuntien ymmärtämistä ja hallintaa. Tilasto- ja tutkimustoiminnassa se merkitsee tutkimuskohteiden ja tutkittavien alueiden skaalausta hallinnollisista rajoista riippumatta sisältö- ja tutkimusongelmälähtöisesti. Usein se tarkoittaa hankkeiden toteuttamista ja organisointia seudullisesti tai valtakunnallisesti muiden suurten kaupunkien yhteistyönä.²

Pääkaupunkiseudun suurilla kaupungeilla - Espoo, Helsinki, Vantaa - on pitkät tilasto-, tutkimus-, tietokanta- ja rekisteriyhteistyön perinteet. Yhteistyössä ovat tätä nykyä mukana kaikki seudun 14 kuntaa sekä Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY), Helsingin seudun liikenne (HSL) ja Uudenmaan liitto. Yhteiset tuotteet ja palvelut ovat sopimusperusteisia ja niiden tuotantovastuu on usein Helsingin kaupungin tietokeskuksella. Sopimusperusteisten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen on edelleen seutuyhteistyön tärkeä perusta.

Helsingin seudulla on uusi seututietovisio, jonka tavoitteena on entisestään lisätä tiedon avoimuutta ja avata pääkaupunkiseudun laajoja tietovarantoja uusille asiakasryhmille. Helsinki Region Infoshare -nimisen vision toteuttaminen käynnistyi 2010 pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteistyöprojektina Forum Virium Helsingin kanssa. Hankkeessa rakennetaan Helsingin seudun kattava perustietovarantojen ja aineistojen omistajien verkosto ja verkkopalvelu, jonka osapuolet tuottavat, ylläpitävät, jakavat ja kehittävät verkoston tietoa yhteistyössä ja yhteisin pelisäännöin.

Merkittävä uusi paikkatietopalvelun avaus on Helsingin toteuttama kaupungin toimipisteiden palvelukartta kaikille kuntalaisille avoimena palveluna. Palvelukartta sisältää myös tilastoja alueen väestörakenteesta. Karttapalvelua ollaan laajentamassa koko pääkaupunkiseudulle. Myös Helsingin ympäristökeskuksen ympäristötietokannan seutulaaennusprojekti on käynnissä.

Seudullista tietoyhteistyötä ohjaavat ja koordinoivat pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajat seudun tietoasiantuntijoista koostuvan seututietoryhmän valmistelun pohjalta. Seututietoryhmän puheenjohtajuus ja valmisteluvastuu on tietokeskuksessa.

Seutuyhteistyön tiivistyminen merkitsee tietokeskukselle uusia haasteita. Ohjelmakaudella kehitetään osaamista seudun ominaispiirteiden ymmärtämiseksi ja kuvaamiseksi sekä näihin liittyviä tietopalveluiden tuottamiseksi.

---

² Aiemmin seudullisina toteutetut yhteiset tutkimukset ovat käsitelleet asukkaiden hyvinvointia, turvallisuutta, maahanmuuttajien vapaa-aikaa, asumistuloja ja varallisuutta, muuttoliikettä ja muuttomotiiveja, yritys- ja elinkeinotoiminnan sijoittumista ja erilaistumista, alue- ja kunnallistaloutta, kaupunkirakennetta sekä asukkaiden osallistuvuutta ja kunnallista demokratiaa

1.5 TIEDON SAANNIN TURVAAMINEN JA YHTEISTYÖ TIEDON TUOTTAJIEN KANSSA

Tilastokeskus ja Suomen virallinen tilasto on tietokeskuksen tärkein tilastoaineistojen tuottaja ja erittäin keskeinen kaupunkitutkimuksen tietolähde. Suomen tilastotuotannon erityinen vahvuus ovat jatkuvat rekisteripohjaiset vuosittain, neljännesvuosittain tai kuukausittain saatavat tilastot, jotka tuottavat monipuolisen kuvan kaupunkien ja seutujen sekä koko yhteiskunnan tilasta ja kehityksestä sekä mahdollistavat kunnan sisäiset paikkatietoon pohjautuvat analyysit.

Hyvät aluetilastot ovat toimivan yhteiskunnan voimavara, joiden varaan hyvä palveluiden suunnittelu perustuu. Aluenäkökulma on keskeinen ja tietoa alue-eroista, niiden suuruudesta ja luonteesta tarvitaan jatkuvasti. Kaupunkien ja seutujen tietotarpeiden tyydyttämiseksi avataan tietovarantoja käyttäjille vielä nykyistä laajemmin. StatFin -tietokantaa sekä osa-alueittaista tilastotarjontaa tulisi kehittää siten, että se tarjoaa yhä enemmän laadukasta maksutonta aluetietoa.

Toimintaympäristön muutoksen seurannan kannalta tärkeitä ovat myös haastattelu- ja muut otostutkimukset. Työvoimatutkimus tuottaa työssäkäyntitilastoa täydentävää ajankohtaista tietoa Helsingin ja seudun sekä muiden suurten kaupunkien työvoiman ja työpaikkojen viimeaikaisesta kehityksestä. Työvoimatutkimukseen pohjautuvat tilastot ovat suhdanneseurannan kannalta välttämätön lisä sangen hitaasti päivittyville työssäkäyntitilastoille. Työvoimatutkimukselle riittävän suuri otoskoko on jatkossakin ehdoton edellytys alueellisen tiedonsaannin kannalta.

Määräajoin toteutettavat laajat otostutkimukset toimivat tarpeellisina tutkimusaineistoina seudullisesti. Ajankäyttö-, vapaa-aika-, työolo-, kulutus-, aikuiskoulutus- ja varallisuustutkimuksen aineistoja pyritään mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään seudullisissa tutkimushankkeissa. EU:n lainsäädännön mukaiset pienimmät mahdolliset otokoot heikentävät näiden kysely- ja haastattelutietojen laatua ja käytettävyyttä aluetasolla. Lisäksi otoskoon pienentäminen vähentää moniulotteisten luokitusten mahdollisuutta ja alentaa tutkimustiedoista tehtävien analyysien ja johtopäätösten tasoa. Kaupunkitutkimuksen näkökulmasta otoskokojen kasvattaminen kuntaa pienempien aluetarkastelujen tekemiseksi olisi tarpeen. Laajojen haastattelututkimusten kustannukset ovat kuitenkin korkeat ja kaupunkien mahdollisuudet osallistua niiden rahoittamiseen rajalliset.

Tilastokeskuksen ohella myös muun muassa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Kansaneläkelaitoksen tietoaineistot ovat kaupunkitilaston ja -tutkimuksen kannalta keskeisiä.

1.6 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Tietokeskus osallistuu useisiin kansainvälisiin hankkeisiin ja kaupunkiverkostoihin. Kansainvälisellä toiminnalla on kolme pää tavoitetta: 1) Vertailutiedon hankkiminen kaupungin tilan seurantaan ja kehittämistä varten. 2) Tiedollisen tuen antaminen kaupungin kansainväliselle toiminnalle. 3) Varmistaa korkea laatu kaupunkitutkimuksessa ja kaupunkitilastossa osallistumalla näiden alojen tieteellisten järjestöjen ja verkostojen toimintaan.

Tietokeskuksella on pitkät pohjoismaisen yhteistyön perinteet sekä julkaisu- ja asiantuntijayhteistyötä Pietarin ja Baltian maiden pääkaupunkien kanssa. Kokemusta on

karttunut myös yhteistyöstä EU-alueen kaupunkien kanssa. Yhteistyöhön osallistuu usein kaupungin lisäksi myös ko. kaupunkiseudun yliopisto tai tutkimuslaitos.

Helsinki on ollut mukana useissa Eurocities -foorumeissa, kuten Ympäristö ja Knowledge Society). Eurocities -kaupungit tarjoavat hyvän lähtökohdan verkostoitumiselle ja uusien projektien käynnistämiseksi. Tulevan tutkimusohjelmakauden tavoitteena on käynnistää vertailututkimusta myös Euroopan ulkopuolisten Helsingin näkökulmasta kiinnostavien kaupunkien kanssa.

Tietokeskuksen linjauksena on olla mukana useissa EU-hankkeissa, jotka liittyvät innovaatioiden, alueellisten kilpailukykytekijöiden ja kansalaisten hyvinvoinnin teemoihin, esimerkiksi Innopolis-, Basaar- sekä EU TOOLS -hankkeet.

Kansainvälistä tilastoyhteistyötä toteutetaan lukuisissa hankkeissa, joissa tavoitteena on kansainvälisten tietojen kokoaminen, hyödyntäminen, harmonisoiminen ja vertailukelpoisuuden kehittäminen. Asiantuntija- ja tilastoyhteistyötä on Pohjoismaiden ja Itämeren suurten kaupunkien sekä Amsterdamin kanssa. Merkittävät tilastoasiantuntijoiden yhteistyöverkostot, kuten kansainvälinen tilastoinstituutti ISI ja kaupunkitilastokomitea SCORUS, järjestävät säännöllisesti kaupunkitilastoihin ja kaupunkitutkimukseen keskittyviä kansainvälisiä konferensseja erilaisista ajankohtaisista teemoista. Tietokeskus osallistuu toimintaan aktiivisesti.

Pohjoismaisen kaupunki- ja seutuvertailun perinteet ulottuvat lähes läpi Tietokeskuksen satavuotisen historian ja jatkuvat edelleen tiiviinä erityisesti tilastotoimessa. Pohjoismaiden, Itämeren ja Pohjois-Euroopan kaupungit ovat myös asukkaiden elinolojen, kaupunkikehityksen ja -rakenteen kannalta kiinnostavia vertailualueita ja kumppaneita. Yhteinen rekisteripohjaisen tilaston perinne antaa myös monia mahdollisuuksia tuotteiden ja palveluiden kehittämiseksi ja parantamiseksi. 1980-luvulla rakennettu yhteinen NORDSTAT tilastotietokanta 16 Pohjoismaiden kaupungista ja kaupunkiseudusta on edelleen toimiva ja hyvä esimerkki yhteistyön laadusta. Koko Euroopan suurkaupunkiseudun kattava Urban Audit tietokanta laajenee ohjelmakaudella vuosittain päivitettävällä osalla. Tietokeskus hyödyntää kansainvälisten organisaatioiden tarjoamia tietoja, joita viime aikoina on avattu yhä laajempaan maksuttomaan käyttöön, esimerkkeinä OECD, YK, Eurostat ja Maailman pankki.

1.7 TIETOJEN KÄYTETTÄVYYS JA JULKAISEMINEN

Ohjelmakauden yksi keskeisistä tavoitteista on kaupunkitiedon välittäminen käyttäjille eri kanavien kautta. Tietokeskuksen keskeisimmät julkaisukanavat ovat internet, julkaisut ja artikkelit, tiedotus-, esittely- ja koulutustilaisuudet sekä näkyvyys median kautta. Kaupungin sisäisessä tiedotuksessa on käytössä sähköisen työpöydän yhteisten palvelujen tilasto- ja tutkimussivustot sekä sivustot kirjasto- ja tietopalveluista. Monikanavaisen tietotarjonnan ja asiakaslähtöisen tiedottamisen keinoin pyritään parantamaan tiedon vaikuttavuutta. Monikanavaisuus merkitsee tiedon julkaisemisessa sähköisten itsepalvelua tukevien tuotteiden kehittämistä julkaisujen rinnalle ja osittain myös niitä korvaamaan.

Sähköisten palveluiden tarjonnassa tietokeskuksen linjauksena on automatisoida erityisesti tilastotiedon tuotantoprosessia entistä laajemmin meneillään olevan Helsingin seudun suunnat -kehittämishankkeen konseptia hyödyntäen. Tässä konseptissa sähköinen ja paperijulkaisu sekä niiden sisältämät indikaattori- ja muutostilastot sekä tilastografiikka tuotetaan automaattisesti päivitetyn tietokannan pohjalta. Konsepti mahdol-

listaa myös eri kieliversioiden julkaisemisen ja päivittymisen samasta perustilastosta. Tuotantotilastokannan peruskonsepti on käytössä Helsingin seudun aluesarjojen tilasto- ja kuviotietokannassa.

Ohjelmakaudella kiinnitetään erityistä huomiota tiedon löydettävyyden, käytettävyyden ja hallinnan parantamiseen sekä maksuttomuuteen. Tähän liittyen ohjelmakauden keskeisin hanke on avoimen seututiedon Helsinki Region Infoshare – projektin toteuttaminen 2010 – 2013 (Khs päätös 31.5.2010). Hankkeessa rakennettava verkkopalvelu auttaa löytämään, selaamaan ja lataamaan tilastotietoja kätevästi käyttäjille uusien sovellusten tietopohjaksi.

Sähköisen työpöydän (Helmi) kautta välitetään ja jaetaan kaupunkikonsemin sisäisille asiakkaille tietokeskuksen julkaisematonta tilastotietoa sekä omaan käyttöön hankittuja tietokantoja. Sähköisen työpöydän sivustoja kehitetään ohjelmakaudella kaupunkitiedon portaaliksi. Tavoitteena on Helsinki-tiedon parempi hallinta ja tehokkaampi käyttö.

Tilasto- ja tutkimustulokset saatetaan nykyisin käyttöön pääasiassa paperi- ja verkkojulkaisuina. Julkaisut – jotka ovat asiakastytyväisyyskyselyn mukaan tietokeskuksen keskeinen menestystekijä – tulevat säilyttämään roolinsa myös tällä ohjelmakaudella. Tietokeskuksen julkaisut ilmestyvät lähes poikkeuksetta internetissä. Painotuotteiden ilmestyminen harkitaan tapauskohtaisesti. Julkaisuperusteina käytetään tuotteen elinkaarta. Nopeasti päivittyvät ja muuttuvat tiedot ja ajankohtaiskatsaukset julkaistaan vain sähköisinä. Pidemmän elinkaaren hakuteokset, aikasarjatuotteet, teematilastot ja tutkimukset julkaistaan myös painettuina.

Tietokeskuksen julkaisujen pääkielenä on suomi. Julkaisujen keskeisistä tuloksista kootut tiivistelmät ilmestyvät ruotsiksi ja englanniksi julkaisun erillisinä lukuina tai erillispainoksina. Täysin kaksikielisiä – suomi ja ruotsi – julkaisuja ovat Tilastollinen vuosikirja ja neljännesvuosikatsaus Kvartti (3 kpl / vuosi). Vuosittain ilmestyy myös englanninkielinen Quarterly. Teematilastojen ja tutkimusjulkaisujen kielivalinnat päätetään toimintasuunnitelman yhteydessä. Kielivalinnoissa kotimainen ja kansainvälinen vaikuttavuus ovat keskeiset valintakriteerit. Englanninkielisten julkaisujen avulla tietokeskus pyrkii edistämään kaupungin kansainvälistä kiinnostavuutta ja verkottumaan tärkeiden kansainvälisten tutkimus- ja tilastoasiantuntijoiden ja organisaatioiden kanssa. Pietariyhteistyössä julkaisukielenä käytetään myös venäjää. Helsinki-tilastot taskukoossa julkaistaan vuosittain jopa seitsemänä kieliversiona. Julkaisuperiaatteet koskevat myös tietokeskuksen kotisivuja ja niiden kieliversioita, sillä julkaisut ovat tietokeskuksen tärkeimpiä verkkotuotteita. Viime vuosina ovat myös tietokantojen erillisten kieliversioiden julkaisumahdollisuudet helpottuneet. Tietokeskus tulee ohjelmakaudella parantamaan tietokantojen kansainvälistä käytettävyyttä.

Ohjelmakaudella uudistetaan tutkimustulosten julkaisemisperiaatteita. Uudistuksen teemana on yksi hyvä perustyö, monta hyvää tuotetta. Tavoitteena on lisätä perusjulkaisun oheen eri asiakasryhmille kohdistettuja muita palveluita, kuten artikkeleita, erillisiä tulostiivistelmiä, kieliversioita tai esitysgrafiikka-koosteita.

Tietojen käyttöön saattamista ja tiedon oikeaa perille menoa tukevat lisäksi tiedottaminen ja markkinointi. Kuntalaisten tiedon saannissa media-näkyvyys sekä ajantasaiset ja monipuoliset kotisivut ovat tärkeitä.

Asiakaskohtaisia räätälöityjä palveluita tarjotaan etupäässä kaupungin johdolle johtoryhmien yhteistapaamisina sekä seminaareja järjestämällä. Omana haasteenaan ohjelmakaudella on Helsingin kaupungin suuren asiantuntijoiden joukon tavoittaminen lisääntyvän eläkkeelle siirtymisen tilanteessa. Tiedottamisen ja markkinoinnin keinoina

tullaan käyttämään kaupungin yhteistä koulutusjärjestelmää sekä sähköisen työpöydän palveluita.

Ammattitaitoisen tietopalvelun saatavuus on tärkeää, vaikka yhä enemmän tietoa levitetään verkossa. Tietokeskuksen kirjastolla on merkittävä tehtävä Helsinki-tiedon haun, löytyvyyden ja käytön edistämiseksi. Kirjaston viitetietokannat mahdollistavat monipuoliset haut kotona sekä opiskelu- ja työpaikoilla. Tietokeskuksen kirjasto on Helsinki-tilaston ja tutkimuksen erikoiskirjasto, ja sen palvelut ovat avoimia kaikille asiakkaille.

1.8 HELSINKI-TIEDON KESKEISET TEEMAT

Tietokeskuksen vision mukaan *tietokeskus on kaupunkitiedon edelläkävijä*. Tähän pyritään erityisesti kaupunki-ilmiöiden ymmärtämisen kannalta tärkeillä tietokeskuksen osaamisalueilla. Näitä teemoja ovat: asuminen ja kaupunkirakenne, demokratia, osallistuminen ja hallinto, hyvinvointi ja palvelut, kaupunkikulttuuri, kuntatalous ja kilpailukyky, työmarkkinat ja työllisyys. Ajankohtaisia useampaan teemaan liittyviä muutosvoimia ovat eläkeiän saavuttaneen väestön lukumäärän nopea kasvu, ulkomaalaistaustaisen väestön kasvu ja monikulttuurisuuden erilaiset ilmentymät sekä kaupungin vetovoimaisuus. Teema-alueiden sisällä pyritään nostamaan esille muutamia koko kaupungin kannalta tärkeitä tutkimus- ja kehittämishankkeita sekä kiinnittämään erityistä huomiota seudulliseen ja kansainväliseen ulottuvuuteen.

Asuminen, kaupunkirakenne ja ympäristö

Asuntomarkkinoiden ja asumisolojen sekä kaupunkirakenteen muutokset ja niiden tilastollinen ja tutkimuksellinen kuvaus ovat kaupunkitiedon kulmakiviä ja jatkuvan huomion kohteita. Hajautuuko seudun kaupunkirakenne entisestään? Vaihtuuko asumisväljyyden kasvattamisen ihanne kohtuuden suosimiseksi? Nämä ovat eräitä keskeisiä kysymyksiä, jotka suuntaavat tilasto- ja tutkimushankkeita tulevalle ohjelmakaudella. Hankkeet ovat osin jatkumoa tietokeskuksen jo perinteeksi käyneille aikasarjatarkasteluille. Vanhan kaupunkirakenteen rinnalle nousevat uudet alueet ja niiden uudenlaiset asumisen mallit ovat ohjelmakauden uusia tarkastelukulmia. Asumisen erityisryhmistä tarkastellaan kaupungin vuokralaisia, maahanmuuttajia sekä senioriasumista.

Ympäristötutkimuksen keskeisiä teemoja ovat kaupunginjohtajan aloitteesta käynnistyneeseen Itämeri-haasteeseen liittyvät vesiensuojelututkimukset sekä tutkimukset luonnon monimuotoisuudesta. Myös ympäristötiedon seudullinen harmonisointi tuottaa uutta aineistoa ympäristötutkimukselle ja analyyseille.

Demokratia, osallistuminen ja hallinto

Metropolialueen kuva demokratian tilasta on sisäisesti ristiriitainen: viime kunnallisvaaleissa kokonaisäänestysprosentti nousi, mutta kun tuloksia tarkasteltiin lähemmin, huomattiin, että nousu keskittyi tietyille alueille, ja aiemmin passiivisempänä tunnetuilla alueilla äänestysinto laski. Entistä tärkeämmäksi nousee metropolialueen sisäisten erojen ja niistä juontuvan seudullisen poliittisen kartan ymmärtäminen ja uudenlaisten, kaupunkilaisia aktivoivien osallistumistapojen tunnistaminen.

Kaupunki on valtava palvelujen tuottaja. Yksi avainkysymyksistä on, miten henkilöstö ja johto näkevät mahdollisuutensa asiakaslähtöiseen innovatiiviseen toimintaan ja toiminnan kehittämiseen kaupunkiorganisaation sisällä. Tulevaisuuden kannalta kansalaisvaikuttamisen, kaupunkiorganisaation ja asiakaspalvelun toimivuus ovat *avainhaasteita, joihin tutkimushankkeet tuovat omalta osaltaan lisävalaistusta.*

Hyvinvointi, terveys ja palvelut

Asukkaiden hyvinvointi ja laadukkaat palvelut ovat elinvoimaisen kaupungin tärkeimmät tunnusmerkit. Ohjelmakaudella Helsinki-tiedon kriittisiä tutkimusalueita ovat kaupungin sisäinen alueellinen erilaistuminen ja erilaiset segregatioilmiöt. Erilaistumiskehitys voi olla alueille syntyvää väestöllistä tai ihmisten arvostuksista nousevaa tiivistymistä, jolla ei ole yhteyttä syrjäytymiseen tai sen uhkaan. Alueellisen segregaatian ilmenemismuotoja on useita, ja niin myös tilasto- ja tutkimusohjelman hankkeissa tarkastelukulmat vaihtelevat. Niitä ovat perinteisesti asuminen, toimeentulo, terveydentila ja koulutus. Seudullisesti myös liikkuminen ja saavutettavuus voi lisätä erilaistumiskehitystä.

Hyvinvoinnin perusedellytykset ja niiden toteutuminen vaihtelevat myös väestöryhmittäin. Tällä ohjelmakaudella erityishuomio kiinnitetään lapsiin ja maahanmuuttajiin. Ikääntyneiden tilannetta tarkastellaan Euroopan kaupunkivertailuina, joissa teemoina ovat elinolot ja palvelutoiveet sekä kuolemansyyt. Nuorten elinolojen kuvauksessa keskitytään koulun loppumisen ja työelämään siirtymisen vaiheeseen.

Hyvinvoinnin ja terveyden indikaattoreita kehittämällä parannetaan tutkimuksellista tietoperustaa sekä kaupungin palveluiden vaikuttavuuden kuvausta. Palvelutoiminnan onnistumisen tärkeänä indikaattorina on asukkaiden ja palveluiden käyttäjien omakohtainen kokemus ja tyytyväisyys. Myös tyytyväisyystutkimuksen uudistaminen on ohjelmakauden hanke.

Kaupunkikulttuuri

Kaupunkikulttuuri sen eri piirteineen on Helsingin ja Helsingin seudun kannalta keskeinen voimavaratekijä. Sen tunteminen ja vertailu kansainvälisesti on tärkeää. Teemaan liittyy kulttuuritoimintojen taloudellinen ja imagovaikutus Helsingille, joka näkyy mm. luovan toimialan ja osaajien sijoittumis päätöksinä alueelle.

Kaupunkilaiset kuluttavat kulttuuria monin eri tavoin, mutta eri väestöryhmät poikkeavat toisistaan suuresti. Vaikka nuoret aikuiset ovat kaupungin suuria ikäluokkia, huomiota on kiinnitettävä myös ikääntyvään väestöosaan. Eläkeläiset voivat kysyä kulttuuri- ja kaupunkipalveluja odottamattomalla tavalla. Nuoret eläkeläiset (go go) ovat merkittävä potentiaalinen kuluttajaryhmä, sitten tahti voi hieman hiipua (slow go) tai palveluja täydy toimittaa uusin tavoin (no go).

E erityisenä mielenkiinnon kohteena ohjelmakaudella on Helsingin nimittäminen maailman designpääkaupungiksi vuonna 2012. Tämä avaa mahdollisuuden laajaan tutkimusyhteistyöhön eri näkökulmista alueen korkeakoulujen kanssa.

Kuntatalous, työmarkkinat ja kilpailukyky

Helsingin seutu tuottaa kolmanneksen koko maan bruttokansantuotteesta. Alueen talouden merkitys ja rakennemuutos kuuluu tarkastelujen keskiöön ohjelmakaudella. Väestön ikääntyminen, mahdollinen työvoimapula, maahanmuuttajien kysymykset ja koulutustarpeen ennakointi ovat eräitä keskeisiä teemoja. Tulevaisuutta peilataan tarkastelemalla talouden uusia kasvualoja. Keskeinen huomion kohde on myös kunnallistalouden tilanne ja sen tasapaino. Tätä seurataan niin tilastojen kuin tutkimusten avulla.

Väestön ikääntyminen, suurkaupunki-ilmiöiden aiheuttamat menopaineet ja verojärjestelmien reformit asettavat suuria haasteita kuntataloudelle tulevina vuosina. Kuntatalouden kestävyttä onkin sekä tilastollisesti seurattava että tutkimuksellisesti ennakoitava jotta kuntatalouden ohjaukseen on aina riittävä tietopohja käytettävissä. Kaupungin tulonmuodostuksen ohella palvelurakenteen tehokkuuden seuranta ja analysointi ovat keskeisiä tutkimusteemoja.

Helsingin kaupungin työvoimatarpeiden ja seudun työvoima- ja koulutustarpeiden tunteminen ovat tärkeitä tekijöitä kehitettäessä Helsinkiä ja Helsingin seutua. Kysynnän ja tarjonnan kohtaanto on osin ongelmallinen. Esimerkiksi nuorten työllistyminen valmistumisen jälkeen tulee olla esillä. Myös ulkomaalaistaustaisten työmarkkinatilanne vaatii seurantaa.

TILASTOT

2. HELSINGIN KAUPUNGIN TILASTO-OHJELMA 2011–2013

2.1 HELSINKI-TILASTON VAKIINTUNEET TUOTTEET JA PALVELUT

Helsinki-tilasto kuvaa kaupungin toimintaympäristön muutoksia laajasti ja monipuolisesti. Kaupunkitilaston aluejaot vaihtelevat seudullisesta tilastoista yksityiskohtaiseen osa-alueittaiseen paikkatietoon. Merkittäviä ovat myös kansalliset ja kansainväliset kaupunkivertailut. Kaupungin tilaa ja kehitystä kuvaavalla laadukkaalla tilastolla on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys kaupunkilaisten, elinkeinoelämän ja kaupunginhallinnon kannalta. Kaikki keskeisen tuotteet on koottu tämän julkaisun liitteeseen 1.

Helsinki-tilaston kulmakivi on laadukas perustilastointi. Laadukkuus näkyy virheettöminä tilastoina ja julkaisuina sekä osuvina analyysinä. Tiedon laadusta huolehtiminen on olennainen osa tilastoyksikön asiantuntijoiden työnkuva. Laadukas perustilastointi nojautuu Suomen ja kansainvälisen tilaston laatustandardeihin. Niiden mukaan tilastotoimen kokonaislaatu kattaa tiedon tuottamisen kaikki vaiheet asiakastarpeista tiedontuotantoprosessiin ja edelleen tiedon käyttöön. Tässä tiedon tuottamisen ja käyttöön saattamisen jatkumossa kiinnitetään erityistä huomiota tietosuojaan ja tiedonantajien luottamuksen säilymiseen. Perustilastointi nojautuu Suomen virallisen tilaston laatustandardeihin, jotka antavat kestävä perustan laadun ylläpitämiselle ja parantamiselle. Yhdenmukaiset käsitejärjestelmät, mittausmenetelmät ja luokitukset varmistavat tietojen vertailukelpoisuuden. Yhdenmukaisuus tähtää myös siihen, että tietoja voi yhdistää useaan eri käyttötarkoitukseen.

Tilastotoimi huolehtii myös siitä, että käyttäjät löytävät tarpeellisen ja ajantasaisen tiedon helposti sekä pystyvät siirtämään sen vaivattomasti ja luotettavasti omiin järjestelmiinsä tai sovelluksiinsa käyttökelpoisessa muodossa. Laadukkaiden, innovatiivisten ja muista erottuvien tilastotuotteiden ja palveluiden kehittäminen vaatii henkilöstöltä jatkuvasti osaamisen ylläpitoa ja päivittämistä.

2.1.1 PERUSTIETOVARANNOT JA TILASTOJULKAISUT

Tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikkö huolehtii kaupunkitilaston perustietovarantojen ylläpidosta, oikeellisuustarkistuksesta, tietojen analysoinnista ja kehittämisestä jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Perustilastojen tehtävänä on tuottaa kattava ja ajantasainen Helsinki- ja osa-alueitasoinen tilasto kaupungin hallinnon, kuntalaisten, elinkeinoelämän ja tiedotusvälineiden käyttöön. Yhä useammin perustilastot käsittävät myös pääkaupunkiseudun ja Helsingin seudun tilastotietoja. Riippuen tietojen ilmestymisen ajankohdista tietovarantoja päivitetään kuukausittain, neljännesvuosittain, ja vuosittain. Perustietovarannot tarjoavat pohjan tietopalvelulle sekä tilastojulkaisuille ja -katsauksille. Samoin ne mahdollistavat nopeallakin aikajänteellä tulevat selvitystarpeet erilaisista kaupunki-ilmiöistä. Keskeisimmät tilastointiteemat ovat asuminen ja rakentaminen, elinolot, elinkeinot ja väestö.

Asumisen tilastot kuvaavat väestön asuinoloja, asuntomarkkinoita, asuntokannan ominaisuuksia ja muutoksia sekä erilaisia yhteiskunnan asumiseen kohdistamia tukia. **Rakentamisen tilastot** kuvaavat rakennuskannan ominaisuuksia ja muutoksia sekä kaupunkirakenteen kehitystä. Kohtuullinen asuminen, laadukas rakentaminen ja toimiva kaupunkirakenne ovat kansalaisten keskeisiä perustarpeita ja niiden puutteet ilmentävät väestön hyvinvointieroja ja yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden puutteita.

Asumisen tilastojen pääasiallinen tietolähde on Tilastokeskus, jonka tuottaa asuntokantaa, asuntokuntia ja asumisololoja sekä asuntojen hintoja ja vuokria koskevat tilastot ja tietokannat usein maksullisina tilauksina. Asumisen tilastotuotannossa hyödynnetään myös virastoilta saatavia valtion tuella tuotettujen asuntojen sekä kaupungin vuokra-asuntojen asuntokantaa, asukasvalintaa ja vuokria koskevia tilastoja. Lisäksi asumisen tilastoja tuotetaan Helsingin kuntarekisterin rakennus- ja asuntokanta-aineistoista.

Rakentamisen Helsinkiä koskeva tilastotuotanto perustuu Helsingin kuntarekisterin tietoihin. Tilastotuotanto poikkeaa Tilastokeskukselta saatavien tilastojen hyödyntämisestä siten, että aineistojen poiminnat ja tarkistukset sekä tilastotaulukot laaditaan Tietokeskuksessa. Vertailukuntien rakentamisen tiedot saadaan Tilastokeskukselta.

Säännölliset asumisen ja rakentamisen julkaisut:

- Asuminen Helsingissä alueittain
- Asuntojen hinnat neljännesvuosittain
- Asuntojen vuokrat neljännesvuosittain
- Maahanmuuttajien asuminen tilastot
- Rakentaminen Helsingissä
- Aikasarjajulkaisu rakentamisesta
- vuosittain tiedostot kaupungin vuokra-asuntokannasta vertailutietoineen
- vuosittain palvelutiedosto kiinteistöviraston käyttöön kaupungin vuokra-asuntojen asukkaista.

Ympäristötilastoja tuottaa Helsingin ympäristökeskus. Keskeisin osa ympäristötilastoista sisältyy ympäristökeskuksen kehittämään, julkaisemaan ja ylläpitämään tietokantaa Helsingin ympäristötilasto.fi. Tietokeskus osallistuu omalta osaltaan ympäristötilastojen kehittämiseen muun muassa tuottamalla taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysindikaattoreita.

Elinolojen tilastot koostuvat terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin, koulutuksen ja kulttuurin teemoista. Ne kuvaavat hyvinvoinnin kohdentumista ja eroja eri väestöryhmissä muun muassa ihmisten elinkaaren mukaan. Hyvinvoinnin tilastojen keskeinen näkökulma on sosiaalisen, terveydellisen ja koulutuksellisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Kuvauksessa käytetään usein indikaattoreita ja tilastoja, jotka ilmentävät hyvinvoinnin puutteita ja ongelmia sekä sosiaalista segregatiota. Sosiaalista hyvinvointia kuvaavista tilastoista suuri osa syntyy palveluiden käytön kautta.

Elinolotilastojen keskeisimmät tiedontuottajat ja yhteistyökumppanit ovat kaupungin palveluja tuottavat virastot, Tilastokeskus, Kansaneläkelaitos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Opetushallitus.

Terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin teemoista ylläpidetään Helsinki-tilastoa kuolemansyistä Helsingissä peruspiireittäin, Kelan etuuksista, sosiaalitoimen pitkestä aikasarjoista sekä Nuoret alueittain Helsingissä.

Erillisinä julkaisuina ilmestyvät:

- Sairastavuusindeksi Helsingissä alueittain
- Helsingin kaupungin henkilöstön työtaturmat
- Kelan etuudet Helsingissä peruspiireittäin
- Helsinkiläisten terveydentila

Tietokeskuksen **koulustilastot** antavat alueellista tilastotietoa koulutuksesta eri koulutusasteilla. Pääasiassa tilastoilla seurataan opiskelija- ja tutkintomäärien kehitystä eri koulutussektoreilla ja -aloilla. Myös väestön koulutusrakenteen kehitystä eri väestöryhmillä ja alueellisesti seurataan vuosittain. Yhtenä isompana tarkastelun kohteena on myös koulutuksesta valmistuneiden sijoittuminen työelämään tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tietokeskus tilaa yhdessä opetusviraston kanssa vuosittain Tilastokeskukselta koulustilastopakettia, joka on sisällöltään osittain vuosittain vaihtuva. Koulutustietoja löytyy runsaasti myös eri tietokannoista, kuten Tilastokeskuksen Sijoittumispalvelusta sekä opetusministeriön ylläpitämistä Amkota- ja Kotatietokannoista.

Kulttuurin ja kulttuuripalveluiden tarjonnan ja käytön tilastotieto kootaan lukuisista eri lähteistä. Tästä syystä on vuodesta 2005 lähtien ryhdytty kokoamaan ja kehittämään kulttuurin tilastotiedostoa. Kulttuuritilastotiedosto kehittyy ja päivittyy vuosittain, osin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa. Kulttuurin talouden seuranta perustuu yritys- ja toimipisterekerin hyödyntämiseen kulttuurialojen osalta. Seurannan kehittämistä tehdään yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa.

Säännöllisesti tuotettavia tilastojulkaisuja ovat:

- Kulttuuri ja taide Helsingissä
- Kulttuurialan yritykset ja työpaikat

Yritys- ja elinkeinotilastojen tavoitteena on antaa monipuolinen kuva kaupungin taloudellisesta toiminnasta sen erityispiirteistä pitkällä aikajänteellä sekä vaihtelevissa suhdannetilanteissa. Yritys- ja elinkeinotilastot kuvaavat myös kaupungin ja seudun työpaikka- ja yritysrakenteen muutosta ja sijoittumista. Näkökulmana elinkeinotilastoissa ovat edustettuina niin Helsingin ja Helsingin seudun aluetalous kuin väestön tulo- tasokin, joka heijastuu kunnallistalouteen verotulojen kehityksenä.

Elinkeinot -tilasto käsittelee tietoa työpaikoista, yrityksistä, työvoima- ja työttömyyskehityksestä, työmatkaliikenteestä sekä alueen kilpailukyvyistä ja asukkaiden tulokehityksestä. Keskeisimmät tiedontuottajat ovat Tilastokeskus sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Uutena tuotteena on ammattitilastoihin perustuva vuosijulkaisu. Lisäksi julkaistaan työmarkkinatilanteen muutoksia ennakoiva tilastokatsaus Helsingin työllisyyden ja työpaikkamäärän kehityksestä neljännesvuosittain.

Pääkaupunkiseudun *yritys- ja toimipaikkarekisteriä* ylläpidetään ja kehitetään yhteistyössä Pääkaupunkiseudun kuntien, Helsingin seudun ympäristötiedon (HSY) ja Tilastokeskuksen kanssa. Toimitilamarkkinoista tuotetaan vuosittain julkaisu yhteistyössä tiedontuottajan Kiinteistötalouden instituutin (KTI) kanssa.

Säännöllisesti tuotettavat elinkeino- ja työmarkkinajulkaisut:

- Työpaikat ja elinkeinot Helsingissä
- Yritystoiminta Helsingissä
- Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys Helsingissä alueittain
- Työmarkkinat Helsingissä työvoimatutkimuksen tietojen valossa
- Ammattitilastot

- Asuntokuntien tulot ja yksityishenkilöiden tulot
- Toimitilamarkkinat Helsingissä
- Helsingin seudun suunnat julkaisu neljännesvuosittain
- Ajankohtaiskatsaus työllisyys ja työpaikat Helsingissä neljännesvuosittain
- Helsingin seudun taloudellinen kilpailukyky ja sen kansainvälinen vertailu

Vaalitilastot kuuluvat säännöllisesti seurattaviin tilastoteemoihin. Tietokeskus tuottaa tilastoja kunnallis-, eduskunta-, presidentin ja Europarlamentin vaaleita, niiden äänestysaktiivisuudesta sekä puolueiden ja ehdokkaiden saamasta kannatuksesta äänestysalueittain. Tilasto kuvaa yhteiskunnallista osallistumista ja aktiivisuutta edustuksellisen demokratian osalta. Tilastot laaditaan lopullisista äänestystuloksista ja aineisto saadaan Tilastokeskuksesta. Vaalitilastojulkaisut tehdään kaupunkitutkimusyksikössä ja julkaistaan Tilastoja -sarjassa.

Väestötilastot kuvaavat kaupungin väestörakennetta ja sen muutoksia kuukausittain ja vuosittaisina aikasarjoina, jotka ulottuvat 1800-luvun loppupuolelle asti. Kaupunkitilastoissa väestökehityksen seurannalla onkin pisimmät perinteet. Väestön rakenne kertoo iästä, sukupuolijakaumasta, siviilisäädystä ja koulutustaustasta, perheistä ja asuntokuntien koostumuksesta seutu, kaupunki, osa-alue ja korttelitasolla. Väestötilastot seuraavat myös ihmisten elinvaiheiden suuria muutoksia kuten syntymät, avioliitot ja avioerot, asunnonvaihdot kaupungin sisällä, muutot kaupungin rajojen yli ja ulkomaille sekä kuolemat. Väestöllisistä ilmiöistä lasketaan myös eliniänodotteen ja hedelmällisyyden tunnuslukuja. Väestön rakennetta kuvaavilla tilastoilla ja niiden pohjalta laadituilla ennusteilla on keskeinen merkitys palvelujen suunnittelulle.

Väestörakennetta ja väestömuutoksia kuvaavat tilastot perustuvat pääosin Tilastokeskuksen aineistoihin, mutta myös Helsingin kuntarekisteriin, jonka väestötietoja tietokeskus ylläpitää. **Helsingin väestöennuste** laaditaan vuosittain menetelmällä, jossa Helsingin väestöennustevaihtoehdot riippuvat osaltaan erilaisiin aluetaloudellisiin näkemyksiin perustuvista koko seudun kehitysarvioista, osaltaan Helsingin kaupungin alueella olevista asuntotuotantomahdollisuuksista. Koko kaupungin ja Helsingin seudun ennuste laaditaan 30–40 vuodeksi, osa-alueittainen ennuste 10 vuodeksi. Lisäksi seudullisena yhteistyönä laaditaan vieraskielisen väestön ennuste 2-3 vuoden välein.

Säännölliset väestöjulkaisut:

- Tietoa väestöstä, sen määrästä ja rakenteesta ja väestömuutoksista aikasarjoihin
- Väestömuutosten ennakkotietoja kuukausittain ja neljännesvuosittain
- Alueittainen väestöennuste
- Vieraskielisen väestön seudullinen ennuste yhdessä seudun kuntien kanssa

Edellä kuvattujen tilastoteemojen lisäksi tilastoyksikössä on useita ryhmäraajat ylittäviä yhteishankkeita ja teematilastoja, kuten:

- Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja
- useille kielille käännetty taskutilastot
- ulkomaalaistilastojulkaisu
- Helsinki Alueittain -julkaisu
- Helsingin tila ja kehitys -tilastoeselvitykset

Toteutunutta kehitystä kuvaavan seurantatiedon lisäksi kaivataan yhä useammin ennakkoivaa otetta eri ilmiöiden kehitykseen. Varsinaisia tilastollisia ennusteita tietokeskus tuottaa vuosittain väestöstä. Lisäksi tutkimusyksikössä mallinnetaan Helsingin seudun työvoiman ja koulutustarpeen pitkän aikavälin ennakkointi noin viiden vuoden välein. Pienimuotoisempia projekteja on tehty muun muassa palvelutarpeiden kehityksestä ja työpaikkakehityksestä.

2.1.2 TIETOKESKUKSEN YLLÄPITÄMÄT TIETOJÄRJESTELMÄT JA PAIKKATIETOJEN KEHITTÄMINEN

Paikkatiedot

Kaupunki-ilmiöiden kuvauksessa alue- ja paikkatiedoilla on keskeinen merkitys. Kaupunkien palvelutuotanto, yhdyskuntasuunnittelu ja rakentaminen perustuvat paikkatietojen hyödyntämiseen ja hallintaan. Kartan avulla tapahtuva visualisointi parantaa tiedon ymmärtämistä ja konkretisoi usein vaikeaselkoisena koettua tilastoanalyysiä tai tutkimustuloksia. Paikkatietoaineistot, erilaisten aineistojen yhdistäminen, niistä rakennetut tunnusluvut ja indikaattorit tuottavat myös uusia mahdollisuuksia tietojen tulkin- nalle ja kaupunkikehityksen ymmärtämiselle paikallisella asukkaiden arjen ja lähiympäristön tasolla.

Helsingin kaupungin virastot ovat tiivistäneet paikkatietoyhteistyötä. Laajassa yhteistyössä tehty paikkatiedon kehittämisohjelma valmistui 25.8.2010. Ohjelmassa määritellään paikkatiedon kehittämiselle yhteiset suuntaviivat ja tavoitteet, joiden avulla parannetaan eri tietolähteiden yhdistämisen ja hyödyntämisen mahdollisuuksia sekä integroidaan palvelut kaupunkiyhteisiin tietotekniikkaratkaisuihin. Laadukkaiden paikkatietojen avulla parannetaan myös asukaslähtöisiä ja vuorovaikutteisia verkkopalveluita. Ohjelman kehittämishankkeiden tavoitteena on myös parantaa paikkatietojen yhteistä seudullista käyttöä.

Tietokeskuksen tilastotuotannossa perinteinen paikkatieto on kaupungin aluejakoon sidottua kaupunginosa-, osa-alue- ja pienaluetasoista tarkastelua. Näiden aggregoitujen paikkatietojen tuottaminen mahdollistaa pitkien aikasarjojen avulla muutosten seuraamisen rinnan useilta teema-alueilta, silloinkin kun tapausten lukumäärät ovat esimerkiksi tarkkojen sijaintitarkastelujen kannalta liian pieniä. Tällaisia vakiintuneita tuotteita ovat Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta, jonka aikasarjat ulottuvat osin 1960-luvulle, sekä Helsinki Alueittain julkaisu, jota on tuotettu 1980-luvun loppupuolelta lukien.

Helsingin kuntarekisterin yksikkötasoinen aineisto mahdollistaa myös aidon paikkatietoanalyysin ja toimii erinomaisena tutkimuksen perusaineistona, joihin on mahdollista tunnistetietojen avulla yhdistää muista lähteistä saatavaa tietoa.

Aluesarjat

Tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikkö ylläpitää, koordinoi ja kehittää internetissä ja intranetissä toimivaa Helsingin seudun Aluesarjat -tilastotietokantaa. Seudullisena yhteistyönä toteutetussa tietokannassa on perustilastoja aikasarjoina pääkaupunkiseudun kunnista alueittain ja Helsingin seutu sekä Uusimaa ja Itä-Uusimaa kunnittain. Aluesarjat -tietokanta jakaantuu tilasto- ja kuviotietokantaan. Tilastokanta on tarkoitettu tilastotiedon hakuun. Kuviokanta sisältää valmiita kuvioita, jotka perustuvat tilastokannan tietoihin. Kuviot päivittyvät lähdetilaston päivityksen yhteydessä. Helsingin seudun

Aluesarjat -järjestelmää kehitetään ohjelmakaudella lisäämällä seudullisesti harmonisoituja tilastoja sekä laajentamalla tietokannan kuvio-osaa. Karttasovelluksen liittäminen eri vaihtoehtoja selvitetään.

Facta

Helsingin *kuntarekisteri Facta* koostuu suunnitelma-, kiinteistö-, rakennus-, väestö- ja nimistöjärjestelmästä. Eri osajärjestelmät linkittyvät toisiinsa. Kiinteistövirasto, rakennusvalvontavirasto, tietokeskus ja kaupunkisuunnitteluvirasto ylläpitävät ja kehittävät yhteistyössä osajärjestelmiä. Tietokeskuksen päätehtävä on väestö- ja tilasto-osan käytettävyydestä huolehtiminen. Tietokeskus osallistuu kaupungin paikkatiedon kehitysohjelman toteuttamiseen yhdessä kaupungin paikkatietoryhmän kanssa.

Tietojen hyödyntämistä varten Factassa on myös kysely- ja tilasto-osa. Tilasto-osan avulla voidaan tuottaa väestönmuutoksia ja väestörakennetta sekä asumista ja rakentamista koskevia tilastoja. Facta on ensisijainen tietolähde rakentamista kuvaavissa tilastoissa. Tietokeskus perustaa Factan väestötietojen Helsingin käyttäjäryhmän ja jatkaa paikat & palvelut -yhteistyöryhmän toimintaa. Jälkimmäisen tehtävä on muun muassa Palvelukartan väestötietojen ja -kartan edelleen kehittäminen.

Helsingin Seudun Suunnat

Helsingin Seudun Suunnat on Helsingin seudun ympäristöpalvelun (HSY), Helsingin tietokeskuksen, Espoon kehittämis- ja tutkimusryhmän, Vantaan tietopalveluyksikön, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY), Uudenmaan liiton sekä Helsingin seudun kauppakamarin yhteisjulkaisu. Se kuvaa nopeasti muuttuvia ilmiöitä ja odotusten kehitystä alueella. Mukana ovat muun muassa yritysten ja kuluttajien suhdanneodotukset, työmarkkinakehitys sekä tuotannon, toimitilojen, liikenteen, ympäristön ja hyvinvointi-indikaattoreiden neljännesvuosittaiset muutostiedot. Julkaisu perustuu kvartaaliaineistoihin. Neljän suomenkielisen julkaisun lisäksi tuotetaan vuosittain yksi englanninkielinen Helsinki Region Trends -julkaisu.

Helsingin seudun suunnat -julkaisua ja tilastoaineistoa kehitetään internetin kautta käytettäväksi verkkopalveluksi, joka sisältää aineiston indikaattori- ja kuviotiedot. Julkaisun kustantajien käyttöön avataan koko tuotantokanta extranet-palveluna vuonna 2011.

2.1.3 TIETO- JA ASIANTUNTIJAPALVELUT

Tietopalvelua saa tietokeskuksen kirjastosta, joka on kaikille avoin Helsinkiä koskevien tilastojen ja tutkimusten erikoiskirjasto ja asiakaspalvelupiste, sekä tilastovastaavilta. Kirjastossa opastetaan ja neuvotaan tiedontarvitsijoita etsimään internetissä ja kaupungin intranetissä julkaistavista tilastojulkaisuista ja tietokannoista tietoa myös itsenäisesti.

Kaupungin johdolla on yhä räätälöidympiä tietotarpeita. Perustilastojen hyvä laatu ja ajantasaisuus mahdollistavat myös laadukkaasti asiakaslähtöisen tietopalvelun nopealakin aikajänteellä. Tilastoyksikössä tuotetaan teemakohtaisesti monenlaisia selvityksiä, tilastokoosteita ja kuviopaketteja erilaisiin käyttötarpeisiin, kuten esitelmiin ja sähköiseen jakeluun kaupungin intranetissä.

Asiantuntijaesitysten ja -luentojen kysyntä on ollut kasvussa. Edellisellä tilasto-ohjelmakaudella kehitettiin tiivistyvää yhteistyötä virastojen ja laitosten johdon kanssa ja näitä johtoryhmätapaamisia jatketaan uudella ohjelmakaudella. Yhteistyössä kaupungin johtajiston kanssa järjestetään kahdesti vuodessa kaupungin johtajiston seminaari. Sosiaaliviraston johdon kanssa toteutetaan vuosittain sosiaaliviraston johdon foorumi ajankohtaisista teemoista.

Tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikkö ylläpitää tilasto- ja viitetietokantoja sekä hankkii tilastopalveluihin/tietokantoihin koko kaupunkia koskevia lisenssejä/käyttösopimuksia. Maksullisia, kaikkien hallintokuntien käytettävissä olevia tietokantoja ovat tällä hetkellä mm. Tilastokeskuksen tuottamat kaupunki- ja seutuindikaattorit, väestötietopalvelu ja sijoittumispalvelu.

Kirjaston kokoelmatietokanta, joka sisältää viitetietoja mm. kaupungin virastoissa tehdyistä julkaisuista, on vapaasti kaikkien käytettävissä sekä internetissä että kaupungin intranetissä. Kokoelmatietokannan kautta löytyvät myös internetissä ilmestyvät tietokeskuksen ja kaupungin muiden virastojen verkkojulkaisut.

Kansainvälistä vertailutietoa tuotetaan ja ylläpidetään pohjoismaiden suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen perustilastoja sisältävään Nordstat-tilastotietokantaan. Eurostatin kaupunkitiedon Urban Audit -tilastotietokannan tietojen tuottamisessa ja kehittämistyössä tietokeskus on varsin aktiivisesti mukana yhdessä Tilastokeskuksen kanssa.

2.1.4 ASIANTUNTIJOIDEN VERKOSTOT JA YHTEISTYÖKUMPPANIT

Hallintokuntien, elinkeinoelämän, tutkimustoiminnan ja kuntalaisten tarpeiden huomiointi vaativat asiantuntijoiden yhteistyötä. Tilastoammattilaisten tueksi tarvitaan hallintokunnista ilmiöalueittaista asiantuntemusta erityisesti teematilastoissa ja tilastollisissa tutkimuksissa. Tämän vuoksi tuotteet laaditaan yhteistyössä eri hallintokuntien kanssa, ja hallintokunnat osallistuvat julkaisujen rahoitukseen sopimus pohjaisesti.

Seudullisen yhteistyön tiivistymisen myötä yhä useampia tuotteita ja palveluita kehitetään seudullisiksi. Uudistuva tietoyhteistyön seudullinen organisointi ja johtaminen takaavat harmonisoitujen seututuotteiden kehittämiseksi nykyistä sopimus pohjaista yhteistyötä pitkäjänteisemmät suuntaviivat. Näin turvataan myös vakaammat mahdollisuudet ja voimavarat hankkeiden toteuttamiseksi.

Tietokeskuksen tehtäviin kuuluu tuoda esille suurkaupungin tietotarpeita ja erityispiirteitä sekä korostaa kaupunkitiedon merkitystä ja sen mukaan saamista kansallisiin ja kansainvälisiin tietojärjestelmiin. Toimintatapana on kaupunkitilastojen ja -tutkimuksen asiantuntijoiden yhteistyö. Myös valtakunnallisten tilastovirastojen rooli on lukuisissa kaupunkitilastoissa keskeinen sekä yhteistyö Euroopan unionin tilastoviraston Eurostatin asiantuntijoiden kanssa.

2.2 HELSINKI-TILASTON KEHITTÄMISHANKKEET VUOSILLE 2011–2013

Helsinki-tilaston 2010–2013 kehittämishankkeet on seuraavassa luokiteltu kolmeksi teemalliseksi kokonaisuudeksi: 1) asuminen, kaupunkirakenne ja ympäristö, 2) terveys, hyvinvointi ja palvelut sekä 3) kuntatalous, työvoima ja kilpailukyky. Erilliseksi kohdaksi on koottu hankkeet, jotka kokoavat useita eri teemoja. Niiden kehittämisen tavoitteena on parantaa tietojen käytettävyyttä paikkatietoja ja tietokantaratkaisuja parantamalla.

Kehittämishankkeiden tavoitteena on kohentaa perustilastojen laatua, tuottaa tilastotietoja uusista ennen tilastoimattomista ilmiöistä, parantaa merkittäväällä tavalla ilmiöalueen tai aluekuvausten osuvuutta vastaamaan toimintaympäristön muutoksia. Useat hankkeet liittyvät myös seututiedon harmonisointiin ja parempaan hallintaan sekä tietojen asiakaslähtöiseen avaamiseen erilaisille tiedon tarvitsija- ja käyttäjäryhmille. Usean kehittämishankkeen tavoitteena on myös kansainvälisen vertailutiedon kattavuuden parantaminen.

2.2.1 ASUMINEN, KAUPUNKIRAKENNE JA YMPÄRISTÖ

Teema sisältää lukuisia ilmiön kuvauksen syventämiseen tähtäviä kehittämishankkeita, jotka liittyvät perinteiseen asuntokannan, asuinolojen ja asuntomarkkinoiden 2000-luvun muutosten tunnistamiseen. Asumisen aikasarjojen avulla tarkastellaan mm. asumistason ja hallintaperusteen muutoksia eri väestöryhmissä ja elinvaiheissa. Muutosten tunnistaminen ja niiden seudullinen ja kansainvälinen vertailu tuottavat pohjatietoa myös asumistoiveiden mahdollisten muutosten tunnistamiselle. Selkeitä tilastoinnin puutteita ovat maakäyttö ja talonrakentamisen peruskorjaustoiminta, joiden tilastointi tulee saada käyntiin. Molempien sektoreiden tilastointi on myös kansallinen haaste.

Ympäristötilastoissa on käynnistymässä useita ajankohtaisia kehittämishankkeita. Niistä merkittävimmät ovat kaupunkitasoisen hiilijalanjäljen kuvausmallin kehittäminen ja Helsingin ympäristötilaston laajentaminen seudulliseksi. Hankkeiden vastuuvirasto on ympäristökeskus.

Tilastohanke 1. Säätelystä vapautuvat aravavuokra-asunnot

Kuvaus: Helsingissä on vapautumassa aravasääntelystä (ensivaiheessa vuokravalvonnasta ja toisessa vaiheessa asukasvalinnan valvonnasta) vuosina 2010–2014 yhteensä 1 957 asuntoa, joista kaupungin omistamia on 540. Hankkeessa selvitetään yksityiskohtaisemmin jo aikaisemmin arava-sääntelystä vapautuneiden ja lähivuosina vapautuvien vuokra-asuntojen ja asukkaiden määrä ja asunto- ja asukasrakenne. Sen jälkeen selvitetään muutaman vuokratalseurannan avulla, mitä asukasrakenteelle tapahtuu, kun sääntely päättyy.

Tekijät: Maija Vihavainen, Eija Rauniomaa ja Ari Niska

Aineisto: kuntarekisteri

Aikataulu: 2012

Tilastohanke 2. Kaupungin vuokra-asunnot ja asukkaat

Kuvaus: Kaupungin omistaman vuokra-asuntokannan rakenteesta samoin kuin kaupungin vuokra-asuntojen asukasrakenteesta ei ole tähän mennessä ollut koko kaupunkia kattavia tilastotietoja. Vuonna 2010 valmistuu kaupungin kuntarekisterin eri rekisteriosioiden tietoja yhdistelevä tilastotutkimus. Tässä tilastojulkaisussa kuntarekisterin (rakennus- ja huoneistorekisterin ja väestörekisterin) tietojen avulla selvitetään kaupungin vuokra-asuntokannan rakennetta ja väestörekisterin keskeisten muuttujien avulla kaupungin omistamien vuokra-asuntojen asukasrakennetta (esim. asuntokunnan koko, vanhimman asukkaan ikä, kansalaisuus ja äidinkieli). Tutkimus toistetaan tilastokauden lopussa. Lisäksi teemaan liittyen tuotetaan kiinteistövirastolle sisäiseen käyttöön vuosittain palvelutiedosto kaupungin vuokra-asuntojen asukkaista.

Tekijät: Eija Rauniomaa, Maija Vihavainen ja Pekka Vuori

Aineisto: kuntarekisteri

Aikataulu: 2011 ja 2015

Tilastohanke 3. Asuminen Euroopan muissa kaupungeissa

Kuvaus: Asumista koskevan kaupunkivertailutilaston tuottaminen (Urban Auditin rinnalle) joidenkin EU-kaupunkien asumisista koskevista tiedoista. Ongelmana on ollut puute harmonisoiduista vertailutiedoista. Vertailuaineisto voitaisiin tuottaa päivittämällä ja kehittämällä tietokeskuksessa vuonna 2002 ilmestynyttä Housing in European Cities julkaisua. Aineiston hankinnassa Urban Auditin rinnalla voi käyttää EU-Tools ja Metrex hankkeisiin liittyviä aineistoja sekä Helsingin tilastollisen vuosikirjan ja Nordstatin aineistokeruun yhteydessä syntyviä tietoja.

Tekijät: Maija Vihavainen, Eija Rauniomaa ja Ari Niska

Aineistot: Tilastokeskus ja vertailukaupungit, esim. Tukholma, Amsterdam, Berliini

Aikataulu: 2013

Tilastohanke 4. Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia 2000-luvulla

Kuvaus: Tuotetaan asuntomarkkinoiden 2000-luvulla tapahtuneista muutoksista tilastollinen kuvaus siten, että tilastojulkaisuun sisällytetään kootusti 2000-luvun asuntokannan ja asumisolojen kehitystä sekä asuntomarkkinoiden (hinnat ja vuokrat) kehitystä kuvaavat perusmuuttujat ja niitä koskevat tiedot.

Tekijät: Maija Vihavainen ja Virva Kuparinen

Aineisto: Tilastokeskus

Aikataulu: 2013

Tilastohanke 5. Maankäytön tilastointi

Kuvaus: Helsingin kaupungin maankäytön perustilasto on julkaistu Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa. Tilaston tuotannon turvaamiseksi ja laadun arvioimiseksi tietokeskus kutsuu koolle kaupungin maankäytön vastuuvirastot ja laatii yhteistyökumppaneiden kanssa selvityksen maankäytön tilastoinnin nykytilasta ja kehittämistarpeista sekä tämän pohjalta suunnitelman järjestelmän kehittämiseksi.

Maankäyttötilaston tuottamisessa keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat kiinteistövirasto ja kaupunkisuunnitteluvirasto sekä Tilastokeskus, Suomen ympäristökeskus ja Uudenmaan liitto. Hanke siirtyy edelliseltä tilasto-ohjelmakaudelta tulevalle kaudelle.

Tekijät: Eeva-Kaisa Peuranen tietokeskuksesta sekä kiinteistövirasto ja kaupunkisuunnitteluvirasto

Tilastohanke 6. Talonrakentamisen peruskorjaustilastointi

Kuvaus: Tällä hetkellä ei ole käytössä peruskorjauksen määrää kuvaavia tilastoja sen paremmin kaupungin kuin Tilastokeskuksen tuottamina. Ainoa mistä tällä hetkellä tuotetaan tilastoja, on käyttötarkoituksen muutoksiin liittyvä peruskorjausrakentaminen tietokeskuksen tuottamana. Tilastokeskus tuottaa koko maata koskevia korjausrakentamisen vuositilastoja asuntoyhteisöjen ja suurimpien rakennusyritysten tilinpäätöstietojen perusteella.

Tietokeskus on aloittamassa v. 2011 alussa peruskorjausrakentamisen tilastoinnin suunnittelun yhdessä rakennusvalvontaviraston kanssa. Myös Tilastokeskus kehittää peruskorjauksen tilastointia.

Yhteyshenkilöt: Maija Vihavainen ja Eija Rauniomaa sekä rakennusvalvontavirasto

Yhteistyötahot: Tilastokeskus

Aikataulu: esiselvitys 2012

Tilastohanke 7. Helsingin ympäristötilaston kehittäminen

Kuvaus: Helsingin sähköinen ympäristötilasto www.helsinginymparistotilasto.fi on ollut toiminnassa vuodesta 2007 lähtien. Sen tietopohja ja tiedonkeruu ovat vähitellen vakiintuneet. Uusia seurattavia ympäristöindikaattoreita on otettu vuosittain mukaan muutamia. Helsinki on neuvotellut Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupunkien kanssa tilaston laajentamisesta koskemaan myös näiden kaupunkien ympäristötilastoja. Vuonna 2010 Helsingin ympäristötilastoon sisällytetään ensimmäisiä tietoja Espoosta ja Vantaalta. Jatkossa tilaston kattavuus on tarkoitus saada samalle tasolle pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Vertailutiedon olemassaolo tuo uutta näkökulmaa myös tilaston sisällölliseen kehittämiseen.

Tekijä: Petteri Huuska ympäristökeskuksesta

Yhteyshenkilö tietokeskuksessa: Leila Lankinen

Yhteistyötahot: Espoo, Vantaa, Kauniainen

Aikataulu: 2011

Tilastohanke 8. Kestävän kehityksen indikaattorit

Kuvaus: Tietokeskus ja ympäristökeskus ovat tuottaneet Helsingin kestävän kehityksen indikaattorikokoelman vuosina 2000 ja 2006. Kokoelman tarkoitus on seurata kestävän kehityksen trendejä Helsingissä sekä osaltaan arvioida kestävän kehityksen toimintaohjelman toteutumista. Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelman viimeinen voimassaolovuosi on 2010 ja indikaattorikokoelma on tarkoitus päivittää vuonna 2011.

Ympäristökeskus on päävastuussa kokoelman koostamisesta, mutta tietokeskus tuottaa sisältöä etenkin sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen kestävyuden osioihin. Ympäristökeskus kerää tietoja kokoelmaa varten myös muilta hallintokunnilta.

Tekijät: Markus Lukin ja Petteri Huuska ympäristökeskuksesta
Yhteyshenkilöt tietokeskuksessa: Leila Lankinen ja Päivi Selander
Aikataulu: 2012

Tilastohanke 9. Kuntakohtaisen hiilijalanjäljen laskentatyökalun kehittäminen

Kuvaus: Kuntien käytössä olevilla kasvihuonekaasupäästöjen laskentamenetelmillä on arvioitu toistaiseksi vain kuntien suoria päästöjä. Kuitenkin jopa yli puolet päästöistä syntyy kuntarajan ulkopuolella maailmantaloudessa esim. elintarvikkeiden alkutuotannossa, lentoliikenteessä sekä rakennus- ja muussa teollisuudessa. Liikenteen kuntakohtaiset päästöt myös asettavat haasteen päästöjen laskennalle nykyisellä tavalla, jos kunnassa on esimerkiksi paljon läpikulkuliikennettä. Oleellista olisikin kehittää toimiva laskentatyökalu Helsingin kokonaisilmastovaikutuksen arviointiin, jonka perusteella voitaisiin suorien päästöjen ohella myös arvioida Helsingin vaikutusta globaaliin ilmastoon ja pienentää myös tätä puolta esimerkiksi mahdollisimman vähähiilisten tuotehankintojen avulla.

Tausta: Helsingin ympäristökeskus on yhdessä Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän (HSY), Espoon, Kauniaisten ja Vantaan ympäristökeskusten sekä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) kanssa hakenut työ- ja elinkeinoministeriöstä rahoitusta laskentatyökalun kehittämiseksi. Tavoitteena olisi käyttää SYKEN kehittämään Envimat-työkalua kuntakohtaiseen laskentaan. Myös Syken YLElle kehittämää ilmasto-laskuria voidaan osaltaan käyttää kuntakohtaisen ilmastovaikutuksen päästöarviointiin.

Tekijät: Syke ja HSY koordinoivat
Yhteyshenkilö tietokeskuksessa: Leila Lankinen
Yhteistyötahot: Espoo, Vantaa, HSY, SYKE, Kuntaliitto
Aikataulu: 2011

2.2.2 HYVINVOINTI, TERVEYS JA PALVELUT

Väestön hyvinvoinnin ja terveydentilan sekä palvelutarjonnan kuvauksessa keskeisimmät tiedot sisältyvät tilastolliseen peruskuvaukseen. Myös säännöllisesti tuotetuissa kokoomajulkaisuissa, kuten valtuustokausittain ilmestyvät Tila ja kehitys raportit, näillä teemoilla on keskeinen asema. Ohjelmakauden kehittämishankkeiden avulla kehitetään sosiaalisen ja terveyden indikaattorikuvausta, laajennetaan eri väestöryhmien tilastollista tietoperustaa ja uudistetaan julkaisutarjontaa. Myös seudullisen hyvinvointi- ja palvelutiedon kysynnän kasvuun pyritään vastaamaan.

Toinen laaja kehittämishankkeiden kokonaisuus on alueiden demografinen eriytyminen ja mahdollisen segregatiokehityksen tunnistaminen. Näihin liittyviä tilastojen kehittämishankkeita ovat, säännöllisten aluetarkastelujen ohella, tulojaon kehityksen ja pienituloisuuden seuranta sekä selvitys koulutuksesta syrjäytyneiden nuorten tilanteesta.

Maahanmuuttajat otetaan monipuolisesti huomioon tilastotarjonnassa ja vieraskieliset ja ulkomaalaistaustaiset Helsingissä julkaisua laajennetaan tietotarjonnan paranemisen myötä. Toistaiseksi Tilastokeskus ei ole tuottanut tietoa toisen polven ulkomaalaistaustaisuudesta. Tiedon merkitys kasvaa koko ajan ja tietokeskus osallistuu aktiivisesti tietoperustan parantamistyöhön.

Tilastohanke 10. Terveiden, hyvinvoinnin sekä sosiaali- ja terveispalveluiden avainindikaattorit

Kuvaus: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen indikaattorityön (2009–2012) soveltaminen Helsingissä. Terveiden ja sosiaalisen hyvinvoinnin indikaattorit kuvaavat sekä koko väestöä, että elinkaariajattelun mukaisesti eri-ikäisiä (lapset, nuoret, aikuiset ja ikääntyneet). Tarkoituksena on koota keskeiset indikaattorit, jotka mahdollistavat Helsingin alueiden vertailun, vertailut seutuun, muihin suuriin kaupunkeihin ja koko maahan. Tavoitteena on säännöllisesti tuotettava tilastojulkaisu.

Tekijät: Sini Askelo ja Elise Haapamäki

Yhteistyötahot: terveyskeskus, sosiaalivirasto, THL, Kela, Eläketurvakeskus

Aineistot: Helsingin kaupungin virastojen omat tilastot, THL ja sen tietokannat SOT-KAnet.fi ja Terveysme.fi, Kansaneläkelaitos, terveyskeskuksen asiakastietokanta

Aikataulu: selvitys 2013

Tilastohanke 11. Sosiaalipalvelut Helsingissä tilastojulkaisu

Kuvaus: Hankkeessa hyödynnetään olemassa olevia tietokantoja ja seurataan sosiaaliviraston tilastoinnin kehitystä. Ensisijaisesti tarkastelun kohteena on kaupungin itse tuottamat ja järjestämät palvelut, mutta mahdollisesti tarkasteluun otetaan myös yksityiset sosiaalipalvelut. Palveluja tarkastellaan elinkaariajattelun mukaisesti ja pääpaino on Helsingin sisäisessä alueellisessa tarkastelussa. Tavoitteena on tuottaa säännöllisesti päivitettävä tilastojulkaisu sosiaalipalveluista, jossa olisi asiakas- ja väestötietoja.

Tekijä: Elise Haapamäki

Aineistot: pääasiassa sosiaaliviraston tilastot

Aikataulu: 2012–2013

Tilastohanke 12. KASTE-indikaattoreiden toteutuminen Helsingissä

Kuvaus: KASTE (Kansallinen terveysohjelma) indikaattorit sisältävät sekä terveyden että sosiaalisen hyvinvoinnin indikaattoreita. Hanke koskee myös hyvinvointitilastoja. Indikaattoreiden kunnittaiset tiedot sisältyvät Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen SOT-KAnet-tilastokantaan. Terveyskeskus ja sosiaalivirasto ovat toivoneet indikaattoreiden laajentamista tarkemmalle aluetasolle. Kaste -ohjelmakautena on 2008–2011, ja sitä mahdollisesti jatketaan, jolloin myös seuranta jatkuu.

Tekijät: Sini Askelo ja Elise Haapamäki

Yhteistyötahot: terveyskeskus, sosiaalivirasto, Tilastokeskus

Aineistot: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastokeskus

Aikataulu: selvitys 2012 (STM loppuraportti 12/2011)

Tilastohanke 13. Väestöryhmien terveys ja hyvinvointi Helsingissä

Kuvaus: Uusi terveydenhuoltolaki tulee voimaan keväällä 2011. Lain 12 § mukaan: Terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi kunnassa kunnan on seurattava asukkaitensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettavia toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus. Tietokeskus osallistuu projektiin tuottamalla tilastoanalyysiä terveyskeskuksen tuottamaan hyvinvointikertomukseen.

Tekijät: Terveyskeskus ja tietokeskus

Yhteyshenkilöt: tietokeskuksessa Sini Askelo ja Elise Haapamäki, terveyskeskuksessa kehittämisjohtaja

Aineistot: Helsingin virastojen toimintatiedot ja tilastot, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kansaneläkelaitos, Tilastokeskus

Aikataulu: selvitys 2011, raportti 2012 ja edelleen vuosittain

Tilastohanke 14. Eurooppalaisten kaupunkien alueittaiset kuolleisuususerot

Kuvaus: Helsingin yliopiston toteuttama EU-hanke, johon terveyskeskus tulee osallistumaan. Mukana on 15 eurooppalaista kaupunkia. Aineisto on kiinnostava ja se tulisi saada kaupungin käyttöön. Tietokeskus on toimittanut tutkimukseen alueittaisia tilastotietoja vuonna 2010.

Tekijät: Helsingin yliopiston Lasse Tarkiainen ja Pekka Martikainen

Yhteyshenkilöt tietokeskuksessa: Sini Askelo

Yhteistyötaho: terveyskeskus

Tilastohanke 15. Koulutuksesta valmistuneiden sijoittuminen kunta-alan työpaikoihin

Kuvaus: Seurataan, miten ammatilliselta toiselta asteelta, ammattikorkeakoulusta ja yliopistoista valmistuneet työllistyvät kuntasektorille suhteessa muihin työnantajiin. Tarkastelualueena on Helsingin seutu työmarkkina-alueena ja koulutuksesta valmistuneet Helsingin seudun oppilaitoksista. Vertailua muun maan ja muiden isojen kaupunkien tilanteeseen. Erityistarkastelussa ovat tietyt ammattiryhmät, kuten sairaanhoitajat, lääkärin, lastentarhaopettajat ja luokanopettajat.

Tekijä: Sanna Ranto

Yhteistyötaho: henkilöstökeskus

Aineisto: Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu

Aikataulu: 2012

Tilastohanke 16. Koulutuksesta syrjäytymisriskissä olevat nuoret

Kuvaus: Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun kautta saadaan tieto peruskoulun päättäneiden siirtymisestä tutkintoon johtavaan koulutukseen. Tutkintoon johtavan jatkokoulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorien tilanteesta on vaikea saada tietoa nykyisten tilastojen kautta. Tulisikin selvittää saako Henkilöstökeskuksen Tulevaisuustiski-projektin kautta tai muusta uuden nuorisolain myötä syntyvästä lähteestä tietoja näistä nuorista, ja pystyykö asiasta perustamaan tilastollisen vuosiseurannan. Uuden tilastoaineiston selvityshanke.

Tekijä: Sanna Ranto

Aineistot: koulutustilastot, Tilastokeskus; Wera -tietokanta, Kouluta, Opetushallitus; Tulevaisuustiski-projektin aineisto, opetusviraston tilastointi

Aikataulu: 2013

Tilastohanke 17. Tulonjaon ja tulojen rakenteen kehitys Helsingissä

Kuvaus: Tarkastellaan tulonjakoa ja sen kehitystä Helsingissä suurpiireittäin keskittymällä eri tuloryhmien alueelliseen esiintymiseen sekä pienituloisuuteen ja pienituloisuusriskiin. Tulojen rakennetta ja sen kehitystä voidaan tarkastella myös pienaluetasolla.

Tekijä: Leena Hietaniemi

Yhteistyötaho: Tilastokeskus (Pekka Ruotsalainen)

Aineistot: Tilastokeskuksen tulonjakotilasto ja väestötilasto, verohallinnon maksuunpanotilastot

Aikataulu: 2011–2013

Tilastohanke 18. Toisen polven ulkomaalaisten tilastointi - selvitys

Kuvaus: Tietoja toisen polven ulkomaalaisista kysytään yhä enemmän maahanmuuton lisääntymisen myötä. Toistaiseksi tietoja ei ole ollut saatavissa. Tilastokeskuksessa selvitetään mahdollisuuksia tuottaa tätä tilastotietoa. Seurataan selvityksen etenemistä.

Yhteyshenkilöt: Eeva-Kaisa Peuranen ja Pekka Vuori

Aineistot: Tilastokeskuksen väestötilasto

Yhteistyötahot: Tilastokeskus

Aikataulu: 2011–2013

2.2.3 KUNTATALOUS, TYÖMARKKINAT JA KILPAILUKYKY

Talouden, työmarkkinoiden ja kilpailukyvyyn kehityksen ymmärtämisen kannalta on oleellista tunnistaa ne mekanismit ja ilmiöt, jotka auttoivat yrityksiä ja asukkaita selviytymään lamasta tai estivät sen. Kyseiseen ongelmakenttään tilastotiedoilla pyritään vastaamaan parantamalla tietoperustaa yritysten perustamisista ja lopettamisista. Myös tutkimushanke asukkaiden taloudelliseen toimintaa osallistumisesta nousukaudesta laskukauteen antaa uutta tietoa suhdannevaihteluiden vaikutusten ymmärtämiseksi.

Työssäkäyntialueiden ja yritystoiminnan alueellista erikoistumista ja tiivistymiä seudun eri osissa on tutkittu seudullisesti ja Helsingin peruspiireissä jo aiemmin. Nyt tarkastelu vakiintuu, kun uusi Yritys- ja elinkeinotoiminta alueittain julkaisu ilmestyy rinnakkais-tuotteena Helsinki-alueittain kirjalle. Ammattilaisia liikkeellä hankkeessa tuotetaan uutta tietoa ammattiryhmien työmatkaliikkumisesta, ikärakenteesta ja alueellisista tihentymistä. Kansainvälisen talouskehitystä ja suhdannemuutoksia seurataan jo vakiintuneilla tuotteilla ja yhteistyönä.

Tilastohanke 19. Yritystoiminnan muutos Helsingissä ja Helsingin seudulla

Kuvaus: Näkemys siitä, miten yritystoiminta tulevaisuudessa kehittyy edellyttäen tietoja yritystoiminnan ajassa tapahtuneista muutoksista. Hankkeen tarkoituksena on selvittää mahdollisuudet tuottaa Tilastokeskuksen yritysrekisteristä vuosittain tilastoaineisto, joka kuvaa kunnittain Helsingin seudulla yritysten perustamista, lopetuksia ja muuttoliikettä sekä olemassa olevassa yritys-kannassa tapahtunutta muutosta mahdollisimman tarkalla toimialatasolla. Tilaston muuttujat: yritysten lukumäärä, henkilöstömäärä ja liikevaihto. Aineistosta tuotetaan 1-2 vuoden välein Tilastoja -sarjaan julkaisu.

Tekijä: Juha Suokas

Yhteistyötahot: elinkeinopalvelu, Tilastokeskus

Aineistot: Tilastokeskuksen yritysrekisteri

Aikataulu: esiselvitys ja tilastotuotannon aloitus 2011 ja 1. julkaisu 2012

Tilastohanke 20. Työpaikat ja yritystoiminta Helsingissä alueittain

Kuvaus: Näkemys siitä, miten yritystoiminta tulevaisuudessa kehittyy edellyttäen elinkeino- ja yritystoimintaa koskevaa perustietoa. Tuotteen tarkoituksena on tarjota näitä perustietoja aluetasolla kaupungin ja muiden organisaatioiden asiantuntijoille elinkeinopoliittista ja muuta strategisen tason valmistelutyötä varten. Myös yritykset itse tarvitsevat tietoa toiminnan alueellisesta rakenteesta.

Työpaikat ja yritystoiminta alueittain -tuotteessa kuvataan Helsingin yritystoiminnan rakennetta (yritysten- ja toimipaikkojen tunnusluvut, koko, yhtiömuoto, ikä ja ulkomaisomistus), analysoidaan kaupungin yritystoiminnan toimialarakennetta ja yritystoiminnan erikoistumista, avainklustereita ja muita vahvoja toimialoja koko kaupungin tasolla. Lisäksi kuvataan systemaattisesti elinkeino- ja yritystoiminnan sijoittumista Helsingissä alueittain ja vertaillaan alueiden rooleja ja erikoistumista.

Tekijä: Juha Suokas

Yhteistyötahot: talous- ja suunnittelukeskus, elinkeinopalvelu

Aineistot: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto ja yritysrekisteri sekä Helsingin, Espoon ja Vantaan yhdessä HSY:n kanssa ylläpitämä toimipaikka-aineisto.

Aikataulu: 2011

Tilastohanke 21. Ammattilaisia liikkeellä

Kuvaus: Vuosittainen ammattitieto-aineisto kehitetään jatkuvaksi tilaukseksi ja julkaisuksi. Tilastokeskuksesta on tilattu ammattitietoa työllisten asuinalueen ja työpaikan sijainnin mukaan useilla eri muuttajilla vuosilta 2005–2007. Tämä tilaus vakinaistetaan tarkoituksenmukaisilla muuttajakombinaatioilla, niin että se palvelee sekä tilastointia että tutkimustyötä. Aineistosta tuotetaan julkaisu 1-2 vuoden välein. Ammattitieto mahdollistaa monenlaisia tarkastelukulmia esimerkiksi pendelöintiin ja eri ammattien ikärakenteisiin. Työssäkäyntitilaston tieto kuvaa ilmiötä kahden vuoden viiveellä. Ammattirakenteen kehityksestä saadaan tietoa neljännesvuosittain Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta, mitä käytetään viimeaikaisen kehityksen kuvaamisessa.

Tekijät: Juha Suokas, Seppo Montén, Sanna Ranto ja Minna Salorinne

Aineistot: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto / ammattiaineisto, työvoimatutkimus

Aikataulu: 2011

Tilastohanke 22. Kohorttiseuranta nousu- ja laskusuhdanteessa työvoiman näkökulmasta

Kuvaus: Tilataan kohorttiaineistot väestöstä pääasiallisen toiminnan mukaan talouden nousukauden huippuvuodelta 2008 sekä laskusuhdanteen pohjavuodelta 2010. Tarkastellaan, mitä työikäinen väestö tekee muutaman vuoden kuluttua aloitusvuodesta. Tutkimus toteutetaan tietokeskuksen tilasto- ja kaupunkitutkimusyksiköiden yhteistyönä.

Tekijät: Juha Suokas, Seppo Montén ja Minna Salorinne

Aineistot: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto / ammattiaineisto

Aikataulu: 2013

2.2.4 PERUSTIETOVARANTOJEN KEHITTÄMINEN

Perustietovarantojen kehittämisen tavoitteena on parantaa tiedon hallintaa ja tietojen tuotantoprosessi, lisätä asiakaskohtaisten itsepalvelutuotteiden tarjontaa ja sisältöjä sekä tietopalveluiden sujuvuutta. Perustietovarantojen kehittäminen parantaa myös paikkatietojen saatavuutta ja mahdollisuuksia hyödyntää tietoja osana omaa tutkimus- ja selvitystyötä

Tilastohanke 23. Helsingin Seudun Suunnat -kehittäminen

Kuvaus: Projektissa luodaan perinteisestä painetusta ja verkkoon viedystä pdf-muotoisesta Helsingin seudun suunnat julkaisusta dynaamisempi ja sähköisesti päivitettävä tietokantapohjainen julkaisusivusto. Painetun julkaisun tuottamista on tarkoitus edelleen jatkaa.

Sähköinen prosessi luodaan sellaiseksi, että verkossa esitettävät kuviot, tekstit ja aineistot ovat hyödynnettävissä suoraan tai vähäisellä muokkaamisella painetun version tuotannossa. Kehittämävaiheessa keskitytään jo käytössä olevien indikaattoreiden jatkojalostamiseen sekä mahdollisten uusien indikaattoreiden käyttöönottoon.

Tekijät: Leena Hietaniemi ja Arto Ertama

Aikataulu: 2011–2013

Tilastohanke 24. Helsingin seudun aluesarjat - tietosisällön laajentaminen

Kuvaus: Hankkeen tavoitteena on parantaa ja laajentaa Helsingin seudun kuntien yhteistä tietopohjaa Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokantaa kehittämällä

Tekijät: Eeva-Kaisa Peuranen ja Marjo Kaasila

Yhteistyötahot: Seututietopalvelut ryhmä: Kuuma-kunnat, kuntaryhmä Neloset, PKS-kunnat, HSY, Uudenmaan liitto, Itä-Uudenmaan liitto

Aineistot: Tilastokeskuksen väestötilastopalvelun tilastoja ja kuntien omia aineistoja – yhteismitallisia kunta- ja osa-alueittaisia tietoja

Aikataulu: 2010–2012

Tilastohanke 25. Facta-tietokannan tietojen parempi käytettävyys

Kuvaus: Siirryttäessä Primas-kuntarekisteristä Facta-kuntarekisteriin jouduttiin rekisteristä tehtävien tietopointojen poimintaohjelmat muuttamaan. Tämän hankkeen tavoitteena on laatia SAS-ohjelmat, jotka soveltuisivat paremmin uuden rekisterin rakentamiseen sekä nopeuttaisivat tilastotuotantoa.

Tekijä: Eija Rauniomaa

Aikataulu: 2011

2.2.5 TIETOVARANTOJEN AVAAMINEN, HALLINTA JA KÄYTETTÄVYYDEN PARANTAMINEN

Tilastohanke 26. Helsinki Region Infoshare – avoin seututieto kaikkien käyttöön

Kuvaus: Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungit sekä Forum Virium Helsinki avaavat Helsinki Region Infoshare -projektin avulla seutua koskevan tilastotiedon ja säännöllisesti tuotettavia seudullisia tutkimusaineistoja kaikkien seudun asukkaiden ja yhteisöjen sekä muiden kiinnostuneiden käyttöön.

Helsinki Region Infoshare -projektissa julkistettava tieto kuvaa monipuolisesti erilaisia kaupunki-ilmiöitä, kuten elinoloja, taloutta ja hyvinvointia, työllisyyttä sekä liikkumista. Monet palvelussa julkaistavat aineistot ovat paikkatietoja. Tieto on kuntien tuottamaa tilastollista tietoa, joka on aiemmin ollut pääosin vain kuntien johdon ja työntekijöiden käytössä.

Projektin tavoitteena on jakaa Helsingin seutua koskevaa tietoa vaivattomasti ja nopeasti kaikille kiinnostuneille. Tavoite toteutetaan rakentamalla verkkopalvelu, jonka avulla avoin tieto on löydettävissä ja hyödynnettävissä. Verkkopalvelun testiversio lanseerataan vuoden 2011 alussa. Tämän jälkeen edetään käyttäjälähtöisesti, testaamisen ja oppimisen kautta. Tähtäin on vuodessa 2012, jolloin verkkopalvelun kautta olisi tarjolla jo runsaasti Helsingin seutua ja sen osia kuvaavaa tietoa.

Tekijät: Asta Manninen ja Pekka Vuori tietokeskuksesta sekä Forum Virium Helsinki

Yhteistyötahot: Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungit, Forum Virium Helsinki ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto.

Aikataulu: 2010–2012

TUTKIMUKSET

3. HELSINGIN KAUPUNGIN TUTKIMUSOHJELMA 2011–2013

Helsingin kaupungin tutkimusohjelma vuosiksi 2011–2013 määrittelee keskeiset tutkimuslinjaukset ja tutkimushankkeet. Kyse on erityisesti Helsingin kaupungin tietokeskuksessa tehtävästä tutkimuksesta, mutta samalla tietokeskuksen kautta yhteistyössä koordinoitavasta tutkimustoiminnasta. Lisäksi tutkimusohjelmaan on liitetty kuvaus Helsingin kaupungin hallintokuntien omasta tutkimustoiminnasta.

Tietokeskuksen tutkimukset ovat tyypillisesti varsin laajoja ja erilaisia kaupunki-ilmiöitä tarkastelevia, monia eri kaupungin hallintokuntia koskevia kokonaisuuksia. Ohjelma-kaudella korostuu yhteistyö korkeakoulukenttään mistä osoituksena tietokeskus on mukana Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka - tutkimus ja yhteistyöohjelmassa yhdessä Helsingin seudun korkeakoulujen kanssa. Helsingin seudun erityispiirteiden tutkiminen on toinen keskeinen huomion kohde tässä ohjelmassa. Kansainvälinen yhteistyö ja Helsingin ymmärtäminen osana kansainvälistä kenttää näkyy tutkimusohjelmassa myös. Tutkimusten tarkastelu kiinnittyy usein erilaisiin rakenteisiin, mutta tutkimuksissa huomioidaan myös kaupunkilaiset erilaisista näkökulmista lähtien. Mukana hankkeissa on esimerkiksi kaupunkilaisten osallistumiseen tai palveluihin liittyvät tutkimukset.

Tämän tutkimusohjelman teemat on ryhmitelty seuraavien kokonaisuuksien alle:

1. asuminen, ympäristö ja kaupunkirakenne
2. demokratia ja hallinto
3. hyvinvointi, terveys ja palvelut
4. kaupunkikulttuuri
5. kuntatalous, työmarkkinat ja kilpailukyky

Tutkimusohjelman laatiminen on merkinnyt laajaa kuulemiskierrosta tietokeskuksen yhteistyökumppaneiden kanssa niin Helsingin kaupungin eri hallintokuntien, korkeakoulujen kuin ns. kolmannen sektorin kanssa. Näiden tapaamisten kautta on kiteytynyt tutkimusohjelmaan kirjatut teemat ja hankkeet. Hankkeissa mainitaan tekijöinä tietokeskuksen tutkijoita. Omien tutkimustehtäviensä ohella tietokeskuksen tutkijat toimivat asiantuntijoina tietokeskuksen yhteistyökumppaneiden tutkimushankkeissa.

3.1 ASUMINEN, KAUPUNKIRAKENNE JA YMPÄRISTÖ

Helsinki ja sitä ympäröivä kaupunkiseutu ovat kasvaneet voimakkaasti 2000-luvulla ja kasvun ennustetaan jatkuvan myös lähitulevaisuudessa. Kasvu näkyy paitsi voimakkaana rakentamisena ja rakennetun ympäristön muutoksina myös toiminnallisina muutoksina kaupunkiseudun eri osissa. Kasvun myötä asuntojen kysyntä on pysynyt korkealla tasolla eikä asuntojen uudistuotanto ole kyennyt tyydyttämään kysyntää. Näin ollen asumisen hinta on pysynyt korkeana ja lisäksi Helsingissä asutaan myös kansainvälisesti vertaillen ahtaasti.

Väestönkasvun ohella asumisen kehittämiseksi aiheuttaa haasteita myös se, että Helsingin asuntokanta on hyvin pienasuntovaltaista. Varsinkin nykystandardit täyttävistä ja kohtuuhintaisista perheasunnoista on pulaa monilla asuinalueilla. Myös kulttuurisen monimuotoisuuden lisääntyminen on nostanut esiin uudenlaisia asumistarpeita, toiveita ja odotuksia. Lisäksi ilmastonmuutokseen liittyvä keskustelu on nostanut esiin kysymyksen asumisen ekotehokkuudesta ja sen parantamisesta.

Voimakkaan kasvun ja kulttuurisen monimuotoisuuden ohella Helsingin kaupunkiseudun erityispiirteitä voidaan pitää sen verrattain väljästä yhdyskuntarakennetusta. Tämä lisää asukkaiden liikkumistarvetta ja autoriippuvuutta etenkin alueen reunavyöhykkeellä. Toisaalta väljä rakenne on mahdollistanut erilaisten luontotyyppien säilymisen metropolialueen ytimessä. Helsinki onkin osoittautunut paitsi kulttuurisesti, myös luontoarvoiltaan monimuotoiseksi kaupungiksi. Helsingiläiset myös arvostavat tätä monimuotoisuutta.

Toimivat asuntomarkkinat ja hyvälaatuinen asuminen ovat hyvinvointia luovan ja ylläpitävän taloudellisen toiminnan perusedellytyksiä. Lisäksi niitä pidetään yhtenä keskeisimmistä kilpailutekijöistä pyrittäessä houkuttelemaan kaupunkiin ulkomaisia osaajia ja investointeja. Myös eheää, kohtuullisen tiivistä ja toimivaa kaupunkirakennetta pidetään toimivan, viihtyisän ja ekotehokkaan kaupungin ominaisuutena. Julkisella sektorilla on keskeinen rooli asumisen ja elinympäristöjen kehittämisessä, sillä se ohjaa kehitystä mm. maankäytön suunnittelun ja lainsäädännön kautta. Edellytykset elinympäristöjen kehittämiseksi luodaan poliittisessa päätöksenteossa, jossa joudutaan sovittamaan yhteen erilaisia ja myös ristiriitaisia elinympäristöön liittyviä näkökantoja. Kehitys on monella tapaa kompleksista ja sen hallinta vaatii tuekseen monipuolista tutkimustietoa asumisen ja elinympäristön tilasta, siinä havaittavissa muutoksista, muutosten taustalla vaikuttavista tekijöistä sekä niiden vaikutuksista. Lisäksi Helsingin erityispiirteiden tunnistamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista ja seudullista tutkimusotetta sekä vertailutietoa muista kaupungeista, mielellään myös ulkomailta.

Tällä tutkimusohjelmakaudella kiinnitetään huomiota erityisesti asumisen hinnanmuodostukseen, uudenlaisiin asumisen malleihin sekä erityisryhmien, kuten senioriasukkaiden, maahanmuuttajien ja lapsiperheiden asumiseen. Tämän lisäksi tarkastellaan kaupungin sisäistä kehitystä kiinnittämällä huomiota alueiden välisiin eroihin ja erojen kehitykseen. Kaupunkirakenteen kehitystä tutkitaan vertaamalla sitä muissa kaupungeissa havaittuihin kehityspiirteisiin. Kaupunkirakennetta ja sen kehitystä pyritään tarkastelemaan entistä enemmän myös toiminnallisen kaupungin näkökulmasta, jolloin liikkuminen ja saavutettavuus nousevat keskeisiksi teemoiksi. Erilaisilla indikaattoreilla ja vertailevalla otteella on tärkeä rooli kaupunkirakennetta ja asuinalueiden eroja tarkastelevissa tutkimuksissa. Kaupunkiluontoon kohdistuvassa tutkimuksessa jatketaan urbaanin biodiversiteetin ja biotooppien kartoitustyötä. Pidemmän aikavälin tavoitteena on kaupunkitasoisen biotooppikuvauksen aikaan saaminen. Tällaista tarvitaan mm. arvioitaessa erilaisten hankkeiden ympäristövaikutuksia.

Tutkimushanke 1. Kerrostalorakentamisen uudet vaihtoehdot

Kuvaus: Kuvataan uusia asukaslähtöisiä kerrostalorakentamisen vaihtoehtoja (esim. uusloft ja ryhmärakentaminen) ja selvitetään asukkaiden kiinnostusten syitä hakeutua niihin. Aiempia selvityksiä täydennetään jatkossa selvittämällä asuntoa hakevien asukkaiden taustoja ja kiinnostuksen syitä mahdollisesti asuntotuotantotoimiston Arabianrantaan rakennettavassa uusloft-kohteessa.

Tekijät: Markus Laine ja Ari Niska

Yhteistyötahot: talous- ja suunnittelukeskus

Aineistot: kyselytutkimus asuntoa hakeville

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 2. Lähiöiden seuranta ja uudet asuinalueet

Kuvaus: Lähiöiden seuranta jatketaan tulevilla ohjelmakaudella. Tulevassa raportoinnissa seuranta ulottuu vuoteen 2009. Seurantaan lisätään vanhoja (ei Urban ohjelmien) lähiöitä. Seuranta pyritään toistamaan jatkossa määräväliajoin ja laajentamaan selkeisiin ja mahdollisesti kansainvälisesti testattuihin alueiden välisiä eroja mittaaviin muuttujiin (vrt. asuinalueiden välisten erojen tutkiminen ja mittaaminen -hanke). Erityisen mielenkiinnon kohteena on täydennysrakentaminen ja sen vaikutukset. Hanke tukee Helsingin esikaupunkien kehittämiseen tähtäävää Esikaupunkien renessanssi -hanketta.

Millaisia ovat Helsingin uudet asuinalueet? Tuliko niistä sellaisia kuin haluttiin? Ovatko suunnitteluratkaisut asukkaiden ja suunnittelijoiden mielestä tukeneet alkuperäistä suunnitteluideaa? Tämäntyyppistä tietoa voidaan hyödyntää jatkossa uusien asuinalueiden suunnittelussa. Ulottamalla asuinalueiden seuranta myös uusiin asuinalueisiin seuranta voidaan periaatteessa tehdä koko asuinalueen elinkaaren ajan. Tulevalla tutkimuskaudella tutkimuskohteita voisivat olla esimerkiksi Aurinkolahden, Herttoniemenrannan ja Kivikon uudet alueet. Uusien asuinalueiden seurannassa pyritään jatkossa erillisselvitysten sijaan aiempaa suurempaan yhtenäisyyteen ja vertailtavuuteen, niin aineiston keruutavan kuin kuvauksen suhteen.

Tekijät: Ari Jaakola, Markku Lankinen, Henrik Lönnqvist, Pekka Mustonen, Ari Niska ja Eija Rauniomaa

Yhteistyötahot: kaupunkisuunnitteluvirasto, talous- ja suunnittelukeskus, ympäristöministeriö

Aineistot: tilastot, kyselyaineistot, haastattelut

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 3. Sekatalojen nykytilanteen kuvaus

Kuvaus: Eri hallintamuotoja, aravavuokra- ja aravaomistusasuntoja sekä vapaarahoitteisia vuokra- ja omistusasuntoja, sekoitettiin samoihin kerrostaloihin laajemmassa mitassa viimeksi Ruoholahdessa 1990-luvun alkupuolella. Asukkaiden ensikokemuksia sekataloista on selvitetty Ruoholahden seurannassa 1992 ja 1996 (Vehviläinen ja kumpp.). Tilanteessa jossa kantakaupungin lähistölle ollaan lähitulevaisuudessa rakentamassa uusia isoja asuinalueita, sekatalot voisivat jälleen olla yksi ratkaisumalli. Nyt kun Ruoholahden sekatalojen rakentamisesta on kulunut enemmän aikaa, on paikallaan selvittää, miten asukkaat suhtautuvat asumiseensa sekataloissa sekä miten sekatalojen isännöinti ja kiinteistönhuolto on hoitunut. Haastattelumateriaalin keräämisestä on alustavasti sovittu Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen (vs. professori Timo Kopomaan) kanssa, osana opiskelijoiden tutkimuksenteon kurssia. Mahdollisuuksi-

en mukaan selvitetään myös syitä ja kehittämisehdotuksia rakennuttajien haluttomuudelle rakentaa sekataloja.

Tekijät: Markus Laine, Markku Lankinen, Ari Niska ja Eija Rauniomaa

Yhteistyötahot: asuntotuotantotoimisto, kaupunkisuunnitteluvirasto, talous- ja suunnittelukeskus, Helsingin yliopisto

Aineistot: haastattelut, havainnointi, lehtikirjoittelu, väestö- ja huoneistorekisteriaineistot

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 4. Asuntokysyntään vaikuttavat tekijät Suomessa vuosina 1985 – 2006

Kuvaus: Tutkimuksessa selvitetään kotitalouksien asuntokysyntään vaikuttavia tekijöitä ja näissä tekijöissä tapahtuneita muutoksia vuosina 1985–2006. Asuntokysynnän mittana käytetään sekä asuinpinta-alaa että aineiston sen salliessa myös asunnon arvoa. Ensimmäisessä vaiheessa mallitetaan kotitalouden tekemää asunnon hallintamuodon valintaa. Toisessa vaiheessa estimoidaan asuntokysyntää kuvaavat regressiomallit erikseen vuokra- ja omistusasujille.

Tutkimusaineistona käytetään Tilastokeskuksen keräämää kulutustutkimusaineistoa. Tässä tutkimuksessa käytettävä osa em. aineistoa sisältää poikkileikkaukset vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001 ja 2006. Tutkimuksessa selvitetään, mitä erityispiirteitä liittyy Helsingin ja muiden suurten kaupunkien asuntokysyntään. Onko asuntokysyntä muuttunut ajan kuluessa ja onko mahdollinen muutos tapahtunut alueellisesti kauttaaltaan koko maassa? Vuoden 2006 aineiston osalta voidaan lisäksi tarkemmin analysoida kotitalouden sijainnin vaikutusta asuntokysyntään koska aineisto sisältää myös etäisyysmuuttujia.

Tekijä: Henrik Lönnqvist

Aineistot: Tilastokeskuksen kulutustutkimusaineisto

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 5. Saavutettavuus ja asuntojen hinnat

Kuvaus: Hankkeessa tarkastellaan saavutettavuuden ja kaupunkirakenteen toiminnallisten osien vaikutusta asuntojen hintoihin. Miten asunnon saavutettavuus kapitalisoituu asuntojen hintoihin? Tarkastelujakso kattaa vuodet 1980–2008 ja tutkimusalueena on Helsingin seutu. Jaksolle osuu useita suuria tie- ja raidehankkeita, kasvun myötä tapahtuneita muutoksia liikenneverkon ruuhkautumisessa sekä työ- ja asukasrakenteen muutoksia. Aiempaa tutkimusta edustavat esimerkiksi Laakso (1997), Des Rosiers ym. (1996), Heikkilä ym. (1989) ja Dubin ym. (1987). Aineistona käytetään VTT:n asuntohinta-aineistoja. Tähän aineistoon liitetään tietoja kaupunkirakenteesta (YKR) ja liikenneverkosta ja matka-ajoista (HSY). Etäisyysmittaukset tehdään paikkatietotyökaluja (GIS, reittioptimointi) käyttäen. Empiirinen työ pohjautuu Rosen (1974) esittämälle mallille. Päähuomio analyysissä kohdistuu saavutettavuutta kuvaaville muuttujille (Handy ym. 1997). Yhtenä näkökulmana selvityksessä on asemanseutujen vaikutukset hinnanmuodostukseen.

Tekijät: Henrik Lönnqvist ja Ari Jaakola

Yhteistyötahot: kaupunkisuunnitteluvirasto ja Helsingin seudun ympäristötieto

Aineistot: VTT:n asuntohinta-aineistot sekä YKR ja HSY aineistot

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 6. Asumismenojen kehitys

Kuvaus: Kyseessä on vuonna 2005 yhteistyössä Valtion taloudellinen tutkimuskeskuksen kanssa toteutetun hankekokonaisuuden päivitys. Tutkimuksessa tarkastellaan kotitalouksien asumismenojen kehitystä sekä hallintamuodoittain, alueittain että elämänvaiheittain.

Tekijät: Henrik Lönnqvist ja Ari Niska, yhteistyössä VATT:n kanssa

Aineistot: Tilastokeskuksen tulonjakoaineisto

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 7. Ikääntyneiden asuntokysyntä ja – tarjonta

Kuvaus: Väestörakenteen ikääntyessä myös asunto- ja asumistarpeet muuttuvat. Yli 74-vuotiaita asui Helsingissä vuoden 2010 alussa noin 39 000. Määrä on kasvanut 2000-luvulla vuosittain noin 500:lla. Sosiaalivirasto on alustavasti selvittänyt vanhuksille tarkoitettujen palveluasuntojen hintoja (keskimäärin 1 000–2 500 €/kk, mutta jopa 3 200 €/kk ja ylikin) ja vanhus- ja senioriasuntojen määrää (yhteensä 5 467 kpl.). Selvitys osoitti, että palveluntuottajilta oli vaikea saada vastauksia. Kiinteistövirasto tarvitsee tietoa vanhusten asuntotarpeen ennakointiin eli tietoa vanhuksille tarkoitettujen asuntokannan rakenteesta, alueellisesta sijoittumisesta ja kysynnästä Helsingissä. Selvitykseen sisällytetään senioriasuntokannasta eli tarjonnasta hallintaperuste-, rahoitus-, huoneistotyyppirakennepalvelujen kustannukset ja palvelutaso alueellinen sijainti. Senioriasuntojen kysyntään liittyen selvitetään väestöennusteen mukainen yli 75, 80 ja 85-vuotiaiden määrän kehitys lainsäädännön muutoksista aiheutuva lisäkysyntä (kotimaisen ja ulkomaisen kysynnän lisäys esim. vuonna 2011). Selvitys voisi koskea laajemminkin ikääntyvien asumispreferenssejä, mahdollisesti vertaillen jopa kansainvälisen vertailututkimuksen muodossa (esim. EU-TOOLS paikalliset asukaskyselyt, jossa kohderyhmä on 50+ ikäryhmä).

Tekijä: Markku Lankinen

Yhteistyötahot: kiinteistövirasto, sosiaalivirasto, terveyskeskus

Aineistot: puhelintiedustelut, kyselytutkimus, väestötilastot

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 8. Lapsiperheet Helsingissä. Elämäntapa ja asuminen vuosikymmenen lopulla

Kuvaus: Tutkimushankkeen tarkoituksena on tarkastella erityisesti kantakaupungin lapsiperheitä elämäntapojen (ml. asumispreferenssit ja kulutustottumukset) näkökulmasta. Viime vuosina on puhuttu paljon lapsiperheiden määrän kasvusta suurten kaupunkien ”kantakaupungeissa” ja keskusta-alueilla. Mielenkiintoista ilmiössä näyttää olevan se, että lasten määrä – myös Helsingissä – on noussut juuri niillä alueilla, joita ei perinteisesti ole pidetty lapsiperheiden alueina. Hankkeen tarkoituksena on tutkia ilmiön taustoja, ja ylipäätään sitä, missä määrin Helsingissä havaittavaa kehitystä voi verrata muissa kaupungeissa havaittavaan kehitykseen. Keskeisimpiä tutkimuskysymyksiä ovat: Onko lapsiperheiden määrä muuttunut kantakaupungissa? Mistä lapsiperheiden määrän oletettu kasvu johtuu? Millaisia vaatimuksia lapsiperheet asettavat asuinalueelleen? Ovatko taloudelliset seikat yhteydessä perheen perustamiseen ja toisaalta asuinpaikan valintaan? Millaista elämäntyyliä kantakaupungin lapsiperheet edustavat?

Tekijät: Pekka Mustonen ja Ari Niska

Aineisto: Tutkimus aloitetaan toteuttamalla laajaan otokseen perustuva kyselytutkimus. Otos kerätään kevään 2010 aikana, ja alustavia tuloksia esitetään vuoden 2010 aikana. Jatkossa aineistoa kerätään myös laadullisin menetelmin, mikäli tämä nähdään tarpeelliseksi.

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 9. Kaupunkirakenteen kehityspiirteet Helsingin kaupunkiseudulla

Kuvaus: Tutkimuksessa tarkastellaan Helsingin kaupunkiseudun alue- ja yhdyskuntarakenteen ominaisuuksia, muutoksia ja muutoksiin vaikuttavia prosesseja. Työtä jäsentää kaksiosainen lähestymistapa, jossa hyödynnetään yhtäältä paikkatieto-osaamista ja -aineistoja ja toisaalta kaupunkitutkimuksen teoriaa ja menetelmiä muutosten taustalla vaikuttavien muutosvoimien tutkimiseen. Yhdyskuntarakenteen ominaisuuksina tarkastellaan erityisesti väestön, työpaikkojen ja palvelujen alueellisia jakautumia. Kokonais-tarkastelujen ohella tutkitaan muutoksia erilaisilla osa-alueilla, joiden rajaaminen perustuu toiminnallisuuteen ja liikkuvuuteen.

Tutkimus on osa ”Kaupunkirakenteen kehityspiirteet Suomen suurilla kaupunkiseuduilla” (KARA) –yhteistyötä ja se toteutetaan osana laajempaa suurten kaupunkiseutujen vertailututkimusta. Tutkimus tehdään yhteistyössä Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitoksen, Suomenympäristökeskuksen ja muiden tutkimuksen toteuttamiseen osallistuvien kumppaneiden kanssa.

Tekijät: Ari Jaakola ja Henrik Lönnqvist

Yhteistyötahot: Helsingin yliopisto, Suomen ympäristökeskus, Oulun kaupunki, Kuopion kaupunki, Varsinais-Suomen liitto, Tampereen kuntayhtymä, Jyväskylän kaupunki

Aineistot: YKR-aineisto

Aikataulu: 2011

Tutkimushanke 10. Kaupunkirakenne ja kulkumuodon valinta

Kuvaus: Tutkimuksessa selvitetään kaupunkirakenteen, väestön liikkumisen ja kulkumuodon valinnan välisiä suhteita. Tutkimuksessa kysytään, miten rakennetun ympäristön tiiveys ja rakentamistapa sekä joukkoliikenteen tarjonta vaikuttavat kulkumuodon valintaan. Mahdollisia valikoitumisvaikutuksia pyritään kontrolloimaan mm. vakioimalla erilaisia sosioekonomisia tekijöitä. Tutkimuksessa arvioidaan myös matka-ajan vaikutuksia kulkumuodon valintaan.

Tutkimusaineistona hyödynnetään pääkaupunkiseudulta kerättyä laajaa liikennetutkimusaineistoa sekä muita pääkaupunkiseudun rakennettua ympäristöä ja liikkumisympäristöä kuvaavia paikkatietoaineistoja

Tekijät: Ari Jaakola ja Henrik Lönnqvist

Yhteistyötahot: Helsingin seudun liikenne

Aineistot: Pääkaupunkiseudun liikennetutkimusaineisto, YKR-aineisto

Aikataulu: ajoittuu tutkimusohjelmakauden loppupuolelle

Tutkimushanke 11. Urbaani biodiversiteetti, biotoopit ja ekosysteemipalvelut

Kuvaus: Tutkimushankekokonaisuus tähtää Helsingin biotooppien kokonaiskuvaukseen ja koostuu useammasta eri hankkeesta:

1. Helsingin ympäristökeskuksen Helsingin luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016. Tietokeskuksessa tutkimusta tekevän Inkeri Vähä-Piikkiön osuus käsittelee Lauttasaaren kulttuuribiotooppien tyypittelyä.
2. Rakennusviraston luonnonhoidon linjausta toteuttava metsätutkimushanke pienaukkohakkuista kaupunkimetsissä ja jaloista lehtipuista edustaa yhteistyötä Metsäntutkimuslaitoksen kanssa. Tietokeskuksen tutkija Inkeri Vähä-Piikkiö käsittelee tutkimuksessaan Lauttasaaren kaupunkimetsien biotooppien lajirunsautta.
3. Linnoiteketojen luontomyötäinen hoito, Suomenlinnan hoitokunnan yhteistyönä, valmistele laajemman LUMOLI-hankkeen rahoitushakemusta. Tutkijana tietokeskuksessa Inkeri Vähä-Piikkiö.

Tutkimuskokonaisuus on jatkoa kaupunkiekologiselle tutkimusyhteistyölle Helsingin kaupungin eri virastojen ja Helsingin yliopiston eri laitosten kanssa. Hankekokonaisuuden tuloksia tarvitaan monitavoitteisen ympäristönhoidon ja restauroinnin tuloksellisuutta arvioitaessa sekä ekosysteemipalveluja, kaupungistumisen ympäristönmuutoksia ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia tutkittaessa. Työ on luonteeltaan empiiristä pioneerityötä ja tuottaa soveltavia tuloksia, jolla on myös kansainvälistä merkitystä.

Tekijä: tietokeskuksesta vastuhenkilö ja koordinaattori Inkeri Vähä-Piikkiö.

Yhteistyötahot: Helsingin Yliopisto: ympäristötieteiden ja biotieteiden laitokset, soveltavan biologian laitos, metsätieteiden laitos; metsäntutkimuslaitos; Suomenlinnan hoitokunta; Aalto-yliopisto; Helsingin kaupunki: ympäristökeskusrakennusvirasto.

Aineistot Empiirisiä soveltavia ekologisia olevia aineistoja: (1-2:ssa) Inkeri Vähä-Piikkiön Lauttasaaren kasvillisuus-aineisto vuodelta 2002-2005), ja (3):ssa uusia aineistoja. Olemassa olevia GIS-aineistoja pääkaupunkiseudulta: mm Helynrannan, Kurton ja Hahkalan Helsingin kasviston tietokantaa vuodelta 2005, sekä Helsingin seututiedon SeutuCD:tä. 1:ssä mahdollisesti hyödynnetään kaupunginarkiston tai Yliopiston kirjaston 1910-luvun topografikartastoa ympäristöhistorian lähteenä.

Aikataulu: hanke 1: 2011–2013 (-2016), hanke 2: 2011–2013, hanke 3: 2012–2013

Tutkimushanke 12. Helsinkiläisten ympäristöasenteet ja käyttäytyminen

Kuvaus: Helsinkiläisten ympäristöasenteita on selvitetty neljä kertaa vuodesta 1989 lähtien. Viimeisin ympäristöasennetutkimus on vuodelta 2005. Tutkimukset on toteutettu tietokeskuksen ja ympäristökeskuksen yhteistyönä, ja tarkoituksena on saada ajantasaista tietoa helsinkiläisten ympäristöasenteista ja -käyttäytymisestä ympäristöpoliittista päätöksentekoa ja suunnittelua varten. Tutkimuksessa kerätään myös tietoa helsinkiläisten käytännön toimista ilmastonmuutoksen hillinnässä.

Tekijät: Markku Lankinen

Yhteistyötahot: Helsingin ympäristöjohtamisen asiantuntijatyöryhmä

Aikataulu: 2011–2012

3.2 DEMOKRATIA JA HALLINTO

Demokratiassa, erityisesti kunnallisessa demokratiassa tehdään ihmisten elämään suuresti vaikuttavia päätöksiä. Hyvinvointipalvelut, koulutus, kulttuuripalvelut, maankäyttö ja kaavoitus sekä itse demokraattiset toimintamallit ovat päätöksenteon kohteena. Demokratian ytimessä ovat kysymykset siitä mitä valintoja tehdään, ketkä päätöksiä tekevät ja miten päätöksiä tehdään. Helsingin kaupungin strategiaohjelman (2009–2012) yksi keskeinen arvo on asukaslähtöisyys. Siinä todetaan muun muassa, että ”kaupunki toimii kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi ja demokratian vahvistamiseksi kokoamalla toimenpiteet kansanvaltahankkeeksi”, joka sisältää erilaisia toimia päätöksenteon tuomiseksi lähemmäksi kansalaisia.

Metropolialueen kuva demokratian tilasta on sisäisesti ristiriitainen: viime vaaleissa kokonaisäänestysprosentti nousi, mutta kun tuloksia tarkasteltiin lähemmin, huomattiin, että nousu keskittyi tietyille alueille, ja aiemmin passiivisempina tunnetuilla alueilla äänestysinto laski. Tulevaisuudessa entistä tärkeämmäksi nousee metropolialueen sisäisten erojen ja niistä juontuvan seudullisen poliittisen kartan ymmärtäminen.

Poliittisen aktiivisuuden taso ja tavat vaihtelevat. Jo pitkään on ollut merkkejä siitä, että edustuksellisen demokratian rinnalle kaivataan muitakin osallistumisen tapoja. Kaupunkilaiset ovat hyvin kiinnostuneita lähiympäristönsä asioista ja ilmaisevat kernaasti mielipiteensä erilaisissa kaupungin järjestämissä osallistumistilaisuuksissa. Niiden roolista päätöksentekojärjestelmässä vallitsee kuitenkin epäselvyyttä. Käytössä olevat toimintamallit ja niistä saadut kokemukset auttavat jäsentämään erilaisten osallistumistapojen kytkentöjä suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Helsingin kaupunki on noin 40 000 ihmisen organisaatio. Kaupungin strategiaohjelmassa johtaminen on nostettu yhdeksi painopistealueeksi. Ajassa liikkuvat vaatimukset tehokkuudesta, asiakaslähtöisyydestä ja innovatiivisuudesta ovat ristiriidassa keskenään, ellei mielekkäitä tapoja näiden yhdistämiseen löydetä. Yksi avainkysymyksistä on, miten henkilöstö ja johto näkevät mahdollisuutensa innovatiiviseen toimintaan ja toiminnan kehittämiseen kaupunkiorganisaation sisällä.

Tulevaisuuden kannalta poliittisen yhteisön, vuorovaikutuskanavien, kaupunkiorganisaation ja asiakaspalvelun toimivuus ovat avainhaasteita, joihin alla olevat tutkimushankkeet tuovat omalta osaltaan lisävalaistusta.

Tutkimushanke 13. Pääkaupunkiseudun demokratian tila

Kuvaus: Demokratiaa ja osallistumista on vuosien varrella tutkittu eri tavoin. Vuosina 2004–2008 toteutettiin valtakunnallinen Demokratiatilinpäätöshanke (2004–2008), jossa Helsinki oli yhtenä pilottikuntana. Demokratiatilinpäätöshankkeen tuloksia hyödynnettiin Pääkaupunkiseudun demokratiaindikaattorien (2009) laatimisessa. Se tuotti kaupunkien johdolle työkalun, jonka avulla kuntademokratian tilaa voidaan seurata ja systemaattisesti kehittää. Toiminta perustuu ajatukseen, että alueet ja kaupungit, joilla on aktiivinen kansalaisyhteiskunta ja toimivat hallinnolliset rakenteet menestyvät tulevaisuudessa myös taloudellisesti parhaiten. Pääkaupunkiseudun demokratian tila sisältää neljä toisiinsa kietoutuvaa hanketta, joilla kuntademokratian muutoksia seurataan: a) kuntademokratia asukkaiden kokemana, b) kuntademokratian käytännöt, c) valtuutettujen itsearviointi ja d) vaalitulinpäätös

Kuntademokratia asukkaiden kokemana -hankkeessa kuntalaisille tehdään pääkaupunkiseudun kunnissa kysely, jossa keskeisiä kysymyksiä ovat: kiinnostavatko kunnan asiat kuntalaisia, kokevatko he saavansa tarpeeksi tietoa kunnan päätöksenteosta ja

asioiden valmistelusta ja mistä tietolähteistä kuntalaiset seuraavat kunnan toimintaa ja päätöksentekoa. Edellinen kysely tehtiin Demokratiatilinpäätöshankkeen yhteydessä 2007. Seuraava kysely on tarkoitus raportoida keväällä 2011.

Kuntademokratian käytännöt -hankkeessa tarkastellaan kuntalaisten osallisuusasioiden paikkaa kunnan strategioissa, tiedonvälityksen ja vuorovaikutuksen käytäntöjä, kuntalaisten aloitteiden käsittelyä, alueellisia ja erityisryhmille järjestettyjä osallistumisen areenoita, käyttäjä- ja asiakasdemokratiaa sekä järjestö ja puoluetoimintaa. Tarkasteluun otetaan mukaan Helsingin kaupunginosayhdistysten käyttäjädemokratiaklubi, joka vertailee asiakkaiden kohtelua erilaisissa palautejärjestelmissä. Tarkastelun ajankohta on kevät 2011.

Valtuutettujen itsearviointi-kysely on viime vuosina omaksuttu valtuustotyön arvioinnin työkaluksi. Kysely on tehty valtuustokauden loppupuolella, edellinen toteutettiin Helsingissä 2008. Seuraava kysely olisi tarkoitus toteuttaa vuonna 2012, kun 2009–2012 valtuustokausi lähenee loppuaan.

Vaalitilinpäätös tehdään kunnallisvaalien jälkeen. Siihen kuuluu 5 toisiinsa kytkeytyvää kokonaisuutta: äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa, ehdokasasettelu kunnallisvaaleissa, muutokset valtuuston kokoonpanossa, kunnan toimet äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi ja äänestyskäytäntöjä koskevat muutokset sekä kunnalliset kansanäänestykset

Tekijät: Pia Bäcklund, Markus Laine, Markku Lankinen ja Timo Cantell

Yhteistyötahot: Espoo, Kauniainen, Vantaa ja Helka

Aineistot: kyselyaineistot, vaalitulokset, haastattelut

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 14. Vaalitulokset ja poliittisen toiminnan segregatio (alueellinen ja asenteellinen)

Kuvaus: Yleisen äänestysaktiivisuuden muutokset näkyvät alueilla eri tavoin. Esimerkiksi viime kuntavaaleissa äänestysaktiivisuus nousi. Kun tuloksia tarkasteltiin lähemmin, huomattiin, että nousu keskittyi tietyille alueille, ja aiemmin passiivisempina tunnetuilla alueilla äänestysaktiivisuus laski. Tämän vuoksi tulevassa vaalitulostossa erityishuomio kiinnitetään äänestyskäyttäytymiseen asuinalueilla. Kuvaus luo taustatietoa metropolialueen sisäisten erojen ymmärtämiselle ja seudullisen poliittisen kartan hahmottamiselle.

Tekijä: Markku Lankinen

Yhteistyötahot: Tilastokeskus

Aineistot: vaalitulokset

Aikataulu: 2012–2013 alkuvuosi

Tutkimushanke 15. Helsingin kaupungin henkilöstön innovatiivisen toiminnan edellytykset ja esteet

Kuvaus: Helsingin kaupungin henkilöstön innovatiivisen toiminnan edellytykset ja esteet – hankkeessa tutkitaan sitä miten henkilöstö ja johto näkevät mahdollisuutensa innovatiiviseen toimintaan ja toiminnan kehittämiseen kaupunkiorganisaation sisällä. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on yhtäältä se, miten henkilöstö pystyy yhdistämään vaatimukset tehokkuudesta, asiakaslähtöisyydestä ja innovatiivisuudesta sekä toisaalta se, miten tietoa pystytään siirtämään hallintokuntien välillä asiakkaiden tarpeiden mukaan. Hanke on jatkoa ”Nyt innovoidaan!” Helsingin kaupungin henkilöstön kokemuksia

kehittämistyöstä -hankkeelle (2010), joka selvitti nykytilannetta ja kartoitti johtamistarpeita tarjoten näin pohjatietoa Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa esitettyihin johtamisen tavoitteiden toteuttamiselle. Jatkohankkeen avulla selvitetään miten tavoitteisiin on päästy.

Tekijät: Pia Bäcklund ja Markus Laine

Yhteistyötahot: Aalto-yliopisto, henkilöstökeskus, Oiva Akatemia

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 16. Maahanmuuttajien poliittinen osallistuminen

Kuvaus: Maahanmuuttajaväestön määrä on lisääntynyt ja lisääntyy ennusteiden mukaan myös tulevaisuudessa voimakkaasti. Maahanmuuttajien integroitumisessa yhteiskuntaan on useita puolia, joista eri tavoin tapahtuva poliittinen osallistuminen on yksi. Hankkeessa tutkitaan maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten ihmisten yhteiskunnallisen osallistumisen tapoja ja sitä miten he tunnistavat politiikan. Taustaineistona käytetään tietoja poliittisesta aktiivisuudesta. Hanke lähtee liikkeelle Henkilöstökeskuksen organisoimasta maahanmuuttajien järjestöfoorumista, jonka yhden kokoontumisen teemana voisi olla maahanmuuttajien poliittinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus. Tutkimussuunnitelmaa täsmennetään maahanmuuttajajärjestöjen kanssa käytyjen keskustelujen perusteella.

Tekijät: Pia Backlund, Markus Laine, Tuula Joronen ja Suvi Linnanmäki-Koskela

Yhteistyötahot: henkilöstökeskus, maahanmuuttoyksikkö

Aikataulu: 2013

Tutkimushanke 17. Helsinki-kanavan merkitys päätöksenteon avoimuudelle

Kuvaus: Helsinki kanavalla pyritään tekemään kunnallista poliittista päätöksentekoa tutuksi. Hankkeessa vapaaehtoinen kansalaispaneeli arvioi mallia kolmen kansalaiskanavan kautta lähetetyn valtuuston kokouksen kautta. Alustavat tutkimuskysymykset ovat: 1) mikä on suorien nettilähetysten rooli poliittisen yhteisön vahvistajana, 2) miten kansalaiset näkevät edustuksellisen demokratian ja 3) miten kansalaisten ja poliittisen päätöksenteon sidettä voi vahvistaa. Kansalaispaneelin arvioista keskustellaan valtuuston puheenjohtajiston kanssa. Lisäksi valtuutetuille tehdään temaattiset ryhmähaastattelut. Hanke tukee valtuutettujen itsearviointia.

Tekijät: Pia Bäcklund ja Markus Laine

Yhteistyötahot: valtuuston puheenjohtajisto

Aineistot: valtuustokeskustelut, ryhmähaastattelut

Aikataulu: 2012

Tutkimushanke 18. Kansalaispaneelit Helsingissä

Kuvaus: Hankkeessa luodaan yleiskuva Helsingissä käytössä olevista kansalaisosallistumisen muodoista ja valitaan kaksi tarkemman tarkastelun kohteeksi. Ajatuksena on kerätä kokemuksia lupaavimpien osallistumista tukevien toimintamallien haasteista ja mahdollisuuksista jatkokehittämisen pohjaksi.

Tekijät: Pia Bäcklund ja Markus Laine

Yhteistyötahot: kaupunkisuunnitteluvirasto, Helka, nuorisosiainkeskus

Aineistot: osallistuva havainnointi, osallistumiskokemukset

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 19. Tasa-arvon toteutuminen Helsingissä

Kuvaus: Helsingin kaupunki ottaa huomioon sukupuolten välisen tasa-arvonäkökulman niin henkilöstöpolitiikassaan kuin kaupungin järjestämien palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa. Kaupungin tasa-arvosuunnitelma jakautuu kahteen osaan, henkilöstöpoliittiseen tasa-arvosuunnitelmaan kaupungin omissa hallintokunnissa ja toiminnalliseen tasa-arvosuunnitelmaan, jolloin huomio on siinä miten Helsingin kaupunki palvelujen tuottajana huolehtii palvelujen tasa-arvoisesta tarjoamisesta molemmille sukupuolille.

Tässä hankkeessa varaudutaan kaupungin henkilöstöön liittyvän tasa-arvotyön ja toiminnallisen tasa-arvon toteutumisen seurantaan ja tutkimiseen. Hankkeen yksityiskohdaisempi kuvaus ja sisältö tarkennetaan yhdessä henkilöstökeskuksen kanssa. Pyrkimyksenä on seurantatutkimuksen laatiminen, jolloin kehitystä voidaan tarkastella pitemmällä aikajänteellä.

Vastuuhenkilöt tietokeskuksessa: Timo Cantell ja Leila Lankinen

Aineistot: henkilöstökeskus, tietokeskus ja hallintokunnat, Tilastokeskus

Aikataulu: 2011–2013

3.3 HYVINVOINTI, TERVEYS JA PALVELUT

Hyvinvointitutkimuksen osalta tutkimusohjelmakausi 2007–2009 oli poikkeuksellinen. Sen aikana toteutettiin laaja Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus. Mittavan aineiston hyödyntämistä jatketaan pääkaupunkiseudun kunnissa. Aasukaiden tyytyväisyyttä palveluihin on perinteisesti tutkittu eri hallintokuntien omien kyselyjen avulla. Yleisempää kuntatasoista palvelutyytyväisyystutkimusta ovat edustaneet ns. kunta- ja kaupunkipalvelututkimukset, joita on tehty noin neljän vuoden välein vuodesta 1983 lähtien. Monelta taholta on esitetty, että tarvetta olisi vuosittain toteutettaville alueellisille palvelutyytyväisyystutkimuksille sekä aluebarometreille. Näiden suunnittelu on lähivuosien haaste. Maahanmuuttajuus on linjattu kaikissa tutkimushankkeissa läpileikkaavaksi teemaksi, mikä merkitsee, että yleisissä hyvinvointi- ja kuntapalvelutyytyväisyystutkimuksissa tämä teema huomioidaan taustamuuttujana iän, sukupuolen jne. taustamuuttujien tapaan.

Maahanmuuttajien hyvinvointia koskeva tiedon tarve on pääkaupunkiseudulla suuri, ja kenttä suurelta osin vielä koskematon, joten tutkimusohjelmaan on otettu myös erillisiä maahanmuuttajien hyvinvointia koskevia tutkimushankkeita. Helsinkiläisten maahanmuuttajien taloudellisen hyvinvoinnin tutkimista jatketaan aiemmin tehdyn toimeentulotutkimuksen pohjalta. Erityisesti pyritään tarkentamaan maahanmuuttajien toimeentulotukiasiakkuuksien kestoa. Lisäksi työ- ja asuntomarkkinaintegraatiotutkimus jatkuu. Maahanmuuttajien toisen sukupolven kiinnittyminen toisen asteen ja sitä korkeamman tason koulutukseen on tällä hetkellä suuri kysymys.

Helsingin kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman (2009–2012) painopisteinä on kehittää hallintokuntien rajat ylittäen peruspalveluja ja varhaista tukea niin, että lasten ja nuorten hyvinvointi lisääntyy ja erityisesti kodin ulkopuolelle tehtävien sijoitusten tarve vähenee. Hyvinvointisuunnitelma liittyy Helsingin strategiaohjelmaan sekä Kaste-ohjelman Lapsen ääni-kehittämisojelmiaan. Tähän liittyy useita tutkimushankkeita.

Tutkimushanke 20. Kuntapalvelututkimus 2012

Kuvaus: Helsinki on osallistunut vuodesta 1983 lähtien noin neljän vuoden välein toteutettavaan kunta- ja kaupunkipalvelututkimukseen. Viimeisin tehtiin 2008. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat kaupunkien 18–70-vuotias väestö. Helsingin otos on ollut viime kierroksilla 4000. Espoo ja Tampere ovat osallistuneet tutkimukseen myös usein. Tutkimus antaa hyvän yleiskuvan kaupunkilaisten tyytyväisyydestä julkisiin palveluihin. Ajallinen vertailtavuus syventää tuloksia.

Tekijä: Vesa Keskinen

Yhteistyötahot: Espoon kaupunki

Aineistot: Efeko Oy:n keräämä kyselyaineisto

Aikataulu: suunnittelu 2011

Tutkimushanke 21. Vuosittainen asukas/asiakaskysely

Kuvaus: Vuosittaisen kaupunkitason asiakaskyselyn tavoitteena on kerätä ajantasaista tietoa asukkaiden tyytyväisyydestä kaupungin järjestämiin palveluihin. Kyselyssä on 1) pysyvä osa, jonka avulla kerätään pitkäaikaista seurantatietoa ja 2) vuosittain vaihtuva osa, joka räätälöidään hallintopalvelukuntien tarpeiden mukaan siten, että eri hallintokunnat osallistuvat vuorovuosin. Kysely on määritelty Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa (2009–2012) yhdeksi toimenpiteeksi.

Tekijät: Vesa Keskinen, Ari Niska ja Timo Cantell

Yhteistyötahot: palveluhallintokunnat ja talous- ja suunnittelukeskus

Aineistot: kyselyaineisto

Aikataulu: 2011

Tutkimushanke 22. Kaupunkilaisuus ja hyvinvoinnin ulottuvuudet pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimuksen tarkastelua

Kuvaus: Hankkeessa tarkastellaan pääkaupunkilaisten hyvinvointiin liittyviä ulottuvuuksia eri näkökulmista. Hanke jatkuu edelliseltä ohjelmakaudelta. Se toteutetaan kirjoittamalla Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimus 2008 -aineistoa hyödyntäviä artikkeleita ja tutkimusraportteja.

Tekijät: Vesa Keskinen ja Pekka Mustonen

Tutkimushanke 23. Nuoret väliinpuotoajat

Kuvaus: Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää peruskoulun jälkeisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle jääneiden ja järjestelmästä pudonneiden nuorten elämäntilannetta. Tutkimuksessa seurataan tilastollisesti yhtä tai useampaa peruskoulun päättävää ikäluokkaa ja tehdään syventäviä kyselyitä tai haastatteluja koulujärjestelmän ulkopuolelle jääneille.

Yhteistyötahot: henkilöstökeskus, mahdollisesti opetusvirasto, nuorisoasiainkeskus ja sosiaalivirasto sekä nuorten työpajat, ELY-keskus ja työvoimahallinto

Tekijät: Vesa Keskinen, Seppo Montén ja Suvi Linnanmäki-Koskela

Aikataulu: 2012–2013

Tutkimushanke 24. Nuorten vapaa-aika ja harrastukset 2010

Kuvaus: Helsingin kaupunki on tutkinut nuorten vapaa-aikaa laajoilla koululaiskyselyillä 1980-, 1990- ja 2000-lukujen alussa. Nuorten vapaa-aika ja harrastukset 2010 -hanke on suoraa jatkoa edeltäville tutkimuksille ja tuottaa vertailevaa tietoa 10–18-vuotiaiden helsinkiläisnuorten vapaa-ajan ilmiöistä 2010-luvulla.

Tekijät: Vesa Keskinen ja Anna Anttila

Yhteistyötahot: nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto sekä Helsingin kaupungin ulkopuolelta muun muassa Nuorisotutkimusverkosto

Aineistot: Lomake- tai sähköisen koululaiskyselyn ja teemahaastatteluiden lisäksi aineistoina käytetään nuorisoasiainkeskuksen Asiakaskuva 2010 -kyselyä, liikuntaviraston aineistoja Kansallisesta liikuntatutkimuksesta 2009–2010 sekä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia nuorten vapaa-ajasta ja harrastuksista.

Aikataulu: Esitutkimus 12/2010. Syksyllä 2010 aikana kerätään varsinainen tutkimusaineisto luokkakyselynä. Ensimmäiset tulokset ovat käytettävissä 2011.

Tutkimushanke 25. Helsingin turvallisuustutkimus

Kuvaus: Helsingin turvallisuuskysely on tehty kolme kertaa vuosina 2003, 2006 ja 2009. Kyselyllä selvitetään helsinkiläisten turvattomuuskokemuksia ja rikosten uhriksi joutumista. Viimeisimmän tulokset on raportoitu tietokeskuksen sarjassa keväällä 2010.

Postikyselynä toteuttavan tutkimuksen otos on niin suuri, että tiettyjä tunnuslukuja voidaan esittää myös peruspiireittäin. Näin tutkimus tuottaa tietoa myös kaupungin sisäisen erilaistumisen tutkimiseen. Tutkimusaineistot kerätään yhteistyössä Helsingin poliisilaitoksen kanssa ja seuraava aineiston keruu tehdään syksyllä 2012.

Tekijä: Martti Tuominen

Yhteistyötahot: Helsingin poliisilaitos, hallintokeskuksen turvallisuus- ja valmiuosasto

Aikataulu: 2012–2013

Tutkimushanke 26. Asuinalueiden välisten erojen (sosiaalisten, taloudellisten, terveydellisten jne.) erojen tutkiminen ja mittaaminen

Kuvaus: Asuinalueiden välisten erojen tutkimusta jatketaan ja kehitetään edelleen. Alueellisten erojen kuvaaminen hyvin valikoiduilla ja toistettavissa olevilla mittareilla on tärkeää, jotta alueellista eroista puhuminen ei jää pelkkien mielikuvien varaan. Asuinalueiden välisten erojen mittausta hyödynnetään myös kaupungin toimintojen alueellisessa kohdentamisessa ja resurssijaossa. Tulevalla tutkimuskaudella erityishuomio kiinnitetään asuinalueiden välisten erojen mittaamisen kehittämiseen. Sopivien mittarien löytämisessä ajallinen ulottuvuus on haaste, sillä aluevaikutusten selvittämiseen tarvitaan pitkiä seuranta-aineistoja. Hanke sivuaa lähiöiden seurantahanketta.

Tekijät: Ari Jaakola, Markku Lankinen, Henrik Lönnqvist ja Ari Niska

Yhteistyötahot: kaupunkisuunnitteluvirasto, sosiaalivirasto, terveyskeskus, talous- ja suunnittelukeskus, Helsingin yliopisto

Aineistot: Tilasto- ja rekisteriaineistot

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 27. Interkulttuurinen kaupunki

Kuvaus: Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä kasvaa voimakkaasti Helsingissä. Vuonna 2009 joka kymmenes helsinkiläinen oli ulkomaalaistaustainen. Vuoteen 2020 mennessä vieraskielisen väestön osuuden ennustetaan nousevan Helsingissä lähelle 15 prosenttia. Ulkomaalaiset keskittyvät voimakkaammin Helsinkiin kuin muualle Helsingin seudulle. Helsingissä esiintyy myös kansalaisuusryhmien mukaista alueellista keskittymistä.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa seurataan tarkalla aluejaolla vieraskielisen väestön sijoittumista kaupunkirakenteessa. Toisessa vaiheessa kohdistetaan tutkimusta ulkomaalaistaustaisen väestön määrän, osuuden ja rakenteen suhteen toisistaan poikkeaville alueille. Tällöin tutkitaan palvelujen (terveysasemat, koulut, päivähoito, virkistysmahdollisuudet, liikenneyhteydet) toimivuutta, väestön elinoloja ja eri väestöryhmien välisiä suhteita näillä alueilla.

Tekijät: Tuula Joronen ja Martti Tuominen

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 28. Maahanmuuttajien ja valtaväestön toimeentulotukiasiakkuuksien seuranta Helsingissä vuodesta 2007 lukien

Kuvaus: Maahanmuuttajien ja valtaväestön toimeentulotukiasiakkuuksien poikkileikkaustarkastelusta ilmeni, että maahanmuuttajataloudet ovat valtaväestöä keskimäärin noin kolme kertaa yleisemmin toimeentulotuen asiakkuudessa. Poikkileikkaustarkastelu ei ole etenkään maahanmuuttajaväestön tarkasteluun riittävä taso, sillä maassaoloajan on todettu vaikuttavan maahanmuuttajien työmarkkinaosallisuuteen. Toimeentulotuen asiakkuuksien kestoa määrittelee koko väestön tasolla polarisaatio: noin neljäsosa asiakkaista on pitkäaikaisasiakkaita, jotka saavat toimeentulotukea 11–12 kuukautta vuodessa ja neljäsosa erittäin lyhytaikaisia, joiden tuensaanti kestää noin 1-2 kuukautta. Tutkimuksessa tarkastellaan, mihin maahanmuuttajat sijoittuvat vastaavassa tarkastelussa.

Tekijä: Suvi Linnanmäki-Koskela

Aineisto: Helsingin kaupungin sosiaaliviraston asiakasrekisteri

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 29. Maahanmuuttajien kiinnittyminen työmarkkinoille

Kuvaus: 1989–1993 Suomeen tulleita maahanmuuttajia on seurattu vuoteen 2004 saakka. Tilastokeskukselta on tilattu päivitykset vuosilta 2005–07. Hankkeessa tarkastellaan maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaisille työmarkkinoille prosessina, joka tapahtuu pitkällä(kin) aikavälillä. Jatkossa olisi tärkeää tarkastella myös vertailukohorttia, esimerkiksi kymmenen vuotta myöhemmin tulleita maahanmuuttajia.

Tekijä: Suvi Linnanmäki-Koskela

Aineisto: Tilastokeskuksen maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa kuvaava pitkätaimaineisto

Tutkimushanke 30. Toisen sukupolven maahanmuuttajien toisen asteen koulutukseen kiinnittyminen pääkaupunkiseudulla

Kuvaus: Suomen lyhyessä maahanmuuttohistoriassa on alkanut vaihe, jolloin ensimmäiset merkit laajamittaisemmasta toisen sukupolven integraatiosta ovat näkyvillä. Tähän liittyen maahanmuuttajien toisen sukupolven kiinnittymiseen erityisesti peruskoulun jälkeiseen koulutukseen liittyy tiedontarve.

Tekijä: Suvi Linnanmäki-Koskela

Yhteistyötahot: University of Cambridge (Elina Kilpi), henkilöstökeskus

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 31. Helsingin seudulle vuosina 2000–2005 saapuneiden osaavien maahanmuuttajien nykytilanne

Kuvaus: Helsingin strategioissa pyritään kouluttautuneiden ja ammattitaitoisten maahanmuuttajien osuuden kasvattamiseen. Osaajia koskeva tutkimus on kuitenkin vähäistä, eikä ole tiedossa, miten Helsinki onnistuu hyödyntämään tänne saapuneiden osaajien potentiaalia. Tämä tutkimus pyrkii paikkaamaan tiedollista aukkoa selvittämällä, mihin Helsingin seudulle vuosina 2000–2005 saapuneet osaavat maahanmuuttajat ovat päätyneet niin ammatillisesti kuin maantieteellisestikin ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet osaajien nykyiseen tilanteeseen.

Tekijät: Suvi Linnanmäki-Koskela, Timo Cantell ja Maija Merimaa

Yhteistyötahot: talous- ja suunnittelukeskus, kaupunkisuunnitteluvirasto, kulttuurikeskus, sosiaalivirasto ja henkilöstökeskus

Aineistot: osaajien ja merkittävimpien osaajia työllistävien tahojen (yliopistot, kansainväliset yritykset) haastattelut, poismuuttaneiden osaajien on-line haastattelut, täydentävät tilastoaineistot

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 32. Ikääntyvien ihmisten palvelutarpeita koskeva eurooppalainen kaupunkikysely

Kuvaus: Ikääntyvien ihmisten (50+-vuotiaat) palvelutarpeita koskeva eurooppalaisten kaupunkien yhteinen kysely. EU-hankkeen ensimmäisessä vaiheessa on mukana kolme suomalaista kaupunkia (Helsinki, Espoo, Vantaa), useampia saksalaisia kaupunkeja ja kolme hollantilaista kaupunkia. Tavoitteena on tuottaa kattavaa, vertailtavaa tietoa 50+-vuotiaiden elämäntilanteesta, jonka avulla kaupungit pystyvät paremmin vastaamaan väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin.

Tekijät: Vesa Keskinen, Ari Niska, Timo Cantell ja Markus Laine

Yhteistyötahot: palveluhallintokunnat

Aineistot: kyselyaineisto

Aikataulu: 2010–2012

Tutkimushanke 33. MetrOP - peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla

Kuvaus: Alueiden sosiaalista eriytymistä, kouluja, oppimista, hyvinvointia ja terveyttä on Suomessa tutkittu aktiivisesti. Näitä seikkoja on kuitenkin tarkasteltu useimmiten toisistaan erillään. MetrOP-tutkimuksessa yhdistetään aikaisemmin erikseen tutkitut alueiden sosiaalinen eriytyminen, oppiminen ja hyvinvointi samaan kokonaisuuteen. Huomio kiinnittyy erityisesti peruskoulujen oppimistuloksiin ja oppilaiden hyvinvointiin.

Tekijät: Kyseessä on laaja tutkimushanke, johon osallistuu useiden tieteenalojen tutkijoita Helsingin ja Tampereen yliopistoista, Opetushallituksesta sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta. Helsingissä keskeinen yhteistyötaho on opetusvirasto. Tietokeskuksella on hankkeessa aineistoja tuottava rooli. Muut lasten ja nuorten hyvinvointiin, sekä nuorten vapaa-aikaan liittyvät tilasto- ja tutkimusteemat tukevat tätä hanketta.

Yhteyshenkilöt: tietokeskuksessa Timo Cantell ja Vesa Keskinen

Aineistot: Tutkimuksessa kerätään laaja oma aineisto, tukena hyödynnetään laajalti useita muita tutkimusta tukevia aineistoja.

Aikataulu: 2010–2013

Yhteistyöhankkeet

Tutkimushanke 34. Metropolibrändi - Korkeakoulujen kansainväliset opiskelijat ja tutkijat ja metropolialueen vetovoima

Kuvaus: Metropolialueen vetovoimaisuuden kehittämiseksi alueen korkeakoulujen ja kaupunkien on olennaista tuntea opiskelijoiden ja tutkijoiden kokemukset ja näkemykset alueen vetovoimaisuudesta. Samoin on tärkeää tuntea opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmat siitä, miten potentiaalisena alue näyttäytyy tulevaisuuden asuin- ja työpaikkana. Etenkin kansainvälisen koulutusviennin näkökulmasta korkeakoulut toimivat maailman kilpaillummalla palveluviennin markkinoilla. Tällöin keskeiset kilpailukykyyn liittyvät tekijät ovat metropolialueen brändi, palvelut opintojen aikana ja jälkeen ja laadukas koulutus. Vetovoimatekijöinä voidaan arvioida myös luovan vetovoimaisen kaupungin teemoja (esim. kulttuuritarjonta, vapaa-ajan palvelut, monimuotoisuus asumisessa jne.) Myös mahdolliset esteet, jotka vähentävät vetovoimaa tai mahdollisuutta sijoittautua alueelle huomioidaan tutkimuksessa (esim. työluvat, viisumit jne). Jotta näitä tekijöitä voidaan kehittää ja löytää uusia innovatiivisia ratkaisuja, ehdotetaan pitkäkestoista tutkimus- ja kehittämisohjelmaa tähän teema-alueeseen.

Hanke on KatuMetron talous- ja kilpailukyky-kotipesän kärkihanke vuodelle 2010. Tietokeskus toteutti hankkeesta yhden työpaketin (kansainvälinen vertailu valikoitujen eurooppalaisten opiskelijakaupunkien välillä) syksyllä 2010, ja osallistuu työ- ja ohjausryhmiin.

Yhteistyö: Hankkeella on selkeät yhteydet moneen muuhun käynnissä olevaan tutkimushankkeeseen (mm. PKS-KOKO:n kärkihankeet ja Basaar-hanke), joiden kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä.

Yhteyshenkilö: tietokeskuksessa Iina Oilinki

Aikataulu: 2010–2011

Tutkimushanke 35. Opiskelijametropoli

Kuvaus: Opiskelijametropoli-hankkeen tavoitteena on tehdä pääkaupunkiseudusta entistä toimivampi ja viihtyisämpi korkeakouluopiskelijoille. Opiskelijametropolihanke keskittyy kolmeen aihealueeseen: 1) opiskelija-asumisen, 2) korkeakoulukampusten välisen liikkumisen sekä 3) kansainvälisten osajien seudulla viihtymisen kehittämiseen. Hankkeen vetäjä on talous- ja suunnittelukeskus.

Kohderyhmänä ovat pääkaupunkiseudun kotimaiset sekä kansainväliset ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijat. Osatavoitteena on myös luoda uusia vuorovaikutuksen välineitä opiskelijoiden ja kaupunkien väliselle yhteistyölle. Kaksivuotisen hankkeen ensimmäisessä vaiheessa kartoitetaan nykytilanne ja kehittämistarpeet kaikkien teemojen osalta. Toisessa vaiheessa pyritään jatkojalostamaan koettuja tarpeita ja toteuttamaan jatkotoimenpiteitä.

Hanke toteutetaan yhtenä kärkihankkeena uudessa pääkaupunkiseudun koheesio- ja kilpailukykyohjelmassa (PKS-KOKO). PKS-KOKO toteuttaa osaltaan myös metropoli-alueen kilpailukykystrategiaa sekä metropolipolitiikkaa. Ohjelman keskeisin tavoite on huippuosaamisen varmistaminen ja Helsingin seudun kansainvälisen kilpailukykyyn ja tasapainon kehittäminen. PKS-KOKO -ohjelma-alueen muodostavat Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen ja Kirkkonummi ja kärkihankkeita rahoitetaan Uudenmaan liiton maakuntien kehittämisrahoista.

Yhteyshenkilöt: tietokeskuksessa Merja Koski ja Iina Oilinki

Aikataulu: 2010–2011

Tutkimushanke 36. Paikkalähtöinen voimaantuminen yhteisöllisyyden rakentajana

Kuvaus: Tutkimuksessa selvitetään, miten kuntien lapsi- ja nuorisopoliittiset strategiat tunnistavat syrjäytyvien lasten ja nuorten erityisryhmiä. Tutkimuskohteena on kuusi suurinta suomalaista kaupunkia.

Lisäksi arvioidaan, miten osallistumista tukevat hankkeet onnistuvat tavoittamaan heidät. Hankkeessa keskitytään erityisesti niihin lapsiin ja nuoriin, jotka eivät tyypillisesti lähde mukaan omaa aktiivisuutta vaativiin osallisuushankkeisiin, mutta joiden syrjäytymisuhkaa ei tunnisteta perinteisillä indikaattoreilla. Tätä varten kehitetään paikkalähtöisen osallistamisen malli, joka perustuu alueelliseen kattavuuteen ja erilaisten väestöryhmien tavoittamiseen. Kattava paikkalähtöinen osallisuus rakentuu lasten ja nuorten omista intresseistä ja kompetensseista käsin.

Tausta: Tampereen yliopiston yhdyskuntatieteiden laitoksella (professori Jouni Häkli + tutkimusryhmä) on käynnistynyt tutkimushanke Lasten marginalisoitumisen ehkäisy paikkalähtöisen osallistumisen keinoin. Hanke on osa Suomen Akatemian rahoittamaa ?Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys? -tutkimusohjelmaa (SKIDI-KIDS).

Yhteistyö: Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Edinburghin ja Washingtonin yliopistoissa toimivien lasten ja nuorten osallisuuden ja kansalaisuuden kysymyksiin keskittyvien tutkimusryhmien kanssa.

Yhteyshenkilö: Pia Bäcklund

Aikataulu: 2010–2013

3.4 KAUPUNKIKULTTUURI

Kaupunkikulttuuri sen eri piirteineen on Helsingin ja Helsingin seudun kannalta keskeinen voimavaratekijä, jonka tunteminen ja jonka kansainvälisen aseman vertailu on tärkeää. Erityisenä mielenkiinnon kohteena ohjelmakaudella on Helsingin nimittäminen maailman designpääkaupungiksi vuonna 2012. Tämä avaa mahdollisuuden laajaan yhteistyöhön eri näkökulmista alueen korkeakoulujen kanssa.

Kulttuuritoimintojen, -tarjonnan ja -harrastusten merkitys kaupungille on moninainen. Tutkimuksellisesti on mahdollista erottaa niin sanotut instrumentaaliset ja toisaalta autonomiset merkitykset.

Instrumentaaliset merkitykset liittyvät muun muassa kulttuuritoimintojen taloudelliseen ja imagovaikutukseen. Esimerkiksi erilaisista tapahtumista on mahdollista tutkia vieraillevan yleisön aiheuttamia talousvaikutuksia tai tapaa, jolla yleisö käyttää kaupunkia. Esille voidaan nostaa myös imagovaikutukset, joiden kautta Helsinki profiloituu elävänä kulttuurikaupunkina niin kaupunkilaisille, uusille asukkaille kuin Helsinkiä sijaintipaikkana tarkastelevalle yritysmaailmalle. Instrumentaalisten vaikutusten tarkastelun kautta avautuu samalla tilaisuus tarkastella niin sanottua luovaa toimialaa ja sen merkitystä Helsingille ja Helsingin seudulle. Mikä tekee Helsingistä mielenkiintoisen kaupungin asua, yrittää ja toimia, missä asioissa Helsingillä on vielä opittavaa? Ja lisäksi, mikä tekee Helsingistä kiinnostavan turismin kohteen?

Autonomiset merkitykset liittyvät kulttuurisektorin omalakiseseen toimintaan, kuten voittoa tavoittelemattomaan koulutus- ja ohjelmatarjontaan, uutta luovaan ja uusia avauksia tekevään toimintaan. Tutkimuksellisesti esille voidaan nostaa muun muassa kulttuuritarjonnan ja -harrastusten asema helsinkiläisille ja miten kaupunki vertautuu kansainvälisesti. Samoin voidaan tarkastella kulttuurin tarjonnan ja kysynnän vaihtelua eri kaupunginosissa tai kaupunkilaisten parissa.

Kaupunkikulttuurin tutkiminen tukee niin instrumentaalisten kuin autonomisten vaikutusten arviointia. Tällä on soveltavaa merkitystä kehitettäessä Helsinkiä toimivana hallinnollisena kokonaisuutena kaupunkilaisten ja elinkeinoelämän hyväksi.

Tutkimushanke 37. Helsinki: World Design Capital 2012

Kuvaus: Tutkimushankkeen tarkoitus on seurata laajasti designpääkaupunkivuosisprojektin merkityksiä ja vaikutuksia sekä tarkastella yleisesti Helsinkiä designkaupunkina. Helsinki on valittu maailman designpääkaupungiksi vuodelle 2012. Vuosi on merkittävä niin Helsingin kaupungin eri virastoille ja kaupunkikonsernin kokonaisuudelle kuin myös helsinkiläisille luovan alan toimijoille ja kaupunkilaisille. Helsinki näkyy myös laajasti kansainvälisesti. Tarkasteluun nousee mm. uusien toimintatapojen kehitys, julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö, luovan toimialan kehittyminen, medianäkyvyys, kaupunkilaisten osallistuminen, muotoilun merkitys jne.

Hanke toteutetaan osin tietokeskuksen omana tutkimustyönä, mutta erityisenä huomiota kohteena on laaja yhteistyö alueen korkeakoulujen kanssa. Korkeakoulujen tutkijoita ja opiskelijoita kannustetaan tekemään aloitteita erilaisista designvuoteen liittyvistä tutkimusteemoista, joiden kokonaisuutta koordinoidaan tietokeskuksessa.

Tekijät: Pekka Mustonen ja Timo Cantell

Yhteistyö: korkeakoulut, erityisesti Aalto-yliopisto, kulttuurikeskus, elinkeinopalvelut, matkailupalvelut

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 38. Musiikkitalo

Kuvaus: Tutkimuskohteena ovat Musiikkitalon rooli ja vaikutukset Helsingin kulttuuri- ja kaupunkielämässä sekä Musiikkitalo organisaationa ja monitoimijamallina.

Vuonna 2011 Helsinkiin valmistuva Musiikkitalo tuo uuden kulttuurisen painopistealueen Helsingin kaupunkikuvaan. Kyse on mittavasti investoinnista, jossa Helsingin kaupunki on mukana niin rahoittajana kuin myös Kaupunginorkesterin myötä orkesterin siirtyessä uusiin tiloihin. Musiikkitalo muuttaa Helsingin keskustan kulttuurista profiilia ja kuluttajavirtoja. Tutkimuksellisesti Musiikkitalossa voidaan seurata talon kulttuurista profiilia ja imagovaikutuksia, kuluttajia ja kaupunkikeskustan kulttuurista muutosta. Musiikkitalo avaa mahdollisuuden laajaan yhteistyöhön alueen korkeakoulujen kanssa.

Tekijät: Pekka Mustonen ja Timo Cantell

Yhteistyö: Aalto-yliopisto, Sibelius-Akatemia, muut korkeakoulut

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 39. Luovan talouden työpaikkojen ja asuinalueiden sijoittuminen pääkaupunkiseudulla

Kuvaus: Selvitys luovan talouden ammattiryhmien (taiteilijat, IT-osaajat ja muita ammattiryhmiä) sijoittumisesta pääkaupunkiseudulle. Mukana myös ajallinen vertailu. Luova talous mainitaan usein kaupunkien menestystekijänä kansainvälisessä keskustelussa. Tälle talouslohkolle on tyypillistä keskittyneisyys niin valtakunnallisesti kuin kaupunkien sisälläkin. Hankkeessa tarkastellaan Helsinkiä ja pääkaupunkiseutua luovan talouden keskittymänä ja piirretään kuvaa toimialan rakenteesta tällä alueella. Huomio on niin yritysten sijainnissa kuin alan työntekijöiden asuinpaikoissa. Tutkimuksessa käytetään hyväksi olemassa olevia rekisteri- ja tutkimusaineistoja ja kerätään uusia tutkimusaineistoja.

Tekijä: Pekka Mustonen

Yhteistyötahot: tietokeskuksen tilasto- ja tutkimusyksikkö, elinkeinopalvelut, korkeakoulut, Tilastokeskus ja Helsingin yliopiston maantieteen laitos

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 40. Lasten taide- ja kulttuurikasvatus Helsingissä

Kuvaus: Hankkeessa toteutetaan useiden kirjoittajien kirjaprojekti yhteistyössä kulttuurikeskuksen kanssa. Kulttuurikeskuksen tutkija Reetta Sariola on kirjan toinen toimittaja ja kokoaja. Julkaisu esittelee kattavasti Helsingissä tehtävää lasten taide- ja kulttuurikasvatusta. Hankkeessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikön tuottamia tilastoja ja raportteja sekä muita olemassa olevia aineistoja.

Tekijä: Pekka Mustonen

Aikataulu: 2011 (hanke käynnistyi edellisellä ohjelmakaudella)

Tutkimushanke 41. Kulttuurin keskittyminen

Kuvaus: Tutkimushankkeen tarkoitus on tarkastella erilaisten kaupunkikulttuuriin liittyvien ilmiöiden sekä perinteisempien kulttuurirakenteiden sijaintia kaupungin sisällä. Yhtenä keskeisenä osaprojektina on tarkastella esimerkiksi taiteilijoiden työssäkäynti- ja asuinalueita ja näiden alueiden keskinäistä dynamiikkaa. Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään ns. luovista toimialoista erityisesti designiin, muotoiluun, taiteen tuotantoon, graafiseen suunnitteluun ja arkkitehtuuriin ja toisaalta ICT-toimialoihin. Kulttuurilla, niin tarjonnan kuin kysynnänkin näkökulmasta, on tapana keskittyä. Helsingissä keskittyminen on erityisen huomattavaa, ja vaikka kehitystä voi hidastaa ja alueellista toimintaa kehittää, on keskittyminen käytännössä väistämätöntä. Tästä johtuen ilmiön taustojen selvittäminen on tärkeää. Tutkimushanke on käynnissä ja sen tuloksista raportoidaan kirjoittamalla artikkeleita ja tutkimusraportteja.

Tekijä: Pekka Mustonen

Yhteistyötahot: tietokeskuksen tilasto- ja tietopalveluyksikkö, ja keskeisiä tilastoja ovat yritystilastot, työssäkäyntitilastot ja ammattitilastot. Tietokeskuksen ulkopuolelta tärkeimmät yhteistyötahot löytyvät kulttuurikeskuksesta ja elinkeinopalveluista.

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 42. Itäisen kantakaupungin kehityksen seurantatutkimus

Kuvaus: Tutkimushankkeen tarkoitus on tarkastella Kalasataman ja Suvilahden alueille rakentuvien uusien asuinalueiden kehitystä kaupunkikulttuurien ja elämäntapojen näkökulmasta. Itäisen kantakaupungin laiduille rakennetaan uusia kaupunginosia. Etukäteen on kuitenkin vaikea tietää, millaisiksi nämä tulevat muodostumaan, ja millaiset ihmiset lopulta ottavat nämä alueet omikseen. Tästä syystä alueen kehittymistä on tärkeää tarkastella kehityksen alkutaipaleilta lähtien. Hanke toteutetaan seuraamalla Kalasataman ja Suvilahden alueiden kehittymistä ja Tukutorin ympäristössä sekä läheisillä alueilla tapahtuvia muutoksia. Havainnoista raportoidaan kirjoittamalla artikkeleita ja raportteja. Tutkimushanke on pitkäkestoinen ja jatkuva.

Yhteistyö: Hankkeessa hyödynnetään tietokeskuksen tilastoyksikön tuottamia tilastoja ja raportteja sekä muita olemassa olevia aineistoja. Keskeisiä tilastoja aihepiirin kannalta ovat yritystilastot, työssäkäyntitilastot ja ammattitilastot. Tietokeskuksen ulkopuolisista tahoista keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat: kaupunkisuunnitteluvirasto, tukkutori, kaapelitehdas, kulttuurikeskus, elinkeinopalvelut

Tekijä: Pekka Mustonen

Tutkimushanke 43. Vapaa-ajan kuluttaminen ja kulutusrakenteet Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla

Kuvaus: Tutkimushankkeen tarkoitus on tarkastella kotitalouksien vapaa-ajan kulutustottumuksia ja kulutuskäyttäytymistä. Tutkimuksen lähtökohtaletuksena on, että vapaa-aika jäsentyy hyvin eri tavoin eri sosioekonomisissa ja ikäryhmissä ja eri kaupunginosissa vapaa-aikaa kulutetaan varsin poikkeavin tavoin. Tutkimuksen tavoitteena on piirtää kuvaa kotitalouksien vapaa-ajan kulutuksesta niin Helsingissä kuin laajemminkin pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksessa hyödynnetään olemassa olevia rekisteri- ja tutkimusaineistoja sekä kerätä uusia aineistoja

Tekijät: Pekka Mustonen ja Timo Cantell

Yhteistyötahot: tietokeskuksen tilasto- ja tutkimusyksikköjen välinen yhteistyö, lisäksi Helsingin kulttuurikeskus ja korkeakoulukenttä sekä mahdollisesti Tilastokeskus

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 44. Musiikki-, urheilu- ja kaupunkitapahtumat

Kuvaus: Helsingissä järjestettävien suurten musiikkitapahtumien ja niihin liittyvien ilmiöiden tarkasteleminen tutkimuksen avulla. Helsingin keskusta-alueilla järjestetään vuosittain lukuisia suuria festivaaleja, kuten Tuska ja Flow. Nämä esimerkit edustavat musiikin alakulttuureja, joita ei kuitenkaan enää voi pitää marginaalisina, ja joihin tulisi ottaa kantaa myös tutkimuksen näkökulmasta. Mahdollisia tutkimusaiheita ovat mm. taloudellinen ulottuvuus, alakulttuurien popularisoituminen, alueelliset rakenteet, turismi ja imagovaikutukset. Tietokeskuksessa on jo varsin pitkään seurattu erilaisia tapahtumia ja niiden merkityksiä. Aihepiiri jatkaa näiden tutkimusten sarjaa kehittämällä samalla tutkimusteemoja ja keinoja ymmärtää tapahtumien vaikutuksia.

Tekijät: Pekka Mustonen ja Timo Cantell

Yhteistyötahot: elinkeinopalvelut, tapahtumajärjestäjät

Aikataulu: 2011–2013

Yhteistyöhankkeet

Tutkimushanke 45. Luovat metropolit – julkiset ohjelmat luovan talouden tukena

Kuvaus: Hanke on EU-rahoitteinen (Interreg IV C) kehittämishanke (Creative metropol-les: Public Policies and Instruments in Support of Creative Industries), jossa on myös tutkimuksellinen osio. Tarkoitus on tutkia niitä mekanismeja, joiden avulla erilaisin julkisen sektorin tukkeinoin voidaan edistää luovia toimialoja kaupungeissa. Hankkeella on rahoitus vuoden 2011 syksyyn saakka.

Yhteyshenkilö tietokeskuksessa: Pekka Mustonen

Yhteistyötahot: elinkeinopalvelut ja kulttuurikeskus

Tutkimushanke 46. Risteilyturismi ja kaupungin rakennemuutos

Kuvaus: Kyse EU-rahoitteisesta URBACT II // CTUR-hankkeesta (Cruise Traffic & Urban Regeneration of City - Port Heritage as a Key for the Sustainable Economic, Social and Urban Development), jossa huomio kiinnittyy risteilyturismiin ja sen mahdollistamaan kaupungin rakennemuutokseen. Hankkeeseen liittyy tutkimusosio.

Yhteyshenkilö tietokeskuksessa: Pekka Mustonen

Yhteistyötahot: Helsingin kaupungin matkailu- ja kongressitoimisto, kaupunkisuunnitteluvirasto ja kulttuurikeskus

Aikataulu: 2011–2012

3.5 KUNTATALOUS, TYÖMARKKINAT JA KILPAILUKYKY

Helsingin seutu on Suomen suurin talousalue. Seutu tuottaa kolmanneksen koko maan bruttokansantuotteesta. Talouden rakennemuutoksessa Helsingin seudun toimialarakenne on kehittynyt varsin palveluvaltaiseksi. Seudulle on palvelusektorin rinnalla ja osin sen sisällä keskittynyt korkeaa osaamista vaativia korkean arvonlisän toimialoja. Eräänä merkittävänä syynä keskittymiseen ovat yritysten tuottavuutta parantavat niin sanotut kasautumisedut. Samalla monipuolisten työmarkkinoiden tarjoamat mahdollisuudet yhdessä monipuolisten kulutusmahdollisuuksien kanssa tekevät alueesta houkuttelevan myös työntekijöille. Kotitalouden näkökulmasta keskittymisen käänköpuolena ovat korkeat asumiskustannukset.

Helsingin mahdollisuudet tarjota asukkailleen kattavat peruspalvelut riippuvat keskeisesti aluetalouden hyvästä kehityksestä. Pidemmällä aikavälillä kuntatalous kohtaa väestön ikääntymisen tuomat haasteet. Haasteet näkyvät työmarkkinoilla työvoimapolana ja kuntataloudessa kasvavina menopaineina. Maahanmuutolla on oma roolinsa erityisesti työvoimatarpeen tyydyttämisessä. Työvoiman tarjonnan niukkenemisen johdosta koulutustarjonnan kohdistaminen tarvetta vastaavaksi nousee erittäin keskeiseksi kysymykseksi. Oma kysymyksensä on koulutuksesta valmistuneiden siirtyminen työelämään, mikä ei aina suju vailla kitkaa. Myös yrittäjyyden osalta tilanne on haasteellinen, koska merkittävässä työllistävässä roolissa olevissa pienyrityksissä sukupolvenvaihdoksilla ei yksin kyetä turvaamaan yritysten toiminnan jatkuvuutta.

Kuntatalouden tasapainon säilyttämisen ohella haasteena on luoda hyvä toimintaympäristö innovatiiviselle yritystoiminnalle. Tutkimuskautta leimaavat vuonna 2008 alkaneen talouden laman vaikutukset. Tutkimuskauden alkaessa laman pohja on jo sivuutettu mutta toipuminen tulee kestämään jopa koko ohjelmakauden ajan. Kunnallistalouden heikkeneminen laman seurauksena näkyy verotulojen laskuna ja sosiaalimenojen kasvuna. Kuntatalouden näkökulmasta tilanteen tekee vaikeaksi se, että samalla kaupungilla on meneillään mittava investointiohjelma mm. uusien asuinalueiden avaamiseksi.

Tutkimusohjelmakaudella tutkimuksen keskeisiä painopistealueita ovat Helsingin kaupungin työvoimatarpeiden ja seudun työvoima- ja koulutustarpeiden kartoitus, toimialarakenteen ja vaikutukset talouskasvuun ja kasvun mekanismit sekä talouden uudet kasvualat sekä Helsingin kaupungin palvelukustannusten tutkimus. Kunnallistalouden perusanalyysit tuotetaan niin ikään vuosittain. Tutkimusohjelmassa on mukana useita kilpailukykyyn vahvistamiseen liittyviä yhteistyöhankkeita. Lisäksi usean vuoden tauon jälkeen kartoitetaan kotitalouksien taloudellista asemaa ja tulonjaon kehitystä.

Tutkimushanke 47. Helsingin kaupungin henkilöstötarpeen ennakointi

Kuvaus: Hijat- järjestelmän ammattiluokitteluun pohjautuva tarkastelu kaupungin tulevista osaamis- ja osaajatarpeesta. Tarkoituksena rakentaa työkalu (laskentamalli) työvoimatarpeen ennakointiin sekä ennakoida tuleva työvoimatarve.

Tekijä: Seppo Montén

Yhteistyötahot: henkilöstökeskus, taloushallintopalvelu

Aineistot: Hijat -aineisto ja Tilastokeskuksen ammatti/työnantajasektoriaineisto

Aikataulu: 2010–2011

Tutkimushanke 48. Seutukuntien taloudellinen kasvu ja siihen vaikuttavat tekijät

Kuvaus: Selvitetään Helsingin talousalueen, muiden kaupunkialueiden sekä muiden seutukuntien kansantuotteen tasoa ja kasvua keskeisten taloudellisten muuttujien valossa. Miten Helsingin seudun kehitys suhteutuu muihin alueisiin? Miten eri rakennetekijät, kuten koulutustaso, saavutettavuus tai julkisen sektorin toiminta vaikuttavat alueiden kansantuotteeseen? Hanke liittyy Helsingin elinkeinostrategian tavoitteisiin kehittää Helsingin vahvoja kasvualoja, tietointensiivistä tuotantoa sekä yleensä alueen kilpailukykyä.

Tekijä: Ilkka Susiluoto

Yhteistyötahot: Helsingin yliopisto

Aineistot: Tilastokeskuksen aluetilinpito sekä muut aluetilastot

Aikataulu: 2010–2011

Tutkimushanke 49. Toimialarakenne ja aluetalouden kasvu

Kuvaus: Aluetalouden tuotanto koostuu lukuisista toimialoista, joiden menestystä saattavat määrätä hyvinkin erilaiset tekijät. Alueen taloutta ja sen muutoksia tarkastellaan usein pelkästään aggregoidusti, jolloin toimialoittaisten kasvuedellytysten erot eivät pääse näkyviin. Sama koskee tietysti myös yksityistä ja julkista toimintaa. Osa alueen ja kansantalouden kasvuerosta voidaan selittää johtuvaksi toimialarakenteiden eroista. Jos alue on esimerkiksi erikoistunut hitaasti kasvaviin aloihin, sillä on taipumusta kasvaa kansantaloutta hitaammin (ns. rakennetekijä). Toisaalta toimialat voivat kasvaa alueella joko nopeammin tai hitaammin kuin koko kansantaloudessa (kilpailutekijä).

Hankkeessa selvitetään, miten aluetaloudellinen kasvu muodostuu rakenteiden ja kilpailutekijöiden summana, ja mitkä seikat määräävät toimialoittaisten kilpailutekijöiden muodostumista. Missä määrin esimerkiksi alueellinen erikoistuminen (lokalisaatio), alueen koko (urbanisaatio) tai osaamisen saatavuus vaikuttavat eri aloilla?

Tekijä: Ilkka Susiluoto

Yhteistyötahot: Helsingin yliopisto

Aineistot: Tilastokeskuksen aluetilinpito sekä muut keskeiset aluetilastot

Aikataulu: 2011–2012

Tutkimushanke 50. Spillover -vaikutukset alueellisessa talouskasvussa

Kuvaus: Tutkimuksessa selvitetään talouskasvun välittymistä alueelta toiselle. Miten merkittäviä ovat esimerkiksi yliopistojen kasvuvaikutukset ja kuinka kauas ne ulottuvat? Eurooppalaisissa tutkimuksissa on todettu, että alueiden antamat kasvuimpulssit näyttävät olevan maantieteellisesti varsin rajallisia. Mikä on tilanne Helsingin osalta?

Tekijä: Ilkka Susiluoto

Aineistot: Tilastokeskuksen aluetilastot (ALTIKA)

Aikataulu: 2013

Tutkimushanke 51. Talouden uudet kasvualat

Kuvaus: Tutkimushankkeessa kartoitetaan talouden kasvualoja ja arvioidaan joidenkin alojen kehitysedellytyksiä ja rajoitteita. Tutkimusaineiston kootaan haastatteluin. Miten aktiivisella kehittämisspolitiikalla voidaan vaikuttaa uuden toimialan tai klusterin menestymiseen? Tutkimushanke pyritään kytkemään osaksi kansainvälistä vertailua, jossa osallistujina olisi myös muita Helsinkiin verrattavia Euroopan kaupunkeja. Hanke liittyy elinkeinostrategian tavoitteisiin kehittää Helsinkiä maailmanluokan innovaatio- ja liike-toimintakeskuksena.

Aineistot: päättäjiä ja asiantuntijoita koskevat erillishaastattelut, taustatietona lisäksi valmiit tilastot ja aiemmat aihepiiristä laaditut tutkimukset

Tekijä: ulkopuolinen tutkimuslaitos, vastuuhenkilö tietokeskuksessa Ilkka Susiluoto

Aikataulu: 2012–2013

Tutkimushanke 52. Helsingin seudun työvoima- ja työpaikkarakenteen muutokset

Kuvaus: Mitenna-prosessiin (Seudun työvoima- ja koulutustarvetutkimus) tilatun aineiston hyödyntäminen. Kuvaus työmarkkinoiden muutoksesta mm. työvoimaomavaraisuuden ja työpaikkaomavaraisuuden, pendelöinnin ja ammatin mukaan, ammattisiirtymistä, eläköitymisestä ammatin ja työnantajasektorin mukaan sekä ammattien keskittymisestä

Tekijä: Seppo Montén

Aineistot: Seudun työvoima- ja koulutustarvetutkimus

Aikataulu: 2011

Tutkimushanke 53. Helsingin kaupungin henkilöstön työhyvinvointi

Kuvaus: Helsingin kaupungin työhyvinvointikysely on työhyvinvoinnin johtamisen työväline. Kysely toistetaan vuosittain kaikissa kaupungin virastoissa ja laitoksissa. Täten se tarjoaa käyttökelpoista seurantatietoa useilta vuosilta. Kyselyn tuloksia tarkastellaan työyhteisöittäin, osastoittain, virastoittain ja koko kaupungin tasolla. Kyselystä vastaa henkilöstökeskus. Käynnistyvän hankkeen tavoitteena on eri muuttujien välisten yhteyksien aiempaa monipuolisempi ja syvällisempi tarkastelu, antaen esimerkiksi lisätietoa sukupuolen mukaan ja ikäryhmittäin. Hanke hyödyttää kaupunkia työvoimatarpeen ennakoinnissa ja työhyvinvointitoimenpiteiden suuntaamisessa henkilöstölle.

Tekijät: Minna Salorinne ja Seppo Montén

Yhteistyötahot: henkilöstökeskus

Aineistot: Helsingin kaupungin työhyvinvointikyselyt

Aikataulu: 2012

Tutkimushanke 54. Kotitalouksien taloudellisen aseman ja tulojaon kehitys Helsingin seudulla

Kuvaus: Helsingin ja pääkaupunkiseudun kotitalouksien asemaa kartoitettiin 1980- ja 1990-luvuilla säännöllisesti: vuosilta 1976–1996 laadittiin kaikkiaan viisi selvitystä, jotka osaltaan lisäsivät tietoa Helsingin sosioekonomisesta tilanteesta. Alueen tulotason ja tuloerojen kehitystä on vuosittain seurattu vain verottajan maksuunpanotilaston avulla. Tarve analyysiin Helsingin tulojaon kehityksestä ja nykyisestä asemasta suhteessa

muihin suuriin kaupunkeihin tai koko maahan on ilmeinen. Kaupungin vision mukaan Helsingin menestys koituu asukkaiden hyvinvoinnin hyväksi. Asukkaiden hyvinvoinnin toteutuminen edellyttää puolestaan oikeudenmukaiseksi koettua tulonjakoa sekä riittävien kulutusmahdollisuuksien takaamista eri väestöryhmille, joten viimeksi mainitut tavoitteet tukevat kaupungin vision toteuttamista.

Tekijät: Ilkka Susiluoto, Pekka Mustonen ja Leena Hietaniemi

Aineistot: Uusin valtakunnallinen kulutustutkimus, jota voidaan käyttää Helsinkiä koskevan selvityksen pohjana, on vuodelta 2006, ja seuraava tehtäen vuonna 2012. Lisätietolähteinä tulonjakotilasto (uusin vuodelta 2007), aluetilinpidon kotitalouksien tilit (2007) sekä tulo- ja varallisuustilasto

Aikataulu: 2011–2013

Tutkimushanke 55. Työttömyys ja kunnan talous

Kuvaus: Kuntatalouden tulopuolella suurin yksittäinen tulokertymä tulee yksityishenkilöiden maksamista kunnallisveroista. Suhdanneluontoisesti nämä tulot vaihtelevat työllisyystilanteen muuttuessa. Työttömyyden keston pidentyessä riittävästi työttömän työnhakijan toimeentulon turvaaminen puolestaan näkyy sosiaalitoimen menojen kasvuna. Tutkimushankkeessa pyritään kehittämään laskentamalli jonka avulla voidaan arvioida talouden suhdanteiden ja niiden mukana muuttuvan työllisyystilanteen vaikutuksia kaupungin talouteen. Tarkastelussa on mukana sekä kunnan meno- että tulopuolella näkyviä vaikutuksia.

Tekijät: Markku Lankinen ja Henrik Lönnqvist

Aineistot: toimeentulotukitilastot, verotilastot, työttömyystilastot

Aikataulu: 2011

Tutkimushanke 56. Vanhusten asuntorakentamisen talousvaikutukset

Kuvaus: Helsingin väestö ikääntyy tulevana vuosikymmeninä voimakkaasti. Tämän seurauksena voidaan odottaa erilaisten palveluasuntojen kysynnän kasvavan. Palveluasuntojen rakentaminen johtaa asuntojen vapautumiseen palveluasuntoon muuttavilta. Palveluasuntojen rakentaminen käynnistää eripituisia muuttoketjuja. Tutkimuksella selvitetään, millaisia kotitalouksia muuttaa niihin asuntoihin jotka palvelutaloihin muuttavilta vapautuvat. Tutkimuksen tavoitteena on arvioida sitä, miten palveluasuntojen rakentaminen vaikuttaa kaupungin talouteen.

Tekijä: Markku Lankinen

Aineistot: Tilastokeskuksesta hankittu erillisaineisto

Aikataulu: 2010–2011

Tutkimushanke 57. Helsingin ja suurten kaupunkien talousarvioihin ja tilinpäätöksiin liittyvät tarkastelut

Kuvaus: Vuosittain laaditaan kymmenen suurimman kaupungin talousarvioista ja tilinpäätöksistä julkaisut. Lisäksi analysoidaan tarvittaessa verotulojen kehitystä joko erillisjulkaisuissa tai em. vuosittaisissa tarkasteluissa.

Tekijä: Heikki Helin

Yhteistyötahot: suurimmat kaupungit

Aineistot: Tilastokeskus, kuntien talouden tilastot

Aikataulu: vuosittain 2011–2013

Tutkimushanke 58. Helsingin palvelukustannukset

Kuvaus: Vuoden 2010 tilinpäätösten perusteella tehdään kymmenen suurimman kaupungin palvelukustannuksia koskeva tarkastelu. Strategiaohjelman mukaisesti kaupunki pyrkii rajoittamaan palvelutuotannon menojen kasvua siten, että menojen kasvu ei ylitä kustannustason nousua. Palvelukustannusten seuranta on tämän tavoitteen saavuttamisen arvioimiseksi keskeinen tutkimusteema.

Tekijä: Heikki Helin ja Henrik Lönnqvist

Aineistot: Tilastokeskus

Aikataulu: 2011

Tutkimushanke 59. Helsingin talouden kehitys

Kuvaus: Tutkimushanke on jatkoa edellisellä tutkimusohjelmakaudella (2007-9) toteutetulle Helsinki ja talouden notkahdukset – hankkeelle. Hankkeessa toteutetaan laajempi Helsingin talouden kehityksen tarkastelu ja suppeampi suurten kaupunkien vuosia 1988–2008 koskeva talouden tarkastelu.

Tekijä: Heikki Helin

Aineistot: Tilastokeskus, kuntien talouden tilastot

Aikataulu: 2011

Tutkimushanke 60. Helsingin talouden 100 vuotta

Kuvaus: Ohjelmakauden lopulla laaditaan Helsingin ja kuntatalouden kehityksen pitkän aikavälin tarkastelu. Siinä kuvataan kuntien palvelujen laajentumista ja niiden rahoitusta Helsingissä ja koko kuntataloudessa.

Tekijä: Heikki Helin

Aineistot: Tilastokeskus, kuntien talouden tilastot

Tutkimushanke 61. Helsinki & turismi

Kuvaus: Tavoitteena on kehittää turismin tutkimusta tietokeskuksessa. Turismi ja kansainvälinen vetovoima on selkeästi nostettu kaupungin strategian yhdeksi painopistealueeksi. Aihepiiriä olisi tästä syystä tärkeää lähestyä myös tutkimuksen näkökulmasta.

Tekijä: Pekka Mustonen

Yhteistyö: elinkeinopalvelut, matkailu- ja kongressitoimisto

Yhteistyöhankkeet

Tutkimushanke 62. Basaar

Kuvaus: Baltic Sea – Asia agenda for regions in a GlobalisingWorld”. Basaar-hankkeen tavoitteena on luoda yhteinen näkemys siitä, mitkä ovat globalisaation ja erityisesti Aasian talouskasvun, positiiviset ja mahdollisesti kielteiset vaikutukset keski-Itämeren alueeseen. Tämän tiedon pohjalta esitetään yhteisiä toimenpiteitä alueen vahvistamiseksi kansainvälisenä toimijana. Hankkeeseen osallistuu yksitoista aluehallintoa ja kaupunkia keski-Itämeren alueelta. Niiden joukossa ovat Helsinki, Turku, Tukholma, Riika ja Tallinna.

Hanke keskittyy maahanmuuttajien elinoloihin, investointeihin, osaamiseen ja matkailuun liittyviin kysymyksiin. Hankkeessa kerätään tilastotietoja sekä haastatellaan yrityksiä, maahanmuuttajia ja paikallisia toimijoita. Kerättyjen tietojen pohjalta laaditaan skenaarioita mahdollisista kehityspoluista ja niistä johdetaan yhteiset toimenpideehdotukset. Hankkeen lopputulokset julkaistaan konferenssissa vuoden 2010 lopussa.

Yhteistyötahot: Hanketta hallinnoi Uudenmaan liitto ja se on saanut osarahoitusta Euroopan unionin Keski-Itämeren INTERREG IV A ohjelmasta 2007–2013.

Vastuuhenkilöt: Iina Oilinki ja Heidi Taskinen

Aikataulu: 2009–2011

Tutkimushanke 63. Pure

Kuvaus: PURE-hanke (Pascal Universities’ Regional Engagement) tekee vertailevaa tutkimusta yliopistojen ja korkeakoulujen osallistumisesta alueelliseen kehittämiseen viidellä mantereella ja 15 maassa. Kansainvälinen tutkimusryhmä haastattelee kullakin alueella korkeakoulu ja seudullisia toimijoita yhteistyön muodoista. Kunkin seudun ohjausryhmä määrittelee paikallisesti tutkimuksen painopisteen. Kenttävierailun jälkeen PUREn tutkijat antavat sekä palautetta että ehdotuksia paikallisen toimintasuunnitelman laadintaan, jota projektin jatkovaiheessa toteutetaan paikallisen ohjausryhmän määrittelemänä. Hankkeen loppuvaiheessa on toinen kenttävierailu ja arviointi. Hanke on kaksivuotinen ja alkoi syksyllä 2009. Talous- ja suunnittelukeskus on hankkeen vetäjä ja hankkeeseen osallistuvat myös Espoon ja Vantaan kaupungit.

Yhteyshenkilöt: Asta Manninen ja Iina Oilinki

Aikataulu: 2009–2011

Tutkimushanke 64. Innopolis

Kuvaus: Innopolis-projektin tarkoituksena on vahvistaa yhteistyötä ja tiedonsiirto-kanavia yliopistojen, kaupunkien ja yritysten välillä paremman innovaatiomaaperän luomiseksi. Tämä tapahtuu alueellisten toimijoiden kokemien parhaiden käytäntöjen analysoinnin ja levittämisen kautta. Projektiin osallistuu hyvin erityyppisiä korkeakoulu-kaupunkeja, jolloin parhaiten menestyneet kaupunkiseudut (mm. Helsinki) voivat antaa arvokasta tietotaitoa uusien EU-alueiden ja toistaiseksi vähemmän menestyneiden alueiden innovaatorakenteiden parantamiseksi, vahvistaen samalla Euroopan kokonaiskilpailukykyä Lissabonin strategian hengessä.

Helsingin kaupungin rooli on niin omien käytänteiden esittely (mm. kaupungin elinkeinopolitiikan käytännön sovellukset, Forum Virium- ja Living lab -hankkeet) kuin muiden kaupunkiseutujen parhaiden käytäntöjen tiedon levittäminen metropolialueella. Helsingin kaupungin toiminnan koordinoinnista vastaa tietokeskus.

Yhteistyötahot: Tutkimukseen osallistuvat Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus (YTK), SimLab ja Design Factory. Aalto-yliopiston toiminnan koordinoinnista vastaa Innovaatiokeskus. Lisäksi hankkeeseen osallistuvat Salfordin yliopisto (hankkeen koordinoija), sekä useita toimijoita Manchesteristä, Thessalonikinista ja Lodzista.

Hankkeen rahoitus: Interreg IVC.

Vastuuhenkilö: Iina Oilinki ja Heidi Taskinen

Aikataulu: 2009–2012

Tutkimushanke 65. Helsinki-Tallinna liikkuvuustutkimus

Kuvaus: Tutkimus on osa Helsinki-Tallinn Transport and Planning Scenarios -hanketta, jossa luodaan kehitysskenaarioita Helsinki-Tallinna liikennejärjestelyistä, palveluista ja saavutettavuudesta.

Yhteistyötahot: 14 partneria: alueen yhdyskuntasuunnitteluun erikoistuneet yliopistot ja korkeakoulut, pääkaupungit ja maakuntahallinnot. Suomesta: Helsingin kaupungin hallintokeskus, Helsingin satama, kaupunkisuunnitteluvirasto, tietokeskus, talous- ja suunnittelukeskus sekä Uudenmaanliitto, Aalto-yliopisto/YTK ja Turun yliopisto.

Hankkeen rahoitus: Interreg IV A.

Vastuuhenkilöt: Timo Cantell ja Pekka Mustonen

Aikataulu: 2011–2012

4. HELSINGIN KAUPUNGIN VIRASTOJEN TUTKIMUSTOIMINTA

4.1 KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO

Rikhard Manninen

Kaupunkisuunnitteluun liittyvät tutkimukset ja selvitykset

Kaupunkisuunnitteluvirastossa tutkimuksen roolina on toimia "tulevaisuuden tuntosarvina" ja luoda tietopohjaa suunnittelulle. Tutkimuksen kautta myös vastataan ja osallistutaan keskusteluun, joka koskee kaupungin tulevaisuuden kehityssuuntia. Tiedon tarve ja suuntaaminen perustuu valtuustostrategiaan, kaupunkisuunnitteluviraston toimintasuunnitelmaan ja toimintaympäristön muutosten seurantaan. Tärkeitä ovat Helsinkiä ja koko seutua koskeva paikallistuntemus ja käsitys maankäyttöön vaikuttavien intressiryhmien tavoitteista. Kiinteä yhteys maankäytön suunnitteluun on sovellettavuuden kannalta olennaista. Vuonna 2010 tutkimuksen painopisteet liittyvät seuraaviin kokonaisuuksiin.

Elinkeinojen sijoittuminen

Toimitila-alueet muuttuvat ja elävät, samoin kaupunki niiden ympärillä. Toimitila-alueiden muutostarpeet voivat koskea niiden muuttamista asumiskäyttöön, toiminnallisesti sekoittuneiksi alueiksi tai säilyttämistä toimitilakäytössä, mutta uudistuneina. Elinkeinosuunnittelussa arvioidaan yritysten sijoittumispreferenssejä, alueiden ja kiinteistö-kannan soveltuvuutta erityyppisiin toimintoihin, alueiden kehittämispotentiaalia ja muutostarpeita. Samalla arvioidaan muutosten vaikutuksia elinkeinojen toimintaedellytyksiin, laajempiin alueellisiin kehittämistavoitteisiin ja yhdyskuntarakenteen toimivuuteen. Lisäksi tutkitaan korkeakoulutuksen ja innovaatioinfrastruktuurin merkitystä kaupunkisuunnittelussa.

Kaupun sijoittuminen

Kaupun sijoittuminen vaikuttaa suuresti mm. yhdyskuntarakenteeseen, asukkaiden arkipäivään ja liikkumistarpeisiin sekä palvelujen saavutettavuuteen. Uusien kauppa- paikkojen suunnittelun yhteydessä arvioidaan vaikutuksia mm. näistä näkökulmista. Uusien kaupunginosien suunnittelussa on arvioitava kaupan tulevaa tilantarvetta, mitoitusta ja sijoittumista. Helsingin oloissa on tärkeää arvioida myös kaupunkimaisten ratkaisujen kuten kadunvarsiliiketilöiden toimintaedellytyksiä.

Kaupunki- ja paikallisualueetalous

Paikallisualueetalous on käsite, joka kuvaa alueen ulkopuolelta "vangittujen" tulojen merkitystä alueelliseen ostovoiman määrään ja markkinoita palvelevien alojen sijaintiin ja kasvuun. Paikallisualueetouden kysymyksiä selvittämällä arvioidaan alueiden potentiaalia elinkeinojen kehityksen kannalta. On mahdollista määritellä alueet, joilla on merkitystä paikallisia markkinoita palvelevien yritysten kannalta, vaikka esimerkiksi tuotanto- ja vientialojen yritykset eivät alueelle sijoittuisikaan. Tiedot suunnitelmien paikallisualue- taloudellisista vaikutuksista ovat tukena päätöksenteossa. Ne toimivat yhtenä indikaattorina alueen vetovoimasta asukkaiden, turistien, työmatkalaisten, liikematkalaisten yms. näkökulmasta.

Kaupunkiasumisen kehittäminen ja sosiaaliset kysymykset

Helsingissä luodaan edellytyksiä sille, etteivät kaupunginosat muodostuisi asukasrakteeltaan yksipuolisiksi. Samalla pyritään luomaan edellytyksiä uusille urbaaneille asumismuodoille. Suunnittelun lähtökohdaksi on tarpeen selvittää monenlaisia asumisen sijoittumisen kannalta olennaisia alueellisia ja sosiaalisia kysymyksiä. Samoin on tarpeen tutkia kaupunkitilan käyttöä eri väestöryhmien kannalta sekä kaupunkikulttuurin kehittymisen edellytyksiä. Yhteistyö kaupungin asuntopoliittisen ohjelmoinnin kanssa on olennaista.

Ekotehokkuus maankäytön suunnittelussa

Ilmastonmuutos on viime vuosina noussut merkittäväksi maankäytön suunnittelua ohjaavaksi tekijäksi. Ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävät toimet kytkeytyvät vahvasti maankäytön suunnitteluun. Asetettujen päästövähennystavoitteiden toteuttaminen on olennainen kaavoituksen ja strategisen maankäytön suunnittelun lähtökohta. Tähän kehitetään välineitä. Ainoastaan maankäytön toimilla ei voida toteuttaa merkittäviä päästövähennyksiä. Maankäytön suunnittelulla on kuitenkin tärkeä rooli pyrittäessä kohti ilmastoystävällisempää yhdyskuntaa, jossa energian tuotannon, liikenteen, asumisen ja elinkeinojen harjoittamisen aiheuttamat kasvihuonepäästöt ovat mahdollisimman pienet. On tärkeää seurata alan tutkimusta ja soveltaa sitä maankäytön ratkaisuihin.

Kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston tutkimustoimiston toimistopäällikkö Rikhard Manninen, puh. 310 37160

4.2 NUORISOASIAINKESKUS

Harri Taponen

Nuorisoasiainkeskuksen tutkimustoiminta

Nuorisoasiainkeskuksessa tutkimustoiminnan rooli uuden tiedon tuottajana on merkittävä, koska palvelutoiminta on tiiviissä vuorovaikutuksessa nopeasti muuttuvan toimintaympäristön kanssa. Nuorten ilmiöt ja palvelutarpeet muuttuvat jatkuvasti, siten tutkimustoiminnankin tulee olla dynaamisesti aikaansa seuraavaa. Nuorisotoimen tutkimushankkeet jakautuvat kahteen pääryhmään, nuorisoasiainkeskuksen sisäisiin ja ulkoisten kumppaneiden kanssa toteutettaviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Sisäiset hankkeet ovat yleensä tiukasti rajattuja tiettyyn toimintaan tai ilmiöön liittyviä joko omilla resursseilla toteutettuja tai opinnäytteitä. Osa nuorisoasiainkeskuksen tutkimushankkeista sisältyy kaupungin tutkimusohjelmaan ja osa on sen rinnalla toteutettuja. Syksyllä 2010 on voimassa yhteensä 18 tutkimuslupaa, joista neljä hanketta on vähintään väitöskirjatasoisia. Lisäksi nuorisoasiainkeskus tarjoaa mahdollisuuden kerätä aineistoa muihin tutkimuksellisiin hankkeisiin.

Ulkoisten kumppaneiden kanssa tutkimusta tehdään kolmella alueellisella ulottuvuudella. Osa tutkimuksista kohdentuu Helsinkiin, osa on pääkaupunkiseudun yhteisiä ja osa on valtakunnallisia. Helsingissä keskeiset tutkimuskumppanit ovat tietokeskus, opetusvirasto, sosiaalivirasto ja terveyskeskus. Pääkaupunkiseudulla tutkimuskumppanuutta on Espoon ja Vantaan nuorisotoimen ja Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa. Valtakunnallisesti kumppanuus tiivistyy Nuorisotutkimusverkostoon ja kaupunkimaisen nuorisotyön verkosto Kanuunaan sekä lähivuotina nuorisotyön kehittämisverkostoon. Tarvittaessa tutkimuksia tilataan muilta ulkopuolisilta tahoilta.

TUTKIMUSHANKKEET

Kunnallisen nuorisotyön vaikuttavuus nuorten näkökulmasta (2009–2010)

Tutkimus on osa jo vuonna 2005 aloitettua yhteishanketta ”Nuorisotalot mahdollistavana lähiyhteisönä” Allianssi ry:n, Nuorisotutkimusseuran, Raahen ja Kajaanin kaupunkien kanssa. Hanke on jatkunut toimintatutkimuksellisenä, menetelmiä kehittävänä ja henkilöstöä kouluttavana vuosina 2009–2010. Vastuututkijana toimii Anu Gretschel.

Tutkimuskysymyksiksi muotoiltuna tutkimuksen tavoitteena on selvittää:

Mitä osallisuus ja nuorten vaikuttaminen on nuorisotalokontekstissa?

Millaisia erilaisia toimintakulttuurityyppejä nuorisotaloilla vallitsee?

Millaisin toimenpitein nuorisotalon osallistavaa ja mahdollistavaa toimintakulttuuria voidaan edistää?

Monikulttuurisen nuorisotyön kehittämis- ja tutkimushanke (2009–2010)

Hanke pohjautuu tutkimuksen ”Mikä tekee nuorisotyöstä monikulttuurisen?” (Honkasaalo, Souto & Suurpää 2007) tutkimustuloksille. Hankkeen tehtävänä on viedä monikulttuurista nuorisotyötä käytäntöön kehittämällä arjen työkaluja ja nuorisotyöntekijöiden osaamista ja tietotaitoa. Teema-alueina hankkeessa ovat monipuolinen ja monikielinen tiedottaminen, nuorten keskinäisen dialogin tukeminen, sitoutuminen rasminvastaiseen työhön, monitoimijainen yhteistyö ja työyhteisön monikulttuurisen tietotaidon lisääminen.

Hanke on yhdistelmä kehittämistä ja tutkimista. Kehittäjä-tutkijan tehtäviin kuuluu muun muassa käytäntöjen seuraaminen, niiden kirjaaminen ja niistä tiedottaminen. Hankkeessa tutkimus yhdistetään koulutukseen, ja hankkeen aikana järjestetään säännöllisesti koulutuksia ja seminaareja. Hankkeeseen sitoutuneet 13 kuntaa ovat mukana omilla resursseillaan ja ovat valinneet hankesuunnitelmasta kukin yhden tai useamman kehittämisalueen. Hankkeen tulokset raportoidaan ja työkaluista kootaan monikulttuurista nuorisotyötä käsittelevä käsikirja kentän työntekijöille. Hanketta rahoittaa opetusministeriö ja se on osa Kanuuna-verkoston kehittämishankkeita. Hankkeen tutkija-koordinaattorina toimii FM Veronika Honkasalo ja YTM Antti Kivijärvi (1.1.–16.11.2010).

Nuorisotalotyön tutkimus- ja kehittämishanke (2009–2010)

Hankkeessa tarkastellaan nuorisotalotoiminnan, avointen nuorten iltojen tai alueellisen nuorisotyön kehittämisen kohteita. Väljänä taustakysymyksenä on, millä tavoin talotoiminnan nuorisotyöllinen työote kohtaa 2000-luvun yhteiskunnallisen, nuorisokulttuurisen ja teknologisen ympäristön.

Hanke on sateenvarjohanke, jonka kehittämisen kohteet nousevat mukana olevien kuntien omista tarpeista. Hanke kattaa monia eri kehittämishankkeita ja -pyrkimyksiä, jotka aiheutuvat kuntien erilaisesta koosta, niiden nuorisotyön perinteestä sekä käytävissä olevista resursseista.

Eri hankkeita yhdistävinä näkökulmia ovat 1. Osallisuus ja vaikuttamaan kasvaminen nuorisotilalla. Kehittämisen kohteena ovat erilaiset vaikuttamismekanismit, joiden kautta nuorten ääni saadaan kuuluville ja joiden myötä nuorten mahdollisuudet vaikuttaa lähiympäristöönsä lisääntyvät. 2. Nuorisotalon mukauttaminen ajan haasteisiin sisustuksen, sijainnin, työmuotojen ja hallinnoinnin näkökulmasta. 3. Nuorisotalojen kumppanuudet ja yhteistyöverkostot, joissa tarkastellaan, millä tavoin talotoiminta sijoittuu kunnalliseen palveluverkostoon. 4. Nuorisotalojen auditointi ja itsearviointi, jossa pääkaupunkiseudulla kehitetty auditointimalli otetaan käyttöön muissa kunnissa.

Hankkeen aikana kerätään tietoa talotoiminnasta sekä tuotetaan perusjäsenyyksiä siihen, millaista nuorisotyötä talotoiminta on. Hanke raportoidaan tutkimusraporttina. Hankkeen kuluessa tuotetaan lyhyempiä julkaisuja myös laajemmalle yleisölle. Hanketta rahoittaa opetusministeriö. Se on osa Kanuuna-verkoston kehittämistoimintaa. Hankkeen kehittäjä-tutkijana toimii FM Tomi Kiilakoski.

Asiakaskuvatutkimus helsinkiläisille nuorille (2010 ja 2012)

Helsingiläisten nuorten ja nuorisoasiainkeskuksen välisiä yhteyksiä sekä nuorille suunnattujen palvelujen julkista kuvaa on tutkittu kolme kertaa vuosina 2007, 2008 ja 2010. Tavoitteena on ollut saada luotettavaa tietoa nuorisoasiainkeskuksen keskeisten palvelujen käytöstä, kiinnostavuudesta ja millaisena nuorisotalojen toiminta näyttäytyy nuorille. Tarkoituksena on ollut siten selvittää nuorten kokemuksia ja mielikuvia helsinkiläisestä nuorisotyöstä sekä toiveita nuorten palvelujen kehittämiseksi.

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat: Miten nuorisoasiainkeskus tunnetaan, miten sen palveluja käytetään ja mitä sen palveluilta toivotaan? Kuinka kiinnostavia nuorisotyön toiminnat ovat? Millaiset asiat vähentävät nuorten palvelujen kiinnostavuutta? Miten tieto kulkee nuorisoasiainkeskuksesta nuorille? Millainen merkitys nuorisotalon etäisyydellä on?

Tutkimushanke tuotetaan tietokeskuksen, opetusviraston ja nuorisoasiainkeskuksen yhteistyönä. Vastuuhenkilöinä ovat tietokeskuksesta tutkija Vesa Keskinen ja nuorisoasiainkeskuksesta erityissuunnittelija Harri Taponen.

Nuorten vapaa-aika 2010 (2010 ja 2011–12)

Helsinki on tutkinut nuorten vapaa laajoilla koululaiskyselyillä noin kymmenen vuoden välein 1980-luvun alusta lähtien. Viimeksi vuonna 2000 tehtiin laaja esitutkimus ennen varsinaisen tutkimushankkeen aloittamista. Vuoden 2010 aikana vastaava esitutkimus tehdään ennen uutta tiedonkeruuta pohjustamaan tutkimusasetelmaa. Esitutkimuksessa selvitetään tutkimuskirjallisuuden avulla viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana esille nousseita nuorisokulttuurisia ilmiöitä. Samalla valmistellaan kenttätutkimusta. Varsinainen tutkimus toteutetaan vuosina 2011–12.

Tutkimus on tietokeskuksen, opetusviraston ja nuorisoasiainkeskuksen yhteishanke. Esitutkimuksen vastuuhenkilönä on projektitutkija Anna Anttila ja varsinaisen tutkimuksen vastuututkijana toimii Vesa Keskinen.

Oppilashuolto Helsingin peruskouluissa (2009–2011)

Oppilashuoltohankkeessa selvitetään ala- ja yläkoululaisten oppilashuollon tarvetta ja nykyisen palvelun riittävyyttä sekä oppilashuollon kehittämistarpeita. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa yhteistyön edellytyksistä ja haasteista sekä oppilashuollon yhteistyöprosesseista. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään oppilashuollon rakenteita, toimintatapoja ja käsitteitä. Aineisto kootaan otospohjaisilla kyselyillä, jotka kohdennetaan oppilaisiin, oppilashuoltoryhmiin ja opettajiin.

Hanke tuotetaan opetusviraston, terveyskeskuksen, sosiaaliviraston, tietokeskuksen ja nuorisoasiainkeskuksen yhteistyönä. Vastuututkijana toimii Elina Vismanen.

Mopoilu ilmiönä (2011–2012)

Mopomiitit ovat varsin tuore ilmiö, joka kytkeytyy ainakin mopojen räjähdyskenomaiseen lisääntymiseen. Pääkaupunkiseudulla mopomiitteihin eli nuorten mopoilijoiden kokoontumisiin osallistuu jopa 600–800 nuorta. Tyttöjen osuus tässä perinteisesti poikien harrastuksessa on lisääntymässä. Pääkaupunkiseudun yhteishankkeena nuorisotyöntekijät ovat mukana mopomiiteissä, jonka lisäksi nuoret kokoontuvat varsin sankoin joukon nuorisotoimien moottorihalleihin, joiden toimintaa on profiloitu mopotoimintaan. Myös ajoharjoittelua, mopon huoltokursseja ja muuta toimintaa järjestetään. Jonkin verran yhteistyötä on myös koulujen ja poliisin kanssa.

Ilmiö on niin tuore, että sitä ei juurikaan ole tutkittu lukuun ottamatta Sanna Aaltosen (2010) erityisryhmien näkökulmaa ja syksyllä 2010 valmistumassa olevaa Humakin opinnäytetyötä ABC:n moponuorista. Jälkimmäisessä tutkimuksessa selvitettiin, mistä liikennemyymälöihin kokoontuvien nuorten ilmiössä on kysymys ja miten ilmiö liittyy nuorten kanssakäymiseen.

Nuorisoasiainkeskus selvittää Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa tarkemmin mopomiitteihin osallistuvien taustaa ja ilmiön luonnetta toiminta- ja arviointitutkimuksen yhdistelmällä. Hankkeessa ovat mukana myös Espoon ja Vantaan nuorisotoimet sekä NMKY. Nuorisoasiainkeskuksen vastuuhenkilö on nimeämättä ja Humakin vastuuhenkilö hankkeessa on Eeva Sinisalo-Juha.

Pääkaupunkiseudun nuorisotoimien arviointityö ja yhteiset tunnusluvut

Pääkaupunkiseudun kaupungit tuottavat vuosittain nuorisotyön toiminnoista pks-raportin, jossa vertaillaan tilastollisesti muun muassa yhteisten tunnuslukujen avulla kuntalaisille tuotettuja palveluja sekä niiden kustannuksia. Lisäksi raportti sisältää keskeiset tulokset yhteisistä arvioinneista ja auditoinneista. Tavoitteena on tuottaa päätöksenteon tueksi vertailukelpoista tietoa siitä, miten kaupungit ovat toteuttaneet palvelujaan ja mitkä tekijät selittävät kustannus- ja laatueroja. Yhteyshenkilöinä ovat erityissuunnittelija Harri Taponen ja vastaava suunnittelija Merja Hovi.

TUTKIMUSIDEAT

Nuorisoasiainkeskuksen tutkimusideat tutkimusohjelmaan tiivistyvät kahteen useita osahankkeita kokoavaan sateenvarjohankkeeseen ja pariin muuhun pienempään tutkimushanke-ehdotukseen. Useimmat hankkeet edellyttävät vähintään kahden hallintokunnan mukanaoloa, sen vuoksi hankeideoissa ei ole mainittu kaikkia mahdollisia osallistujatahoja. Tutkimuskumppanuudet rakennetaan kuitenkin aina tarkoituksenmukaisuuden perustalta. Alla olevissa osahankkeissa vastuuhallintokunta tai vastuutaho mainitaan ensimmäisenä.

1. Nuoren oppimisprosessin edistäminen

Nuorten alueellisten oppimisympäristöjen selvittäminen

Nuoret oppivat monia yhteiskunnallisen toiminnan perustaitoja formaalin järjestelmän ulkopuolella mm. vapaan kansalaistoiminnan kautta. Millaisia merkityksiä ja vaikutuksia nuorille tällaisessa toiminnassa syntyy ja miten alueellisuus on yhteydessä uusien taitojen oppimiseen? Mitkä ovat merkittävimpiä nonformaaleja oppimisen ympäristöjä? Nuorten vapaat toimintaryhmät ja monissa kunnissa toimivat nuorisovaltuustot edustavat organisoitumiseltaan nuorten toimijuuden ääripäitä. Osallistujat: nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto, suurten kaupunkien nuorisotoimien verkosto Kanuuna.

Nuorten toimintaympäristön ilmiöiden selvittäminen

Miten nuorten toimintaympäristön ilmiöt vaihtelevat alueittain. Hallintokunnat keräävät ilmiöihin liittyvää aineistoa osana tavanomaista toimintaansa, mutta aineistoja ei koota ja analysoida kokonaisuutena. Esimerkiksi nuorisoasiainkeskus kerää kaikissa nuorisotaloissa vuonna 2010 oman paikallisen toimintaympäristönsä tietoja. Lisäksi opetusvirasto on selvittänyt hankemuotoisesti koulujen toimintaympäristöjä sekä ottanut koulujen lähiympäristöjen muuttujia mukaan positiivisen diskriminaation malliinsa. Tällaiset tiedot voisivat toimia osana laajempaa ilmiöanalyysia. Osallistujat: nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto, Espoo, Vantaa ja Kanuuna.

Koulupudokkaat, väliinputoajat ja oppilashuolto

Koulutuksen keskeyttäneet ja koulutukseen hakeutumattomat muodostavat merkittävän nuorten riskiryhmän. Eeva Mäntylän selvityksessä vuonna 2009 helsinkiläisten koulupudokkaiden kokonaismääräksi laskettiin ja osin arvioitiin noin 1800 nuorta. Miten pudokkuuteen ja haluttomuuteen opiskella voidaan vaikuttaa ja mitkä ovat oppilashuollon mahdollisuudet toimia pudokkuutta ennaltaehkäisevästi, kun nuoret ovat vielä koulussa. Vai ovatko koulutuksen ulkopuolelle jättäytyneet tehneet tietoisien valinnan ja miksi

he ovat tällaisen valinnan tehneet? Onko nuoren valinta vain väli vuoden pitäminen jatkokoulutukseen pääsemättömyyden vuoksi vai onko kyse elämäntaparakenteesta?
Osallistujat: opetusvirasto, nuorisosiainkeskus, Kanuuna, Nuorisotutkimusverkosto.

Toisen polven maahanmuuttajat

Miten maahanmuuttajanuoret pääsevät jatkokoulutukseen, kun viestit keskeytyksistä ovat arkipäivää? Mitä merkitsee heikohko menestyminen perusopinnoissa mm. vajaan kielitaidon vuoksi? Siirtykö hidas eteneminen koulutus- ja työuralla maahanmuuttajien toiseen polveen? Miten oman yrittäjyyden aloittaminen liittyy jatkokoulutuksen kynnyksiin? Osallistujat: opetusvirasto, nuorisosiainkeskus.

Toisen asteen opiskelun muutos

Miten toimii jaksotus koulutusjärjestelmän ja työelämän kesken – miten tukea työssäoppimista sekä yritysten mahdollisuuksia ja valmiuksia tukea työmarkkinoille tulossa olevaa nuorten työntekijää? Miten nonformaalit oppimisympäristöt kannattelevat työelämään suuntautuvaa oppimista? Olisiko nuorten työpajojen toimintatavassa jotakin, jota voisi siirtää työelämän käytänteisiin? Osallistujat: opetusvirasto, tietokeskus, nuorisosiainkeskus.

2. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vaikutukset palvelujen tuottamisen rakenteisiin

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman johtamisen analysointi

Miten yhteinen päätöksenteon ja johtamisen malli toimii? Miten toimitaan yhdessä alueellisen palvelukonseptin mukaan? Antaako keskitetty arviointi aineksia dynaamiselle päätöksenteolle? Pystytäänkö virastojen omien ja valtuuston myöntämien yhteisten voimavarojen käytöstä ja hyvien käytänteiden jakamisesta päättämään ja saamaan aikaan yhteisen tavoiteasetannan mukaisia tuloksia? Miten kestäviä kärkihankkeissa tuotetut toiminta- ja johtamistavat ovat? Osallistujat: sosiaalivirasto, terveyskeskus, kiinteistövirasto, kulttuurikeskus ja nuorisosiainkeskus.

Nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen käytänteet koko kaupungissa

Miten nuoria kuullaan kaupungin päätöksenteossa ja sen valmistelussa? Kuinka käytänteet toimivat hallintokunnissa kuten nuorisolaki edellyttää? Kenen ehdoilla nuorten rakenteilla oleva vaikuttamisjärjestelmä toimii ja kuka sitä hallinnoi, nuorisotoimi, keskushallinto vai jokin muu taho? Miten laajasti vaikuttamisjärjestelmä edustaa helsinkiläisiä nuoria ja heidän toiveitaan? Tuottaako uusi järjestelmä aitoa vaikuttamista?
Osallistujat: nuorisosiainkeskus, kaupunginkanslia, opetusvirasto.

Verkkopalvelut ja sähköinen asiointi

Miten nuorten verkkopalvelut toimivat Helsingissä ja helsinkiläisillä nuorilla? Mitkä kaupungin verkkopalvelut ovat yleensä nuorten käytössä? Miten verkkopalvelut tukevat nuorten harrastustoiminnan edellytyksiä? Löytyykö verkon kautta uusia harrastuksia?

Millainen merkitys nuorten verkkoyhteisöillä on helsinkiläisnuorten vapaa-ajassa? Miten nuorten harrastusten uusin tarjotin, Harrasteharava saadaan toimimaan?

Tehostaako tilojen varaamismahdollisuus verkossa kuntalaisten käyttöön tarkoitettujen tilojen hyödyntämistä? Kuinka saadaan opettajat ja tietotekniikka toimimaan yhteen? Miten palvelutestaus hoidetaan nuoria palvelukäyttäjiä kuullen? Ja miten nuoria rohkaistaan heille suunnattujen verkkopalvelujen parantamiseen? Osallistujat: nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto, sosiaalivirasto.

3. Nuorten liikkuminen Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla

Nuorten mopoilijoiden laajamittaiset ja säännölliset kokoontumiset eli mopomiitit on tällä hetkellä suurin yksittäinen nuorten ilmiö niin Helsingin seudulla kuin koko maassa. Mopomiiteistä on raportoitu yli 30 paikkakunnalta ympäri Suomen. Miitit ovat nuorten itse verkossa organisoimia ilman aikuisten maailman tukea ja hallintaa. Mopotapaamiset ilmiönä ovat vielä varsin vaatimattomasti hallinnassa, vaikka niiden heijastukset säteilevät melko runsaasti lähiympäristöön ja vaikka pääkaupunkiseudun nuoriso-ohjaajia on ollut niissä mukana kesästä 2009 alkaen. Humakin kesäkuussa 2009 julkistama tutkimus keskittyi mopokokoonantumisten ja ABC-liikenneasemien välisen suhteen selvittämiseen.

Mitkä ovat mopomiittien syyt ja merkitykset? Nuorten liikkumisen ja kulkemisen virrat ovat kaikkiaan olleet kiinnostuksen marginaalissa. Palvelujen suunnittelun ja sijoittamisen kannalta nuorten kulkemisten reitit olisi hyvä olla tiedossa. Myös nuorten kokoontuminen kauppakeskuksiin liittyy samaan ihmisten liikkumisen kokonaisuuteen. Osallistujat: nuorisoasiainkeskus, Vantaa, Espoo, Hnmky, Humak.

4. Ympäristökasvatus – Miten toimia kestäväällä tavalla?

Nuorten kuluttajien valinnoissa puheet ja teot ovat ristiriidassa; nuoret haluavat toimia ympäristöystävällisesti, mutta arjen valinnat kertovat toista. Kuinka tietoista sähköisten välineiden käyttö on, onko mopoilu ympäristöteko, kuuluuko puistopiknikin jälkien siistiminen juhlijoille vai kaupungille, viekö lomamatka lentäen katu- ja ympäristöuskottavuuden? Toisaalta osa nuorista on valinnut tietoisesti tiukan linjan kuluttamiselleen; ekologinen elämäntapa haastaa modernia kuluttajuutta. Osallistujat: tietokeskus, nuorisoasiainkeskus, ympäristökeskus.

4.3 OPETUSVIRASTO

Paula Sermilä

Helsingin opetusviraston tutkimusohjelma 2010–2012

TUTKIMUSTOIMINNAN PERIAATTEET

Helsingin kaupungin opetusvirasto on maamme suurin koulutuksen järjestäjä. Opetustoimi on luonteeltaan asiantuntijaorganisaatio, jossa henkilökunnan osaamisella on keskeinen merkitys. Henkilökunnan työorientaatioon tulee kuulua jatkuva oman alan tutkimustoiminnan seuraaminen. Tutkittu tieto on tärkeä tuki päätöksenteolle. Näin ollen opetusvirasto suhtautuu tutkimustoimintaan positiivisesti, hankkii aktiivisesti tietoa ja tukee harkintansa mukaan tutkimusten tekemistä.

Tutkimustietoa voidaan hankkia itse tilaamalla tai teettämällä tutkimusta, voidaan perehtyä toisten yksityisten tutkijoiden tai tutkijayhteisöjen tekemään tutkimukseen ja voidaan myös osallistua tutkimuksen tekoon olemalla tutkimuksen kohteena. Tutkimustoimintaa koordinoi opetusviraston tutkimustoimikunta. Jokainen linja ja yksikkö vastaa tutkimustensa käynnistämisestä ja loppuunsaattamisesta sekä tutkimusten resurssoinnista. Opetusviraston tutkimustoiminnan kokonaisuus muodostuu linjojen ja yksiköiden tutkimushankkeista.

Tutkimusten teettäminen

Tutkimusten ja tutkimusluonteisten selvitysten tekemiseen liittyvässä toimintasäännössä on asetettu seuraavat kriteerit tutkimusten tilaamiselle tai teettämislle:

- tutkimusten tulee olla opetusviraston toimintaa hyödyntäviä
- niihin tulee sisältyä kehittämistä koskevia toimenpidesuosituksia (ei koske opinäytetutkimuksia)
- vuotuinen tutkimusohjelma sisältyy opetustoimenjohtajan antamiin talousarvion soveltamisohjeisiin
- päätökset tutkimusohjelmassa mukana olevista tutkimuksista ja niiden rahoittamisesta tekee linjan tai yksikön päällikkö; tutkimusohjelman ulkopuolisista hankkeista päättää opetustoimen johtaja
- tutkimusten teettämisestä, tekemisestä ja rahoittamisesta tehdään kirjallinen sopimus.

Mikäli opetusviraston toiminta on tutkimuksen kohteena, siihen on pyydettävä kirjallinen lupa opetusvirastosta.

Tutkimusetiikka

Opetusvirasto vastaa siitä, että viraston tilaamat tutkimukset teetetään ammattitaitoisilla tutkijoilla tutkimuseettisten pelisääntöjen mukaisesti ja että tutkimukset ovat tasokkaita, eivätkä ne loukkaa millään tavoin itse tutkimuksen kohdetta. Koska useat opetusviraston toimialalla toteutettavissa tutkimuksissa tutkitaan alaikäisiä henkilöitä, on tutkimuksen kohdetta suojeltava kaikelta häntä vahingoittavalta tai loukkaavalta toiminnalta ja julkisuudelta.

Tutkimusetiikkaan kohdistuvia loukkauksia ovat mm. tutkimuksissa esiintyvä plagiointi, tutkimustiedon kaunisteleminen tai tiedon väärentäminen sekä hyvän tutkimuskäytännön vastainen toiminta. Tutkimusetiikan vastaista toimintaa ovat myös tutkimustyöhön liittyvät rahoituksen väärinkäytökset.

Tutkimusetiikkaa tulee tarkastella tutkimuksen tilaajan ja tutkijan etiikan näkökulmasta sekä tutkittavaan kohteeseen ja itse tutkimukseen liittyvän etiikan näkökulmasta. Tutkimusetiikasta on tutkimusohjeistossa oma liitteensä.

TUTKIMUSHANKKEET

Tutkimusohjelmaan otetaan mukaan opetusviraston rahoittamat tutkimukset ja yhteistyötutkimukset, joihin opetusvirasto osallistuu osittaisella rahoituksella tai merkittävällä työpanoksella sekä opetusviraston tohtorikoulutusohjelmien ja opetusviraston henkilökunnan muut merkittävät tutkimushankkeet. Tutkimusohjelmaan sisällytetyt hankkeet on ryhmitelty kaupungin yhteisstrategioiden mukaisten alueiden perusteella.

Käyttäjälähtöiset palvelut tarjotaan asukkaana osallisuutta ja omaa vastuuta vahvistaen

Mediakasvatuksella aktiiviseksi kansalaiseksi?

Tutkija: Pekka Luoma, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä mediataidoista nyky-yhteiskunnassa, erityisesti nuorten aikuisten elämässä. Tutkimuksen pohjimmaisen tavoitteena on syventää ymmärrystä ja pyrkiä tiedostamaan ja tunnistamaan mediakasvatuksen metataidot yhteiskunnallisessa kontekstissa siten, että lukioikäiset opiskelijat vaimentuvat yhteiskunnallisesti aktiivisiksi kansalaisiksi.

Aikataulu: 2007 – 2011

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Asukkaiden terveys- ja hyvinvointieroja kavennetaan

Oppilashuolto rehtorin haasteena

Tutkija: Ritva Salminen

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten oppilashuoltoa johdetaan ja miten rehtorit sen kokevat sekä mitä tarkoittavat rehtorin näkökulmasta tarkasteltuna moniammatillisuus, jaettu asiantuntijuus sekä verkostoituminen. Lisäksi selvitetään, miten rehtorit määrittelevät oppilashuoltotyön kouluissaan ja mitä oppilashuollollisia työtehtäviä he katsovat työhönsä kuuluvan.

Aikataulu: 2008 – 2010

Yhteyshenkilö: Merja Hallantie

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Peruskoulujen oppilashuollon tarpeet ja riittävyys

Tutkija: Elina Vismanen

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on selvittää peruskoulujen oppilashuollon tarpeista ja riittävydestä. Tutkimushanke toteutetaan yhdessä tietokeskuksen, sosiaaliviraston, terveyskeskuksen ja nuorisosiisäntakeskuksen kanssa.

Aikataulu: 2008 – 2010

Yhteyshenkilö: Outi Salo ja Raija Nummelin

Toteuttamistapa: yhteistyöhanke

Helsinkiäisten oppilaiden perusasteen jälkeiseen jatkokoulutukseen kiinnittymättömyyttä selittävät tekijät

Tutkija: Tarja Taskinen, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät ovat yhteydessä toisen asteen koulutukseen kiinnittymättömyyteen ja millaisina nuoret näkevät toisen asteen koulutuksen saavutettavuuden.

Aikataulu: 2008 – 2012

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Oppimisella ja osaamisella lisätään hyvinvointia ja työllisyyttä

Koulutuksen arviointiin liittyvät tutkimukset ja selvitykset: oppimistulokset, palvelukykytutkimukset, oppimaan oppimisen tutkimukset, kouluterveyskysely ja teematutkimukset.

Tutkijat: mm. Opetushallitus ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Yhteyshenkilöt: Inari Salonen, Marjo Kyllönen, Niclas Grönholm, Raija Nummelin, Mervi Pekkari

Toteuttamistapa: tilaustutkimus

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimisympäristön ja opetuksen hyvät käytännöt pääkaupunkiseudulla

Tutkija: avoin

Kuvaus: Tutkimuksen tarkoituksena on löytää niitä oppimisympäristöön ja opetukseen liittyviä tekijöistä, jotka edistävät maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimista ja hyvinvointia

Aikataulu: tarkoitus käynnistää syksyllä 2010

Yhteyshenkilö: Tuulia Tikkanen

Toteuttamistapa: pääkaupunkiseudun kuntien yhteinen tilaustutkimus

Oppilaiden tietoteknisen osaamisen kartoitus perusopetuksen 6. ja 9. luokkalaisille

Tutkija: NS-Gallup Oy

Kuvaus: Oppilaiden osaamiskartoitus perusopetuksen 6. ja 9. luokkalaisille. Tavoitteena on selvittää oppilaiden tietoteknistä osaamista. Samanlainen kartoitus on toteutettu edellisen kerran vuonna 2006.

Aikataulu: syksy 2009 kevät 2010 (tulokset syyskuun loppuun mennessä 2010)

Yhteyshenkilöt: Mediakeskus, Kaija Fredriksson, Liisa Lind (su) ja Kristian Roos (ru)

Toteuttamistapa: tilaustutkimus

InnoSchool -hanke

Tutkija: Leena Krokfors, Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos

Kuvaus: Tavoitteena on tutkia opetuksen, oppimisen ja viestinnän prosesseja tulevaisuuden koulussa (2.vaihe)

Aikataulu: 2008 -2009, 2. rahoituskausi 2009 – 2010 (loppuraportti 2010)

Yhteyshenkilö: Marjo Kyllönen

Toteuttamistapa: yhteistyöhanke

Esi- ja alkuopetuksen pilottihankkeen seurantatutkimus

Tutkija: Juhani Hytönen, Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on arvioida ja kehittää joustavan esi- ja alkuopetuksen 3-vuotisen pilottihankkeen toteutumista ja käytäntöjä.

Aikataulu: 2008–2010

Yhteyshenkilö: Marjo Kyllönen

Toteuttamistapa: tilaustutkimus

Kympin tytöt ja pojat

Tutkija: Tuula Matikainen

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ajattelutaitojen opetuksen vaikutuksia peruskoulun lisäluokan oppilaiden opiskeluun.

Aikataulu: 2008–2011

Yhteyshenkilö: Tuulia Tikkanen

Helsingin kaupungin perusopetuksen laatu kansalaisten oma-aloitteisen reagoinnin näkökulmasta

Tutkija: Tarja Malmivirta

Kuvaus: Perusopetuspalveluiden laatu kansalaisten oma-aloitteisen reagoinnin näkökulmasta. Rehtoreiden ja koulukuraattoreiden näkemys.

Aikataulu: 2007–2012

Yhteyshenkilö: Tarja Malmivirta

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Muutosvalmiutta lisätään johtamista ja henkilöstön osaamista kehittämällä

Tulevaisuuden koulu ja sen johtaminen

Tutkija: Marjo Kyllönen, Tampereen yliopisto/opetusviraston ryhmä

Kuvaus: Millainen on toivottu koulutuksen tulevaisuus ja millaiseksi rehtorin työn ja ammatin ehdot siinä muotoutuvat? Millaiseksi helsinkiläiset rehtorit näkevät koulutuksen tulevaisuuden? Millaisia yhteiskunnallisia ja koulun sisältä nousevia haasteita tulevaisuuden koulu asettaa rehtorin ammatin kehittymiselle?

Yhteyshenkilö: Marjo Kyllönen

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Tunneosaaminen kehityskeskusteluissa

Tutkija: Mikael Saarinen, Sensitiva Oy ja Helsingin kauppakorkeakoulu

Kuvaus: Tutkimuksen tavoitteena on selvittää todellisen ja arvioidun tunneosaamisen yhteys menestykselliseen johtamiseen.

Aikataulu: 2008 -2010

Yhteyshenkilöt: Marjo Kyllönen ja Kristiina Holopainen

Toteuttamistapa: yhteistyötutkimus

Opettaja esimiehenä - Esimiesasemassa olevien henkilöiden käsityksiä ammatillisen oppilaitoksen johtamisesta

Tekijä: Antti Virtanen, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Kuvaus: Kvalitatiivisen toimintatutkimuksen tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisia käsityksiä esimiesasemassa olevilla henkilöillä on ammatillisen oppilaitoksen johtamisesta ja lähiesimiestyöstä sekä siihen liittyvistä laadullisista vaatimuksista ja resursseista.

Aikataulu: 2007 – 2011

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Itsearviointi ja ulkoinen auditointi ammatillisen oppilaitoksen kehittämisvälineenä (Case: Helsingin palvelualojen oppilaitos)

Tutkija: Tuula Lapila, Tampereen yliopisto

Kuvaus: Millaisia tuloksia itsearviointi ja ulkoinen auditointi tuottavat? Löytyykö eroja? Kuinka tuloksia voidaan hyödyntää oppilaitoksen käytännön kehittämistyössä ja kehittämissuunnitelmassa?

Yhteyshenkilö: Tuula Lapila

Aikataulu: 2004 – 2009

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Ohjausmallit rehtorin työssä.

Tutkija: Laura Enroth ja Inga Koskitalo

Kuvaus: Tutkimuksessa selvitetään ja vertaillaan kaupungin ja sopimus-/yksityisten koulujen ja oppilaitosten toiminnan hallinnollisten ohjausjärjestelmien tehokkuutta ja toimivuutta rehtoreiden kokemana. Tutkimuksen odotetaan tuovan näkökulmia ja välineitä parantaa koulujen hallinnon ohjauksen toimivuutta. Tutkimuskohteena on 7.-9. luokkia sisältävien koulujen sekä lukioiden hallinto.

Yhteyshenkilö: Inari Salonen

Aikataulu: 2010

Toteuttamistapa: tilaustutkimus

Opettajan rooli koulutyön strategisten tavoitteiden asettelussa ja tavoitteiden vaikutus opettajan työhön

Tutkija: Milja Mäntynen, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Kuvaus: Koulun toimintasuunnitelma-toimintakertomus –prosessin kautta tutkitaan yksittäisen opettaja kokemusta omasta roolistaan koulutyön strategisten tavoitteiden asettelussa ja tavoitteiden vaikutuksesta opettajan työhön. Kartoitetaan, millaisena opettaja kokee strategisen puheen merkitystä omalle ajattelulleen ja toiminnalleen ja miten strateginen puhe konkretisoituu opettajan työssä.

Aikataulu: 2007 – 2012

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Koulun eettinen tulosvastuu arvontuottovirrassa

Tutkija: Marjatta Salonen, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Kuvaus: Tavoitteena on selvittää eettinen ajattelu ja sen merkitys koulun toiminnassa sekä luoda eettisen tulosvastuun tuloskortti. Tavoitteena on luoda malli kestävästä kehityksen koulusta: eettisesti, esteettisesti, emotionaalisesti ja ekologisesti.

Aikataulu: 2007 – 2011

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Ammatillisen koulutuksen määrällinen ja laadullinen ennakointi pääkaupunkiseudulla

Tutkija: Seppo Monten, Helsingin kaupungin tietokeskus

Kuvaus: Tutkimuksessa selvitetään työvoima- ja koulutustarpeita pääkaupunkiseudulla. Tutkimus tehdään yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien kanssa. Vastavia selvityksiä on aikaisemmin tehty vuosina 1995, 2000 ja 2005.

Aikataulu: 2008 – 2010, valmistunut

Yhteyshenkilö: Nuoriso- ja aikuiskoulutuslinjan linjanjohtaja

Toteuttamistapa: pääkaupunkiseudun yhteistyöhanke

Peruskoulun opettajien työpaikkapysyvyyteen ja opettajan uran kehittymiseen liittyviä tekijöitä - fenomenografinen tutkimus helsinkiläisten opettajien käsityksistä

Tutkija: Outi Salo, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Laadukas pedagogista johtamista tukeva viestintä moniportaisessa organisaatiossa, Case Helsingin kaupunki

Tutkija: Anna Mari Jaatinen, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

Talouden tasapainosta huolehditaan ja palvelutuotannon vaikuttavuutta parannetaan

Palveluhankintojen kilpailuttamisen vuorovaikutteinen kehittäminen ja oppiminen

Tutkija: Susanna Sarvanto, opetusviraston jatkokoulutusryhmä 2

Kuvaus: Tavoitteena malli, joka tuottaa lisäarvoa kilpailuttamiseen sekä tilaajalle että tuottajalle

Aikataulu: 2007 – 2012

Toteuttamistapa: omalla ajalla tehtävä tutkimus

4.4 SOSIAALIVIRASTO

Kim Aarva ja Pekka Borg

SOSIAALIVIRASTON TUTKIMUSOHJELMA VUOSILLE 2011–2013

TUTKIMUSTOIMINNAN PERIAATTEET

Sosiaalivirastossa toteutettavan tutkimustoiminnan tavoitteena on asiakkaan hyvinvoinnin edistäminen, asiakaspalvelun parantaminen, toiminnan kehittäminen sekä osaamisen ja johtamisen tukeminen. Tutkimusten, selvitysten ja palvelutarpeiden arviointien roolina on tuottaa tietoa kehittämisen ja päätöksenteon perustaksi.

Sosiaaliviraston tutkimusohjelman lähtökohtana ovat sekä kaupungin että sosiaaliviraston strategioihin sisältyvät linjaukset ja meneillä olevat valtakunnalliset sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeet (KASTE). Sosiaaliviraston tutkimus on käytäntölähtöistä ja se tukee arjen toimintaa. Eryteisesti halutaan saada esiin asiakkaan ääni ja tukea asiakkaan osallisuutta. Tutkimusohjelmaa suuntaavat seuraavat aihealueet:

- Asiakasnäkökulma
- Lapsiperhetyö
- Sosiaalityön kehittäminen
- Asunnottomuus
- Sähköinen asiointi
- Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio
- Johtaminen
- Palvelujen tuottavuus

Sosiaalivirastossa tutkimustoimintaa toteutetaan neljällä tavalla. Omaa tutkimusta toteutetaan oman henkilöstön toimesta tai yhteistyössä eri tahojen kanssa. Tämä tutkimustoiminta on pitkälti tilasto-, arviointi- ja asiakaspalautetutkimusta. Toiseksi tutkimusta tehdään erilaisissa hankkeissa, esimerkiksi jonkin sektorin kehittämistutkimusta. Kolmanneksi tutkimuksia ja selvityksiä tilataan ulkopuolisilta. Neljänneksi tutkimuskohteita ja aineistoja tarjotaan ulkopuolisille. Oman tutkimustoiminnan ohella kehittämisen tueksi saadaan tietoa myös muualla tehdyistä tutkimuksista. Sosiaaliviraston kaltaisesa asiantuntijaorganisaatiossa on tärkeää, että työntekijät seuraavat jatkuvasti oman alansa tutkimustietoa ja kehittävät näin osaamistaan. Eritasoisia opinnäytetöitä tehdään sosiaaliviraston sisällä paljon. Vuonna 2009 myönnettiin 176 tutkimuslupaa, joista yksi oli lisensiaattityö- ja 17 väitöstyötasoisia.

Tutkimustoiminnassa tehdään merkittävää yhteistyötä Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja soveltavan kasvatustieteen laitosten kanssa, Aalto-yliopiston sekä Tampereen yliopiston kanssa. Myös THL on yhteistyökumppani useassa tutkimus- ja kehittämishankkeessa. Suurimpien kaupunkien välistä yhteistyötä on tehty yli 15 vuoden ajan kuusikkokuntien kanssa. Selvitykset koskevat mm. tärkeimpien palvelujen käytön ja kustannusten vertailua.

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAssa tehdään tutkimusta yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa. SOCCAn kanssa yhdistyneessä Heikki Waris – instituutissa tehdään käytäntötutkimusta, jossa sosiaalityöntekijät itse tutkivat ja jäsenivät työtään, tekevät ammattikäytäntöjä näkyviksi ja kehittävät työtään edelleen. Heikki Waris – instituutilla ja yhteiskuntapolitiikan laitoksella on yhteisesti rahoitettu käytäntötutkimuksen professuuri. Osaamiskeskuksessa tehdään laajaa taustoittavaa asukkaiden hyvinvointiin liittyvää sekä sektorikehittämistä palvelevaa tutkimusta. Varhaiskasvatuksessa kehitetään vastaavantyyppistä käytäntölähtöistä tutkimusta kuin sosiaalityössä.

Sosiaalijohtajan johdolla toimii ryhmä, jonka tehtävänä on tutkimus- ja kehittämistyön innovointi ja suuntaviivojen antaminen. Sosiaaliviraston tutkimustoimintaa käytännössä koordinoi sosiaaliviraston kehittämissyksikkö. Sosiaalivirastossa on oma eettinen toimikunta, joka muun toiminnan lisäksi käsittelee tutkimuseettisiä kysymyksiä ja valvoo virastossa ja sen asiakasaineistoilla ja toimipisteissä tehtävää tutkimusta. Sosiaalivirastolla on neljä omaa julkaisusarjaa, joista yksi on tutkimuksia ja yksi selvityksiä sarja. Lisäksi SOCCAlla on oma julkaisusarja. Julkaisut ovat saatavina myös nettijulkaisuina.

TUTKIMUSHANKKEET

Asiakaslähtöinen palvelukulttuuri (2010 -)

Sosiaaliviraston ASKO-hankkeessa (asiakkaat toiminnan arvioijina ja konsultteina) luotiin vuosina 2007–2009 asiakaspalautejärjestelmä, jonka avulla kerättyä palautetta ja asiakastietoa voidaan tarkastella aikaisempaa systemaattisemmin ja monipuolisemmin. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa lähtökohtana on asiakaslähtöisen palvelukulttuurin voimistaminen. Tavoitteena on, että palvelujen käyttäjien kokemustieto ja arviot ovat ohjaamassa palvelujen kehittämistä ja että asiakkaat ovat osallisena koko kehittämisprosessissa. Asiakkaan ääntä kuullaan kokoamalla ja raportoimalla välitöntä palautetta, vuosittain toteutettavilla asiakaskyselyillä ja syventävämällä menetelmällä kuten asiakasraadit ja ryhmähaastattelut. Asiakkaiden eri tavoin antama palaute ja aktiivinen osallistuminen palvelujen kehittämiseen kootaan sosiaalilautakunnalle esitettäväksi asiakastilinpäätökseksi. **Yhteyshenkilönä** on kehittämispäällikkö Eija Bergman.

Lasten ja vanhempien osallisuus päiväkodissa (2009 – 2011)

Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatysyksikön hankkeessa tuetaan tutkimuksen keinoin lasten ja vanhempien osallisuuteen liittyvää kehittämistyötä tutkimuspäiväkodeissa. Tavoitteena on selvittää, millaiseksi lasten, heidän vanhempiensa ja henkilöstön osallisuus muotoutuu kehittämishankkeen aikana sekä millaiseksi arjen kehittämistyö tutkimuspäiväkodeissa muotoutuu. Tietoa kerätään kirjallisilla kuvauksilla, haastatteluilla ja kyselyillä, joita kohdistetaan sekä tutkimuspäiväkodeille että laajalle päiväkotikentälle pääkaupunkiseudulla. Hanke sisältyy Kaste-ohjelmaan ja tutkimus toteutetaan Helsingin yliopiston Opettajakoulutuslaitokselta. **Yhteyshenkilönä** on erityissuunnittelija Saila Nevanen.

Sijoituksen aikainen sosiaalityö vanhempien kuntoutuksen tukena (2009 – 2011)

Uuden lastensuojelulain myötä vanhempien kanssa tehtävä suunnitelmallinen työ sijaishuollon aikana korostuu ja tarvitaan vanhempien kuntoutumista tukevia käytäntöjä. Laki edellyttää että huostaan otetun lapsen vanhemmille laaditaan suunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi lapsen sijoituksen aikana. Tavoitteena on tutkia, miten sijoituksen aikainen sosiaalityö voi tukea vanhempien kuntoutumista. Hankkeessa kuvataan ja analysoidaan vanhempien omaa kokemusta sijoituksen aikaisesta sosiaalityöstä sekä kehitetään ammattikäytäntöjä, jotka tukevat vanhempien kuntoutumista ja edistävät lapsen kotiutumista tai vanhemmuuden rakentumista. Tutkimuspilottityöryhminä on mukana lastensuojelun työyhteisöjä Espoosta, Helsingistä ja Vantaalta. **Yhteyshenkilönä** on tutkijasosiaalityöntekijä Mia Pitkänen.

Perhehoitoon sijoitettujen lasten sukulaisverkostot (2010 – 2011)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavalla ja minkälaisessa valossa sijaisperheissä kasvaneiden lasten sukulaisverkostot näkyvät lastensuojelun dokumenteissa. Tutkimuksen toisena tavoitteena on tuoda tietoa siitä, minkälainen merkitys sukulaisverkostoilla voi olla lapsen sijoituksen onnistumiseen ja epäonnistumiseen. **Yhteyshenkilönä** on sosiaalityöntekijä Tarja Pelkonen.

Lapsen ääni- kehittämisohjelman arviointitutkimus (2009 – 2011)

Tutkimuksessa tarkastellaan Lapsen ääni - kehittämisohjelman (16 osahanketta) tuloksellisuutta. Tavoitteena on arvioida ohjelmassa osallisena olevien lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin muutosta, elinoloja ja osallisuuden rakentumista Etelä-Suomen alueella. Lisäksi tarkastellaan minkälaiset kehittämisprosessit ja interventiot tuottavat hyviä käytäntöjä ja tuloksia. Tutkimuksen aikana myös selvitetään ohjelman aikaansaamia palvelurakennemuutoksia. Tutkimusmetodina on arviointitutkimus, sisältäen sekä määrällistä että laadullista tiedonkeruuta. Ohjelman arvioinnin suunnittelu ja tiedonkeruu ovat vahvasti työntekijöitä osallistavia. Hanke sisältyy Kaste-ohjelmaan. **Yhteyshenkilönä** on erikoistutkija Stina Högnabba.

Nuorten intensiivimenetelmä – realistinen arviointitutkimus työmenetelmän käytöstä ja vaikuttavuudesta (2010 – 2013)

Lapsen ääni-ohjelman keskeisenä osana on kehittää intensiivimenetelmiä tukea tarvitsevien nuorten kanssa työskentelyyn. Tutkimuksen tarkoitus on tutkia nuorten intensiivimenetelmän vaikuttavuutta soveltaen teorialähtöistä realistista arviointia. Kaste-ohjelmaan sisältyvän tutkimuksen **yhteyshenkilönä** on tutkija Alpo Heikkinen.

Elämäni sijaishuollon poluilla (2008 -2012)

Tutkimus tutkii omaelämäkerrallisesti viidentoista lapsen tarinaa sijaishuollossa. Lapset on kaikki huostaan otettu ja sijoitettu kodin ulkopuolelle vuonna 1996. **Yhteyshenkilö** on kehittämiskonsultti Tiina Turkia.

Sosiaalityö moniammatillisissa työryhmissä ja yhteistyöverkostoissa (2010 – 2012)

Tutkimuksen kohteena on sosiaalityön rooli ja tehtävät moniammatillisessa työryhmässä ja yhteistyöverkostoissa. Tavoitteena käsitteellistää ja kehittää sosiaalityön ammatillisia käytäntöjä. Menetelmänä sosiaalityön käytäntötutkimus. **Yhteyshenkilö** on johtava tutkijasosiaalityöntekijä Riitta Hyytinen.

Sosiaalinen raportointi – sosiaalityöntekijät tiedonkantajina ja sosiaaliansalyttikoina (2008 – 2011)

Sosiaalisen raportoinnin hankkeessa tutkitaan ja kehitetään vuorovaikutteista tiedontuotantoa sekä sosiaalista raportointia käytäntötutkimuksellisesti. Tutkimuksen tavoitteena on systematisoida asiakastyön dokumentointia ja tätä kautta tuottaa tietoa asiak-

kaiden elinolosuhteista, erilaisista asiakkuuksista ja asiakkaiden tuen tarpeesta työn kehittämisen pohjaksi ja uusien työmuotojen kehittämiseksi. Asiakastyön hyvällä ja systemaattisella dokumentoinnilla parannetaan asiakaspalvelua ja asiakkaiden oikeusturvaa. Toisena tavoitteena on tutkia ja kehittää asiakastyössä syntyvän tiedon välittämisen väyliä, keinoja ja erilaisia menetelmiä. Lähtökohtana on asiakkaan osallisuus häntä koskevan tiedon rakentamisessa ja eteenpäin välittämisessä. **Yhteyshenkilö** on tutkijasosiaaliryöntekijä Anna-Kaisa Tukiala.

Kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ASU-hankkeen tutkimus (2009 – 2017)

Vuoteen 2017 jatkuvan ASU-hankkeen tavoitteena on tehdä monelle vuosikymmenelle ulottuvat uudet ratkaisut kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisestä asumisesta, tukipalveluista ja päivätoiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida ASU-hankkeen konkreettista toteutumista, asumista tukevien palvelujen toteutumista sekä asukkaiden ja omaisten osallisuutta. **Yhteyshenkilö** on kehittämiskonsultti Pirjo Poikonen.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2010 - 2011

Hankkeeseen liittyvät tutkimukset ovat selvitettävänä. Sosiaalivirastossa on valmisteltu asunnottomien palveluinnovaatio-hanketta, jossa ovat mukana myös muut pääkaupunkiseudun kunnat ja Helsingin diakonissalaitos. Hankkeessa tavoitellaan asunnottomuuteen liittyvän asumissosiaalisen palvelujärjestelmän muutosta. Hankkeelle haetaan Tekes-rahoitusta. **Yhteyshenkilö** on projektijohtaja Seppo Saine.

Urbaani arki (2010 – 2012)

Urbaani arki -hankkeen keskeiset teemat ovat arkiliikkuminen ja palvelujen saatavuus. Ikääntyvien näkökulmaan keskittyvä pehmoGIS-osio tukee vanhusten palvelujen asiakasläheistä työtä esimerkiksi kuntarajoja ylittävän yhteistyön kehittämisessä. Vanhusten palvelukeskuksissa käynnissä oleva Seniorit atk-aikaan –kampanjan vertaisohjaajat saavat pehmoGIS-tutkimuksesta uusia mielekkäitä sisältöjä palvelukeskuksissa tapahtuvaan avoimeen atk-koulutukseen. Samalla kompensoidaan sitä, ettei ikääntyneiden näkökulmia ole aikaisemmilla sovelluksilla kattavasti pyritty tavoittelemaan. Tutkimuksen toteuttaa Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus Aalto-yliopistossa. **Yhteyshenkilö** on Timo Vierelä.

Kuusikko

Kuusi suurinta kaupunkia tuottaa vuosittain sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnoista kuusikko-raportteja, joissa vertaillaan tilastollisesti kuntalaisille tuotettuja palveluja sekä niiden kustannuksia. Tavoitteena on tuottaa päätöksenteon tueksi vertailukelpoista tietoa siitä, miten kaupungit ovat palveluita toteuttaneet ja mitkä tekijät selittävät kustannuseroja. **Yhteyshenkilönä** on johtava kehittämiskonsultti Jaana Heinonen.

Hyvinvointipalvelujen arvonverkon johtaminen – tutkimus (2010 -2011)

Lapin yliopisto, Turun ammattikorkeakoulu ja Tampereen teknillinen yliopisto tutkivat hyvinvointipalvelujen johtamista Työsuojelurahaston rahoittamassa yhteishankkeessa. Tutkimuksen kohteena on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston palvelujen tuottamisen arvonverkko ja sen johtaminen. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä arvonverkon johtamiseen liittyvistä ongelmista ja mahdollisuuksista sekä kehittää teoreettisia ja käytännöllisiä välineitä arvonverkon johtamisen tueksi. **Yhteyshenkilönä** on johtava asiantuntija Kim Aarva.

Sadat projektit sosiaali- ja terveydenhuollon suurten organisaatioiden johtamisessa tutkimus (2010 – 2012)

Tutkimus on alkaa keväällä 2010. Tutkimuksen toteuttaja on Tampereen yliopiston terveystieteen laitos. Tutkimuksen kohteena ovat Helsingin terveyskeskus ja sosiaalivirasto, Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveydenhuolto sekä Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. Tavoitteena on tarkastella projekteja osana organisaation toiminnan ja johtamisen kokonaisuutta. Tuloksena tutkimus jäsentää projektien paikkaa ison organisaation johtamisessa, tunnistaa ja vertailee hyviä projektikäytäntöjä ja virittää keskustelua projektien käytöstä, mihin ne sopivat, mihin ei. **Yhteyshenkilönä** on johtava asiantuntija Kim Aarva.

Lähijohdon ja asiakastyössä olevien käsitykset sosiaalihuollon johtamisesta, erityisesti eettisen johtamisen näkökulmasta (2010 – 2013)

Suunnitteilla on jatkaa vuonna 2009 toteutettua eettisen johtamisen tutkimusta sosiaalivirastossa. Vuoden 2009 tutkimus kohdentui lähinnä strategiseen johtoon ja keskijohdoton. Tarkoituksena on selvittää lähijohtajien ja asiakastyössä olevien käsityksiä erityisesti eettisestä johtamisesta. Tutkimuksen toteuttajana on mahdollisesti Tampereen yliopiston terveystieteen laitos, jonka toimesta eettistä johtamista tutkittiin vuonna 2009. **Yhteyshenkilö** johtava asiantuntija Kim Aarva.

Työyhteisövalmentaja-malli lähijohtamisen tueksi (2009 - 2010)

Mallin pilotointi toteutettiin Malmin pienkodissa Tilanhoitajakaaren ja Jäkäläpolun pienyksiköissä, Kannelmäen nuorisokodissa sekä Teinilän hoitokodissa vuonna 2009. Hankkeen tavoitteena on kehittää sosiaalivirastoon soveltuva työntekijöiden työkykyä edistävä ja työyhteisöjen yhteisöllistä kehittämistä ja uudelleenmuotoilua tukeva työmalli. Prosessin avulla paikallistettiin työyhteisövalmentaja-mallin perusulottuvuudet ja prosessi tuotti lisäksi työn kehittämisessä välittömästi hyödynnettäviä malleja ja välineitä sekä työtä sujuvoittavia ja työhyvinvointia kohentaneita ”kehitysaskelia”. Vuonna 2010 mallin tutkiva kehittäminen jatkuu työyhteisöissä sekä lähiesimiesten ja kehittäjien ryhmätutkimuksella. Rahoitus tulee Helsingin kaupungin monimuotoisuuden johtamisohjelmasta. **Yhteyshenkilönä** on kehittämiskonsultti Eeva Kaukoluoto.

Tutkimusideoita suunnitelmakaudella

1. Sosiaaliviraston työkäytännöt monikulttuurisuuden näkökulmasta
2. Palveluiden vaikuttavuuteen liittyvää tutkimusta
3. Tutkimusta palveluiden oikeudenmukaisesta kohdentumisesta esim. eri asuinalueille ja eri toiminnoissa.
4. Sosiaali- ja terveystoimen palvelujen johtamisen uudistaminen, Sote- piirin johtaminen tutkimushanke (2011 – 2013)
5. Strategisen hyvinvoinnin kehittäminen – tutkimus. Tutkimus liittyy kunta-alan strategisen hyvinvoinnin kehittämisohjelmaan (2010 – 2011)
6. Innovatiiviset palvelutuotannon mittarit. Tampereen teknillinen yliopisto yhteistyössä mm. sosiaaliviraston kanssa. Hankkeelle haetaan rahoitusta Te-kesistä (2011 – 2013)

4.5 TERVEYSKESKUS

Juha Nyman

TUTKIMUSTOIMINNAN PERIAATTEET

Helsingin kaupungin terveyskeskus tarjoaa suurena terveydenhuollon palvelulaitoksena hyvän tutkimuskohteen lääketieteen ja muiden terveystieteiden sekä palvelujärjestelmää koskevalle tutkimukselle. Terveyskeskus tutkii ja kehittää itse, osallistuu tutkimusyhteistyöhön eri hallintokuntien ja muiden tahojen kanssa, hankkii tutkimuksia ja selvityksiä ulkopuolisilta tutkimuslaitoksilta, tutkijoilta ja yrityksiltä, tukee oman henkilökunnan tutkimus- ja kehittämisintressejä sekä järjestää tutkimuskohteita ja -aineistoja ulkopuolisille opiskelijoille ja tutkijoille.

Terveyskeskuksen tutkimus- ja kehittämistoimintaa koordinoi tutkimustoiminnan koordinaatioryhmä ja tutkimuksille tarvitaan toimitusjohtajan myöntämä lupa. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimustoiminnassa korostuvat yhä enemmän eettiset ja tietosuojaa koskevat näkökohdat. Näihin liittyvät 1.10.2010 voimaan tulleet muutokset lääketieteelliseen tutkimuslakiin, lakiin potilaan oikeuksista ja lakiin sosiaalipalvelujen asiakkuudesta sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan 2.11.2010 antamat humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita koskevat linjaukset.

Terveyskeskuksen tutkimus- ja kehittämistoiminnan lähtökohtana on johtoryhmän hyväksymä tutkimus- ja kehittämispolitiikka, jonka mukaan kehittämishankkeiden tarkoituksena on tukea ensisijaisesti terveyskeskuksen strategisten linjausten saavuttamista.

- Helsingiläisten terveyden edistäminen ja väestöryhmien välisten terveyserojen supistaminen
- Hoitoon pääsyn ja palvelun laadun turvaaminen
- Riittävän ja osaavan henkilöstön varmistaminen sekä henkilöstön työhyvinvoinnista huolehtiminen
- Kustannustehokkuuden lisääminen ja palvelujen rakennemuutoksen jatkaminen

TUTKIMUSHANKKEET

Maahanmuuttajien terveys- ja työkyky – seurantajärjestelmä kunnille, Maamu (2010–2013)

Tavoitteena on tuottaa tietoa maahanmuuttajien terveydentilasta, sairauksista, toiminta- ja työkyvystä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä ja luoda maahanmuuttajien terveyden ja työkyvyn seurantamalli kunnille. Tutkimus toteutetaan Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen vetämänä yhteishankkeena kuuden kaupungin kanssa. Helsingistä mukana ovat terveyskeskus ja maahanmuutto-osasto. Maamussa tutkitaan yhteensä 3 000 työikäisen venäläisen, somalialaisen ja kurdin terveyttä ja hyvinvointia kotikäyntihaastatteluina ja terveystarkastuksina Helsingissä vuosina 2010–2011, Vantaalla ja Espoossa vuonna 2011, Tampereella, Turussa ja Vaasassa vuonna 2012. Tutkimuksen rahoittaa STM Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kautta ja sen johtaja on tutkimusprofessori Seppo Koskinen, THL. **Yhteishenkilö** terveyskeskuksessa on erityissuunnittelija Hanna-Leena Nuutinen, p. 310 42 662.

Peruspalvelujen toimivuus, vaikuttavuus ja kustannukset (2010–2015)

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalipalvelujen palvelu- ja hoitoketjuista, hoitokäytännöistä, toimivuudesta, vaikuttavuudesta ja kustannuksista. Tutkimuksessa kehitetään mittareita toimintayksiköiden ja alueiden vertailuun keskenään sekä ajan kuluessa. Tutkimus toteutetaan Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Terveystieteiden ja sosiaalitalouden yksikön (CHESS) vetämänä yhteishankkeena Helsingin terveys- ja sosiaalitoimen sekä Espoon, Vantaan ja Kouvolan kaupunkien kanssa. Rahoituksesta vastaa THL. Tutkimuksen johtaja on tutkimusprofessori Unto Häkkinen, THL/CHESS. **Yhteyshenkilö** terveystieteiden yksikössä on erityissuunnittelija Hanna-Leena Nuutinen, p. 310 42 662.

Terveellinen kaupunginosa -ohjelma (TKO)

TKO on kehitysohjelma vuosille 2008–2011 Herttoniemen peruspiirissä. Ohjelman pää tavoitteet ovat: hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, yksilön vastuun lisääminen ja uusien mahdollisuuksien tarjoaminen itsenäiseen, terveyttä ja hyvinvointia edistävään toimintaan, sekä sähköisten palveluiden ja hyvinvointiteknologioiden tehostettu ja laajamittainen käyttöönotto. Ohjelmassa on 11 osaprojektia, joita ovat toteuttamassa terveys-, sosiaali- ja opetusvirasto, nuorisoasiainkeskus, alueen asukkaita, järjestöjä, kehitysyhtiöitä, yrityksiä. Forum Virium Helsinki vastaa erityisesti digitaalisten innovaatioiden kehittämisestä yritys yhteistyöllä. Uusia ratkaisuja voidaan ottaa käyttöön koko kaupungin alueella. **Yhdyshenkilö:** Jouko Ranta, projektipäällikkö, p. 310 76510.

Terve Helsinki -hanke 2008–2011

Hankkeessa kohdistetaan terveyseroja kaventavia toimenpiteitä syrjäytymisvaarassa tai terveyserojen takia riskiryhmässä oleviin henkilöryhmiin. Hankkeen ensisijaiset toimenpiteet kohdistetaan nuoriin sekä työikäiseen väestöön. Hankkeen tarkoituksena on pysäyttää terveyserojen lisääntyminen Helsingissä kehittämällä terveyseroja kaventavia toimintatapoja. **Yhdyshenkilö:** Projektipäällikkö: Katja Louhio, p. 040 336 123.

Sähköisen palvelun hankkeet

Tavoitteena on parantaa yhteyden saantia ja hoitoon pääsyä, lisäten samalla toiminnan kustannustehokkuutta sekä kehittää terveydenhuollon ammattilaisten työtä ja ammattitaitoa. Sähköisellä asiointilla voidaan lisätä eri yhteydenottomenetelmien määrää ja hoidon toteuttamisen mahdollisuuksia. Verkkoterkkarihanke toteuttaa ja kehittää verkossa tehtävää valtakunnallista ja moniammatillista nuorisotyötä. Sähköinen asiointi parantaa ja helpottaa potilaiden yhteyden saantia, monipuolistaa yhteydenottomenetelmiä, lisää terveydenhuoltoon liittyvän materiaalin saatavuutta verkossa sekä tukee hoitoon osallistumista. Verkkoterkkari toiminta mahdollistaa nuorten matalakynnyksisen yhteydenoton ja kontaktin niihin nuoriin, jotka viettävät suurimman osan ajastaan verkon erilaisissa toimintaympäristöissä. Internet-pohjainen puhelinpalvelu

Toimintatavat: sähköinen asiointi opiskeluterveydenhuollossa, sähköinen kasvukäyrä ja sähköinen asiointi neuvolassa (Oulunkylä) ja sähköinen asiointi avoterveydenhuollossa (Koskela). **Yhdyshenkilö:** Inga Klen, projektikoordinaattori, p. 310 76260.

”Terveysasema kuntalaisen käyttöliittymänä” -hanke

Helsingin sosiaaliviraston sekä terveystieteiden tutkimuskeskuksen psykiatrian, terveysasemien ja kotihoidon yhteistyönä toteutettavalle ”Terveysasema kuntalaisen käyttöliittymänä” -hankkeelle on myönnetty STM:n KASTE-rahoitusta osana Etelä-Suomen mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämishanketta.

Hankkeen tavoitteena on parantaa perusterveydenhuollossa toteutettavan mielenterveys- ja päihdeongelmaisten aikuisikäisten tutkimuksen, hoidon ja psykososiaalisen kuntoutuksen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta. Mielenterveys- ja päihdeongelmaisten palvelut on jaoteltu nykyisin eri toimijoiden alaisiin toimipisteisiin, joka kuntalaisen kannalta hankaloittaa palvelujen käyttöä. Hankkeessa terveysasemille palkataan mielenterveys-/päihdetyöntekijöitä sekä sosiaalineuvoja. Toimintamalli mahdollistaa potilaan/asiakkaan palvelutarpeen laaja-alaisen kartoituksen moniammatillisesti samassa toimipisteessä muuttaen organisaatiolähtöistä toimintatapaa ja kulttuuria asukaslähtöisemmäksi.

Toimintamallia on kokeiltu Kontulan ja Kivikon terveysasemilla syksystä 2009 alkaen hyvin kokemuksin. Hanke etenee vaiheittain vuoden 2010 aikana Herttoniemen, Jakomäen, Kallion, Kannelmäen, Koskelan, Laajasalon, Malmin, Malminkartanon, Pihlajamäen, Pitäjänmäen, Vallilan, Viiskulman ja Vuosaaren terveysasemille riippuen saatavista henkilöstö- ja tilaresursseista. Hanke kestää vuoden 2012 loppuun, johon mennessä toimintamalli laajennetaan kaikille terveysasemille. **Yhdyshenkilö:** Irmeli Suvanto, toiminnan suunnittelija, p. 050 345 8209.

Tuotteistus-hanke (2007-)

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja THL:n yhteishankkeen tavoitteena on tuotteistaa hammashoitoa siten, että muodostettavat tuotteet perustuvat käynnin sijasta hoitojaksoihin ja ottavat huomioon hoidon tarpeen. Tuotteistushankkeen hammashuollon osioon osallistuvat myös Espoo ja Vantaa. Hanketta varten poimittiin hammashuollon potilastietojärjestelmästä potilaat, joille oli tehty tutkimus vuonna 2007. Näistä potilaista poimittiin edelleen ne, joille oli tehty edellinen tutkimus vuosina 2004 – 2006. Näiden kahden tutkimuksen välisiä hoitojaksoja oli Helsingin aineistossa kaikkiaan runsaat 90 000 kappaletta. Hoitojaksojen aikana kirjatut toimenpidetiedot antoivat tietoa hoitojaksojen sisällöstä. Ensimmäisen tutkimuksen yhteydessä kirjatusta sairastavuustiedoista johdetuilla tunnusluvuilla kuvattiin potilaan hoidon tarvetta, ts. hoitoisuutta. Yksittäiseen hoitotoimenpiteeseen käytetty aika saatiin, kun hammaslääkärit Helsingissä kirjasivat viikon ajalta eri toimenpiteisiin käyttämänsä ajan suoraan potilastietojärjestelmään. Hoitojakson resurssien käyttö saatiin, kun toimenpidetieto korvattiin siihen keskimäärin käytettävällä ajalla.

THL:ssa aineisto vietiin tilasto-ohjelmaan, jossa monimuuttujamallilla haettiin resurssien käyttöä selittäviä tekijöitä (hoitoisuus, potilaan ikä, toimenpideryhmä jne.). Aineistosta haettiin tilastollisin menetelmin ”tyypillisiä” toimenpidekombinaatioita, joista on tavoitteena edelleen ryhmitellä tuoteryhmiä. Kun tuoteryhmittelyä on saatu riittävästi karsittua (enimmillään 30 - 40 kpl), malliin syötetään Espoon ja Vantaan aineisto, jolloin voidaan arvioida mallin yleistettävyyttä. Hankkeen ohessa selvitettiin myös erillisellä Helsingissä ja Vantaalla tehdyllä seurannalla työajan jakautumista varsinaiseen potilastyöhön ja muihin tehtäviin. **Yhdyshenkilö:** Seija Hiekkänen, johtajahammaslääkäri, p. 050 5548334.

4.6 YMPÄRISTÖKESKUS

Jari-Pekka Pääkkönen

TUTKIMUSTOIMINNAN PERIAATTEET

Ympäristökeskus tekee tutkimusta ympäristö- ja ympäristöterveyshaittojen ennaltaehkäisemiseksi päätöksenteon pohjaksi koko kaupunkia varten. Tutkimuksella saadaan lisää tietoa toimintaympäristöstä ja voidaan suunnata ymk:n toimintaa. Tutkimustoiminta kattaa koko ympäristön ja ympäristöterveyden kentät. Tutkimustiedot julkaistaan heti ja niistä tiedotetaan. Tutkimustoiminta on laadukasta, ja sitä tehdään yhteistyössä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa.

TUTKIMUSHANKKEET

(yhteys henkilöiden sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@hel.fi)

Helsingin merialueen seuranta

Helsingin kaupungin ympäristökeskus seuraa ja tutkii Helsingin merialueen tilaa. Ulkomeren tutkimukset liittyvät Viikinmäen jätevedenpuhdistamon ympäristöluvan velvoite-tarkkailuun. Ranta- ja lahtialueiden tutkimukset ovat ympäristökeskuksen omaa tutkimusta. Vuosittain seurataan koko Helsingin merialueelta veden kemiallista ja mikrobiologista tilaa, pohjaeläimiä ja kasviplanktonin määrää ja lajistoa. Määrävuosin tehdään selvitykset mm. jätevesien leviämisestä, vesikasvillisuudesta, eläinplanktonista ja pohjasedimentin haitallisista aineista. Lisätietoja Jari-Pekka Pääkkönen, puh. 310 31536.

Helsingin purojen seuranta

Helsingin kaupungin ympäristökeskus seuraa vuosittain kaikkien Helsingin purojen tilaa. Tämän lisäksi tehdään Itämerihaasteen mukaista Helsingin purojen veden laadun intensiiviseurantaa, jolla tutkitaan Helsingin kaupungin alueelta vesistöihin kohdentuvan ravinnekkuormituksen suuruutta. Vuosina 2010–11 tutkimukset painottuvat Longinojaan. Lisäksi Haltialan metsän ennallistamisalueella tutkitaan ennallistamisen vaikutusta valumaveden laatuun ja pohjaveden korkeuksiin. Lisätietoja Jari-Pekka Pääkkönen, puh. 310 31536.

Töölönlahden seuranta

Töölönlahti on aikaisemman jätevesikuormituksen takia hyvin rehevä. Pohjasta vapautuvat ravinteet ja veden hidas vaihtuminen jarruttavat lahden tilan paranemista. Veden juoksutus Humallahdesta Töölönlahteen aloitettiin elokuussa 2005. Tavoitteena juoksutuksessa on parantaa veden vaihtumista Töölönlahdella ja siten Töölönlahden veden laatua. Ympäristökeskus seuraa Töölönlahden veden laatua tehostetusti kasvukauden aikana. Lisätiedot: johtava ympäristötutkija Jari-Pekka Pääkkönen, puh. 31031536.

Viikin seurantatutkimukset

Viikki-Vanhankaupunginlahti Natura 2000 -alueella päätavoitteena on ylläpitää luonnon ja erityisesti linnuston monimuotoisuutta. Sen vuoksi alueen luonnon tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia seurataan. Lisäksi ympäristökeskus seuraa alueen veden laatua. Lisätiedot: ympäristötarkastaja Kaarina Heikkonen, puh. 310 31581.

Haltialan luonnon seuranta

Haltialan metsäalueen luonnonarvojen parantamisesta on laadittu suunnitelma. Toimenpiteet on käynnistetty vuonna 2006. Ympäristökeskus kartoittaa alueen tilaa ja suorittaa hoitotoimenpiteiden 2003 laaditun tutkimusohjelman mukaisesti. Lisätiedot: ympäristötarkastaja Kaarina Heikkonen, puh. 310 31581.

Katupölyn vähentäminen kevätpuhdistuksen ja talvikunnossapidon avulla

Katupölytutkimusta on tehty KAPU –hankkeissa vuosina 2006–2009. Tutkimusta jatketaan. Vuosille 2011–2014 haetaan EU:n Life + rahoitusta REDUST-hankkeelle. Tavoitteena on löytää parhaat talvikunnossapidon käytännöt (liukkaudentorjunnassa, pölyn torjunnassa ja katujen puhtaanapidossa) ja nopeuttaa niiden täytäntöönpanoa hengittävän (PM10) katupöly pitoisuuksien vähentämiseksi kaupunkialueilla. Hankkeessa osoitetaan päästövähennyspotentiaali ja parhaiden käytäntöjen ilmanlaatuhyöty. Pölyntorjunnan kustannukset arvioidaan ja verrataan nykytilaan. Hankkeen aikana kehitetään ja pannaan täytäntöön toimenpidesuunnitelma (strategia), jolla vähennetään hengittävää (PM10) katupölyn pitoisuutta Suomen kaupungeissa. Hankkeen toteuttaa ympäristökeskus yhteistyössä Espoon, Vantaan, HSY:n, Metropolian, Nordic Envicon Oy:n kanssa. Lisätiedot: ympäristötarkastaja Jari Viinanen, puh. 310 31519.

Melutilanne ja meluntorjunta

Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa tekevät yhteistyössä Liikenneviraston kanssa ympäristömeludirektiivin mukaisen meluselvityksen liikenteen ja teollisuuden aiheuttaman melutilanteen arvioimiseksi. Selvityksen tulee olla valmiina kesällä 2012. Helsingin osalta voidaan arvioida myös melutilanteen kehittymistä vuoden 2007 tilanteeseen verrattuna. Helsingin kaupungin meluntorjunnan toimintasuunnitelmaa sekä siihen liittyviä tutkimuksia kuten hiljaisten alueiden kartoittamista toteutetaan tulevina vuosina yhteistyössä muiden virastojen kanssa. Meluntorjunnan toimintasuunnitelma päivitetään keuhkoihin 2013 mennessä. Lisätiedot: ympäristötarkastaja Anu Haahla, puh. 310 28916.

Helsingin luonnon monimuotoisuus, LUMO-projekti

LUMO -hankkeen tavoitteena on Helsingin luonnon monimuotoisuuden tunnistaminen ja vahvistaminen. Vuosina 2010–2012 kartoitetaan koko Helsingin alueen luontotyyppit pääpiirteittäin. Tavoitteena on saada kokonaiskuva Helsingin luontotyypeistä, jotta niiden keskinäinen vertaaminen ja arvottaminen maankäytönsuunnittelussa olisi mahdollista. Aineisto palvelee myös tarkempaa luonnonhoidon, luonnonsuojelun, luonnon virkistyskäytön ja luontokasvatuksen suunnittelua sekä luonnon tilan seuranta- ja tilastointia. Lisäksi aineisto on käytettävissä jatkotutkimuksiin. LUMO -hankkeessa tehdään myös luontotyyppikartoitusta täydentäviä selvityksiä ja toimintaohjelmia esim. kulttuuriympäristöistä, vieraslajeista ja uhanalaisista eliöistä.

Taustaa: Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen hanke käynnistettiin vuoden 2006 alussa. Kaupungin virastojen, Helsingin yliopiston, asukasjärjestöjen ja muiden sidosryhmien yhteistyönä määritettiin kaupunkiluonnon monimuotoisuuden tunnusmerkkejä ja esitettiin tavoitteita ja toimenpiteitä siitä, miten kaupunki voi toiminnassaan ottaa huomioon luonnon monimuotoisuuden ja vahvistaa sitä. Kaupunginhallitus hyväksyi Lumo-ohjelman 8.2.2010. Hankkeessa hyödynnetään useiden virastojen kartta- ja paikkatietoaineistoja, esim. kiinteistöviraston kaupunkimittausosaston kartta-

ja ilmakehu-aineistoja, rakennusviraston luontoinventointitietoja ja luonnon hoidon suunnitelmia sekä valtion ympäristöhallinnon luonnonsuojelun tietorekistereitä.

Luontotyyppikartoituksen toteutuksesta vastaa ympäristökeskus. Muita selvityksiä ja toimintaohjelmia tehdään yhteistyönä. Tärkeä yhteistyökumppani on kaupungin rakennusvirasto. Muita ovat Helsingin yliopisto, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Suomen ympäristökeskus, kaupunkisuunnitteluvirasto, liikuntavirasto, opetusvirasto, sosiaalivirasto ja tietokeskus.

Itämerihaaste

Helsingin ja Turun kaupungit sopivat kesällä 2007 yhteisessä sitoumuksessaan vesien tilan parantamiseen tähtäävistä vapaaehtoisista toimenpiteistä, joilla Helsingin ja Turun kaupungit voivat vaikuttaa vesien tilaan paikallisesti ja koko Itämeren piirissä. Itämerihaaste-kampanjan avulla kaupungit haluavat saada myös muut toimijat Itämeren valuma-alueella toimimaan vapaaehtoisin toimin yhteistyössä Itämeren tilan parantamiseksi. Siihen on tähän mennessä vastannut noin 165 toimijaa kotimaasta ja noin 15 muista Itämeren valtioista. Noin puolet haasteeseen vastanneista on kaupunkeja ja kuntia, lisäksi toimijoiden joukossa on mm. korkeakouluja, maakuntaliittoja, kauppakamareita, kansalaisjärjestöjä ja etujärjestöjä sekä valtion laitoksia.

Itämerihaastetta toteutetaan kaupunkien konkreettisten vesiensuojelutoimenpiteiden lisäksi sitoutumalla myös panostamaan kansainväliseen ympäristöyhteistyöhön, vesiensuojelun tutkimukseen sekä yleisen valistuksen antamiseen. Haastekampanjaa koordinoidaan kaupunkien toimesta. Helsingissä koordinoinnista vastaa ympäristökeskus (Lotta Nummelin). Yhteistyössä ovat mukana ainakin seuraavat virastot: hallintokeskus, Helsingin Satama, HSY Vesi, kiinteistövirasto, kaupunkisuunnitteluvirasto, rakennusvirasto, liikuntavirasto.

LIITTEET

LIITE 1. TIETOKESKUKSEN TILASTOTUOTTEET JA PALVELUT

Tuote / palvelu	Ilmestymistiheys	Saatavuus	Yhteyshenkilö
1. Kokoomatilat ja -julkaisut			
Helsingin tilastollinen vuosikirja	vuosittain	julkaisu	Sini Askelo
Taskutilastot, kieliversiot su, ru, eng, sa, ra, ve	vuosittain	julkaisu	Sini Askelo
Helsinki Aueittain julkaisu	vuosittain	julkaisu/verkkojulkaisu	Tea Tikkanen
Ulkomaalaiset Helsingissä	vuosittain	julkaisu	Tea Tikkanen
2. Asuminen, rakentaminen, ympäristö			
2.1 Vuositilastot ja neljännesvuositilastot			
Asuntojen hinnat, neljännesvuosi, vuosi	vuosittain 5kpl	julkaisu	Maija Vihavainen
Asuntojen vuokrat, neljännesvuosi, vuosi	vuosittain 5kpl	julkaisu	Maija Vihavainen
Kaupungin vuokra-asunnot	vuosittain	tietokanta	Virva Kuparinen
Asuminen ja alueet	2-3 vuoden välein	julkaisu	Virva Kuparinen
Asuminen ja alueet	vuosittain	tietokanta	Virva Kuparinen
Suurten kaupunkien asuminen	vuosittain	julkaisu	Maija Vihavainen
Asumisen aikasarjajulkaisu	vuosittain	julkaisu	Maija Vihavainen
Maahanmuuttajien asuminen	vuosittain	julkaisu	Maija Vihavainen
Rakennustuotannon aikasarjajulkaisu	vuosittain	julkaisu	Eija Rauniomaa
Rakentaminen, neljännesvuosi, vuosituotanto ja aikasarja	vuosittain 5kpl	julkaisu, Helmi-intranet	Eija Rauniomaa
Rakennuskanta	vuosittain	tietokanta	Eija Rauniomaa
2.2 Uudet teemajulkaisut ja kehittämishankkeet			
Säätelystä vapautuvat arava-vuokra-asunnot	2012	selvitys	Maija Vihavainen
Kaupungin vuokra-asunnot ja asukkaat	2012	julkaisu	Maija Vihavainen
Asuminen muissa Euroopan kaupungeissa	2013	selvitys	Maija Vihavainen
Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia 2000-luvulla	2013	julkaisu	Maija Vihavainen
Helsingin kuntarekisterin (Facta) käyttö ja kehittäminen	2011	tietokanta	Eeva-Kaisa Peuranen
Factan väestötietojen Helsingin käyttäjäryhmä	jatkuvaa	tietokanta	Eeva-Kaisa Peuranen
Talonrakentamisen peruskorjaustilasto	2012	esiselvitys	Maija Vihavainen
Maankäyttötieto (Kmo, Ksv)	2011	selvitys	Eeva-Kaisa Peuranen
Paikkatietojen hyväksikäyttö - Paikat ja palvelut -ryhmä	jatkuvaa	selvitys	Eeva-Kaisa Peuranen
Helsingin ympäristötietojen kehittäminen	2011	julkaisu	Leila Lankinen
Kuntakohtaisen hiilijalanjäljen laskentatyökalun kehittäminen	2011	tietokanta	Leila Lankinen
3. Elinolot, terveys, sosiaalinen hyvinvointi, koulutus, kulttuuri, tulotaso			
3.1 Vuositilastot ja neljännesvuositilastot			
Sairastavuusindeksi Helsingissä alueittain	joka toinen vuosi	julkaisu	Elise Haapamäki
Helsingin kaupungin henkilöstön työtapatuomat	vuosittain	julkaisu	Elise Haapamäki
Kelan etuudet Helsingissä peruspiireittäin	joka toinen vuosi	julkaisu	Elise Haapamäki
Helsingin väestön terveydentila	vaihtelevin aikavälein	julkaisu	Sini Askelo
Nuoret alueittain	vuosittain	julkaisu	Annikki Suihkonen
Kuolemansyyt Helsingissä peruspiireittäin	vuosittain	tilastot	Sini Askelo
Sosiaalitoimen pitkät aikasarjat	vuosittain	tilastot	Annikki Suihkonen
Kulttuuri ja taide Helsingissä	2014-2015	julkaisu	Sini Askelo
Kulttuurialan yritykset ja työpaikat Helsingissä	2013	julkaisu	Sini Askelo
Sosiaaliturva ja eläkkeet - vuositilasto	2-3 vuoden välein	julkaisu	Elise Haapamäki
Yksityshenkilöiden tulot Helsingissä	vuosittain	julkaisu	Leena Hietaniemi
Asuntokuntien tulot Helsingissä	vuosittain	julkaisu	Leena Hietaniemi
Väestön koulutusrakenteen Helsingissä	vuosittain	julkaisu	Sanna Ranto
Nuorten koulutus Helsingissä	joka kolmas vuosi	julkaisu	Sanna Ranto
Korkea-asteen koulutus	joka kolmas vuosi	julkaisu	Sanna Ranto
Sijoittuminen koulutuksesta valmistumisen jälkeen	joka kolmas vuosi	julkaisu	Sanna Ranto
3.2 Uudet teemajulkaisut ja kehittämishankkeet			
Terveyden, hyvinvoinnin ja sosiaali- ja terveyspalveluiden avainindikaattorit	2013	selvitys	Sini Askelo
Sosiaalipalvelut Helsingissä	2012	julkaisu	Elise Haapamäki
KASTE-indikaattoreiden toteutuminen Helsingissä	2012	selvitys	Sini Askelo
Väestöryhmien terveys ja hyvinvointi Helsingissä	2012	julkaisu	Sini Askelo
Koulutuksesta valmistuneiden sijoittuminen kunta-alan työpaikkoihin	2012	julkaisu	Sanna Ranto
Koulutuksesta syrjäytyneet nuoret	2013	selvitys	Sanna Ranto
Tulonjaon ja tulojen rakenteen kehitys Helsingissä	2011	julkaisu	Leena Hietaniemi
Toisen polven ulkomaalaistaustaisten tietojen saatavuus	2011	selvitys	Eeva-Kaisa Peuranen

Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat 2011–2015

Tuote / palvelu	Ilmestymistiheys	Saatavuus	Yhteyshenkilö
4. Väestö ja väestömuutokset			
4.1 Vuositilastot ja neljännesvuositilastot			
Väestöennuste Hgissä ja pääkaupunkiseudulla	n. 3 vuoden välein	julkaisu, tietokanta	Pekka Vuori
- kunnittain ja talousalueelta 2040	vuosittain	julkaisu, tietokanta	Pekka Vuori
- osa-alueittain 10 vuoden aikajänne	2010	julkaisu	Pekka Vuori
- vieraskielisten väestöennuste	vuosittain	julkaisu, Helmi-intranet	Eeva-Kaisa Peuranen
Väestö vuoden alussa	vuosittain 4kpl	tietokanta	Pekka Vuori
Väestörakenteen ennakkotilasto alueittain neljännesvuosittain	kuukausittain	julkaisu, Helmi-intranet	Eeva-Kaisa Peuranen
Väestönmuutokset, ennakkotiedot kuukausittain, koko kaupunki	vuosittain 4kpl	julkaisu, Helmi-intranet	Eeva-Kaisa Peuranen
Väestönmuutokset, ennakkotiedot neljännesvuosittain, koko kaupunki	kuukausittain	Helmi-intranet	Päivi Selander
Väestönmuutokset, ennakkotiedot kuukausittain, Helsingin seutu (14 kuntaa)	vuosittain 4kpl	julkaisu, internet	Päivi Selander
Väestönmuutokset, ennakkotiedot neljännesvuosittain, Helsingin seutu (14 kuntaa)	vuosittain 4kpl	tietokanta	Tea Tikkanen
Rakennustasoinen väestö neljännesvuosittain	5 vuoden välein	julkaisu	Tea Tikkanen
Väestönmuutokset, aikasarjat, koko kaupunki	5 vuoden välein	julkaisu	Pekka Vuori
Väestönmuutokset, aikasarjat, alueittain			
4.2 Uudet teemajulkaisut ja kehittämishankkeet			
Helsingin seudun aluesarjat -tietosisällön kehittäminen	2010-2012	tietokanta	Eeva-Kaisa Peuranen
5. Elinkeinoelämä ja työmarkkinat			
5.1 Vuositilastot ja neljännesvuositilastot			
Työmarkkinat Helsingissä (työvoimatutkimus)	vuosittain	julkaisu	Minna Salorinne
Työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys Helsingissä	vuosittain	julkaisu	Minna Salorinne
Työllisyyskatsaus neljännesvuosittain	vuosittain 4kpl	julkaisu	Minna Salorinne
Työvoima ja työssäkäynti	vuosittain	julkaisu	Minna Salorinne
Työpaikat ja elinkeinot	vuosittain	julkaisu	Juha Suokas
Yritystoiminta	vuosittain	julkaisu, tietokanta	Juha Suokas
Toimitilamarkkinat	vuosittain	julkaisu	Leena Hietaniemi
Helsingin seudun kansainvälisen kilpailukyyn kehitysnäkymät	1-2 vuoden välein	julkaisu	Juha Suokas
Seudun työvoiman työ- ja asuinpaikka alueittain ja toimialoittain	2011	julkaisu	Juha Suokas
5.2 Uudet teemajulkaisut ja kehittämishankkeet			
Yritystoiminnan muutos Helsingissä ja Helsingin seudulla	2012	julkaisu	Juha Suokas
Työpaikat ja yritystoiminta Helsingissä alueittain	2011	julkaisu	Juha Suokas
Ammattilaisia liikkeellä	2012	julkaisu	Minna Salorinne
Kohorttitutkimus nousu- ja laskusuhdanteen työvoimasta	2013	julkaisu	Juha Suokas
6. Seututilastot			
Aluesarjat, sisältö ja käyttöliittymä	jatkuvaa	tietokanta	Pekka Vuori
Helsingin seutu tilastoina	n. 3 vuoden välein	julkaisu	Päivi Selander
Helsinki Regional Statistics	n. 3 vuoden välein	julkaisu	Päivi Selander
Seutuportaali	2 kertaa vuodessa	internet-sivusto	Leila Lankinen
Helsingin seudun suunnat neljännesvuosijulkaisu	vuosittain 4kpl	tietokanta, julkaisut	Leena Hietaniemi
- käyttöliittymän kehittäminen	2010	selvitys	Leena Hietaniemi
- tietosisällön kehittäminen	jatkuvaa	selvitys	Leena Hietaniemi
- julkaisujärjestelmän uudistus	2010	tietokanta	Leena Hietaniemi
7. Kansainväliset kaupunkivertailut			
NORDSTAT -tietokannan kehittäminen	2010	selvitys, tietokanta	Sini Askelo
Urban Audit -tietojen keruu	2010	tietokanta	Leila Lankinen
Teematilasto Helsinki-Pietari työmarkkinat	2010	julkaisu	Leila Lankinen
8. Tilastojen käyttöön saattaminen			
Uutiskirje	jatkuvaa	internet	Leila Lankinen
PrettyLib-kokoelmatietokanta	jatkuvaa	tietokanta	Liisa Nuutila
Tuotekalenteri	jatkuvaa	internet	Kari Palomäki
Helsinki Region Infoshare	2010-2012	verkkopalvelu, internet	Asta Manninen
Helmi-intran Yhteiset palvelut Tilastot ja tutkimukset -osio	jatkuvaa	Helmi-intranet	Minna Salorinne
Helmi-intran Yhteiset palvelut Kirjasto- ja tietopalvelu -osio	jatkuvaa	Helmi-intranet	Liisa Nuutila

LIITE 2. TILASTO- JA TUTKIMUSOHJELMATYÖN ASIAKASKUULEMISET

Johtoryhmän puheenjohtajana toimi apulaiskaupunginjohtaja Tuula Haatainen ja jäsenenä johtava asiantuntija Kim Aarva sosiaalivirastosta, tilastojohtaja Riitta Harala Tilastokeskuksesta, erikoistutkija Annukka Jyrämä Aalto-yliopistosta, osastopäällikkö Marianna Kajantie kulttuurikeskuksesta, ympäristötutkimuspäällikkö Päivi Kippo-Edlund ympäristökeskuksesta, rahoitusjohtaja Tapio Korhonen talous- ja suunnittelukeskuksesta, toimistopäällikkö Rikhard Manninen kaupunkisuunnitteluvirastosta, professori Hannu Niemi Helsingin yliopistosta, virastopäällikkö Mikael Nordqvist kiinteistövirastosta, erityissuunnittelija Juha Nyman terveyskeskuksesta, kehittämisjohtaja Paula Sermilä opetusvirastosta, tutkimusprofessori Jussi Simpura Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, nuorisotoimenjohtaja Lasse Siurala nuorisoasiainkeskuksesta.

Teemaryhmät, tietokeskuksen vastuuhenkilöt ja tavatut organisaatiot sekä henkilöt

Teemaryhmä: Asuminen / Virva Kuparinen, Ari Niska, Eija Rauniomaa ja Maija ViHAVAINEN

1. Kiinteistövirasto / Mikko Luukkonen
2. Talous- ja suunnittelukeskus / Riikka Karjalainen, Harri Kukkonen, Ifa Kytösaho, Kirsi Mäkinen ja Mari Randell
3. Kaupunkisuunnitteluvirasto / Rikhard Manninen ja Jussi Mäkinen

Teemaryhmä: Demokratia / Markus Laine ja Leila Lankinen

1. Hallintokeskus /Anja Vallittu ja Eila Ratasvuori
2. Talous- ja suunnittelukeskus / Marko Karvinen
3. Helsingin kaupunginosayhdistykset ry / Pirjo Tulikukka
4. Tarkastusvirasto / Pirjo Hakanpää, Liisa Kähkönen ja Timo Terävä
5. Henkilöstökeskus / Matti Poutanen ja Hannu Tulensalo
6. Oiva Akatemia / Mirja Heiskari

Teemaryhmä: Hyvinvointi / Sini Askelo ja Elise Haapamäki

1. Sosiaalivirasto / Kim Aarva, Eija Bergman, Pekka Borg, Timo Hakala, Taina Hussi, Hannele Lakkavaara, Anne Leppänen ja Outi Paulig
2. Terveyskeskus / Riitta Simoila
3. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos / Jari Forsström, Mika Gissler, Outi Räikkönen ja Salla Säkkinen
4. Kela / Mira Kajantie, Raija Pajunen ja Vesa Ylönen

Teemaryhmä: Kaupunkirakenne ja ympäristö / Ari Jaakola, Martti Tuominen ja Inkeri Vähä-Piikkiö

1. Metla, Helsingin yliopisto, metsätieteiden laitos, Helsingin ympäristökeskus ja rakennusvirasto
2. Esikaupunkien renessanssi: kaupunkisuunnitteluvirasto / Tero Santaoja + täydennysrakentaminen: talous- ja suunnittelukeskus / Mari Siivola
3. KARA / Oulun kaupunki / Paula Korkala ja Paula, Paajanen, Oulun seutu / Anne Leskinen

Teemaryhmä: Kansainvälisyys / Timo Cantell ja Iina Oilinki

1. Hallintokeskus, kansainvälinen toiminta / Olli Keinänen, Riikka Lahdensuo ja Matti Ollinkari

Teemaryhmä: Koulutus, nuoret / Vesa Keskinen, Seppo Montén ja Sanna Ranto

1. Henkilöstökeskus, maahanmuutto / Matleena Välinoro
2. Metropolia / Hanna Björkman, Markus Mantere ja Johanna Uusitalo
3. Opetusviraston johtoryhmä
4. Opetusvirasto ja nuorisoasiainkeskus / Mervi Pekkari, Inari Salonen ja Harri Taponen

Teemaryhmä: Kulttuuri / Sini Askelo, Timo Cantell, Vesa Keskinen ja Pekka Mustonen

1. Talous- ja suunnittelukeskus / Eero Holstila
2. Helsingin kulttuurikeskus, World Design Capital / Pekka Timonen
3. Taiteen keskustoimikunta
4. Tilastokeskus / Jukka Ekholm ja Sari Karttunen

Teemaryhmä: Talous, elinkeinot / Leena Hietaniemi, Henrik Lönnqvist, Seppo Montén, Minna Salorinne, Juha Suokas ja Ilkka Susiluoto

1. Talous- ja suunnittelukeskus, elinkeinopalvelu / Nyrki Tuominen, Eero Holstila ja Toivo Utso
2. Henkilöstökeskus / Matti Poutanen, Aino Lääkkölä, Leena Lähdesmäki-Koistinen, Hanna Keskinen
3. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus / Aki Kangasharju, Antti Moisio, Marja Riihelä, Tuukka Saarimaa ja Juha Tuomala
4. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos / Petri Rouvinen
5. Helsingin yrittäjät / Anssi Kujala, Hanna Hietala ja Suomen Yrittäjät / Harri Hietala
6. Te-keskus / Pirjo Paajanen

Teemaryhmä: Väestö / Suvi Linnanmäki-Koskela, Pekka Vuori, Eeva-Kaisa Peuranen

1. Henkilöstökeskus, maahanmuutto / Annika Forsander, Matleena Välinoro, Arto Auruksenaho

LIITE 3. EDELLISEN TILASTO-OHJELMAN TOTEUTUMINEN

1. Pääkaupunkiseudun kuntien yhtenäinen väestöennuste kunnittain ja talousalueella 2040, osa-alueittain 10 vuoden aikajänteellä. Kehittämistyö käynnistyi 2006 ja on myöhemmin laajentunut koko Helsingin seudun 14 kunnan yhteistyöksi.

Helsingin, Espoon ja Vantaan väestöennustejulkaisut sekä Helsingin seudun Aluesarjat -tilastotietokanta

2. Selvitys ulkomaalaistaustaisen väestön kehityksen ennakkoinnista. Vieraskielisen väestön ennuste/projektio pääkaupunkiseudulta valmistui ensimmäisen keran 2007, uusin seudun 14 kunnan ennuste valmistui 2010.

Julkaisu: Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2010–2030. Helsingin kaupungin tietokeskus, Espoon kaupungin kehittämis- ja tutkimusyksikkö, Vantaan kaupunki, tietopalveluyksikkö.

3. Hyvinvointi Helsingissä 2005–2008. Selonteko helsinkiläisten hyvinvoinnin muutoksista valtuustokauden aikana. Valtuustokausittain kauden päätteeksi ja uuden kauden kynnyksellä strategiatyön pohjaksi.

Uusin julkaisu ilmestynyt nimellä Helsingin tila ja kehitys 2009. Helsingin kaupungin tietokeskus.

4. Maahanmuuttajat ja ulkomaalaistaustaiset. 1. Selvitys väestörakenteen ja hedelmällisyyden kehityksestä vieraskielisen väestön ennusteen pohjaksi 2. Teematilasto elinoloista ilmestyy vuosittain. Nykyisin myös englanninkielisenä.

Tuoreimmat julkaisut:

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2010. Helsingin kaupungin tietokeskus: Tilastoja 2010:30.

Foreigners in Helsinki 2009. Helsingin kaupungin tietokeskus: Tilastoja 2010:2.

5. Aikuisten ja yksinasuvien elinolot. Teematilasto eri elämäntilanteissa elävien aikuistalouksien elinoloista. Teemakokonaisuutta käsiteltiin Helsingin tila ja kehitysraportissa. erillistä julkaisua ei ilmestynyt.

6. Seudun kasvuyritykset ja klusterit alueen innovatiivisuuden kuvaajina. Selvitystyössä määritellään klusterit ja kasvuyritysten määrittelykriteerit seutuyhteistyönä. Kehittämistyön tulokset otetaan osaksi tilastotuotteiden sisältöä. Toteutettu seudullisena yhteishankkeena.

Julkaisu: Pääkaupunkiseudun yritysraportti. Yritysten ja niiden toimipaikkojen rakenne, sijoittuminen ja muutostrendit 2000-luvulla. YTV: julkaisuja 10/ 2009.

7. Seudullisen tilastoyhteistyön tiivistyminen. Seutukäsitteen laajenemisen seurausvaikutusten huomioiminen tuotteissa ja palveluissa kuten Helsingin seudun aluesarjoissa ja julkaisuissa. Tilasto-ohjelmaan sisältyneiden kehittämishank-

keiden lisäksi tehtiin vuoden 2009 keväällä laaja seututietokartoitus omine kehittämishankkeineen - aluesarjojen laajentaminen, ennusteyhteistyön laajentaminen, työpaikkaennusteen laadinta, seudullisen toimintaympäristökuvauksen laadinta. Kesällä 2010 pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajat hyväksyivät Seututietovision 2020, jossa painotetaan tiedon avoimuutta ja joustavaa jakelua. Avoimen seututiedon, Helsinki Region Infoshare -konseptin toteuttaminen on käynnistynyt.

8. Kansainväliset kaupunkivertailut. NORDSTAT harmonisointia Urban Audit tietokannan kanssa toteutettu asteittain. Työ tiivistyy UA vuositilastojen perustamisen jälkeen. Urban Audit III ja IV, Urban Audit vuositilastojen keruu käynnistyy 2010.

Teematilastoyhteistyö Pietarin kanssa: meneillään kaksi yhteisprojektia kansainvälinen vertailuteema ja työvoimateema.

9. Konsultoiva tietopalvelu. Uusia tietopalvelun ja konsultoinnin muotoja: kaupungin johdon aivoriihet, sosiaaliviraston johdon foorumit sekä tiivis osallistuminen kaupungin strategiatyöhön mm. ns. hyvinvoinnin selontekoja tuottamalla.
10. Kuukausittain ilmestyvä uutiskirje vuonna 2008, myös kotisivuilta lähetettävänä mobiilipalveluna. Uutiskirje toteutettiin 1/4-vuosittaisena. Uutiskirje sisältää tiedot ilmestyneistä ja painoon menevistä julkaisuista. Uutuustiedottamista on täydentänyt 2010 lukien internetissä ilmestyvä tuotekalenteri, joka kertoo julkaisujen suunnitellut ilmestymisajankohdat sekä tietokantojen päivitysajat. Mobiilipalvelu ei toteutunut.
11. Ympäristötilasto. Ympäristökeskus on käynnistänyt projektin sähköisen ympäristötilaston kokoamiseksi. Projektin käynnistyi huhtikuussa 2006 ja tilastojärjestelmä on otettu käyttöön. www.helsinginymparistotilasto.fi on toteutettu samaa ohjelmistotuotetta hyödyntäen kuin Helsingin seudun aluesarjat.

LIITE 4. EDELLISEN TUTKIMUSOHJELMAN TOTEUTUMINEN

Edellisessä tutkimusohjelmassa oli kirjattu vuosille 2007–2009 kaikkiaan 88 tutkimushanketta. Vuoden 2010 loppuun mennessä näistä oli valmistunut 56 hanketta, keskeneräisinä oli edelleen 16 hanketta ja 16 hanketta oli päätetty jättää toteuttamatta. Useimmiten syy toteutumattomuuteen oli rahoituksen tai aineiston puute, tai se, että joku toinen organisaatio oli tietokeskuksen sijaan toteuttamassa ko. aiheesta tutkimusta. Keskeneräisyyden yleisin peruste oli se, että kyseessä oli vielä kesken oleva väitöskirjatutkimus. Osa keskeneräisistä ja toteuttamatta jääneistä hankkeista siirtyi uuteen tutkimusohjelmaan.

Valmistuneet tutkimushankkeet

(Nimen edessä oleva numero viittaa tutkimushankkeen numeroon edellisessä tutkimusohjelmassa. Julkaisut lueteltu hankkeen alla)

1 Green decision – luontoalueita koskevan ekologisen ja kokemuksellisen tiedon hyödyntäminen kaupungin suunnittelussa

Maija Faehnle, Pia Bäcklund ja Markus Laine (toim.): Kaupunkiluontoa kaikille – ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009:6.

Pia Bäcklund, Maija Sipilä ja Liisa Tyrväinen: Onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa? Alue & Ympäristö 1/2009

2 Tiedon siirto hallintokuntien sisällä (hankkeessa yhdistettiin kolme hanketta 2, 3 ja 10)

3 Hallintokuntien yhteistoiminta asuinaluetasolla

10 Sosiaalinen pääoma ja Helsingin kaupungin henkilöstön innovatiivisuutta tukevat hallinnolliset rakenteet

Pia Bäcklund, Annukka Jyrämä ja Heini Väisänen: ”Nyt innovoidaan!” Helsingin kaupungin henkilöstön kokemuksia kehittämistyöstä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2010:1

5 Julkisesti rahoitetun tutkimuksen kaupallinen hyödyntäminen: organisointi, haasteet ja ongelmat /Aalto-yliopisto

7 Luovat tilat itse-uudistumisen ytimessä – case Helsinki / Tampereen yliopisto

9 Julkisia ja yksityisiä palveluja integroivat markkinainnovaatiot – sovellutusten arviointi / Tay

13 Arabianrannan tietopalvelumalli eri osapuolten oppimishaasteena

Arabianrantaan! Uuden kaupungin maihinnousu. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2007.

14 Maankäytön konfliktien hallinta ja sovittelu – pilottihanke / Aalto-yliopisto, YTK

15 Julkisten palvelujen uudistaminen ja markkinoiden toiminta / Helsingin yliopisto ja Aalto-yliopisto

17. Demokratiatilinpäätöshanke 2004–2008

Pia Bäcklund ja Raine Mäntysalo: Agonism and Institutional Ambiguity: Ideas of democracy and the role of participation in the development of urban planning theory ? case Finland. Planning Theory 7/2010 (on-line).

Pia Bäcklund ja Raine Mäntysalo: Yhdyskuntasuunnittelun teorioiden kehitys ja asukkaiden osallistumisenn tarkoitus. Maantieteellinen aikakauskirja Terra 121:1, 19-31.

Pia Bäcklund: Kuntademokratian tila Helsingissä. Helsingin Demokratiatilinpäätös -hanke 2004 - 2008 julkaisematon hallinnon sisäinen loppuraportti. Helmikuu 2009

Pia Bäcklund: Helsingiläisten käsityksiä osallisuudesta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:7.

Pääkaupunkiseudun demokratiaindikaattorit käsikirja. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Pääkaupunkiseudun demokratiaindikaattorit taskutilasto. Helsingin kaupungin tietokeskus.

18 Kaupungin sähköisen tiedonjakelun ja kansalaisosallistumisen benchmarking / Innovative Cities for the Next Generation (ICING) EU-hanke

19 Hesari Nuorten Ääni – arviointitutkimus eri toimijoiden näkökulmista

Kirsi Autio, Leena Hiillos, Vesa Keskinen, Pirjo Mattila ja Pia Sirkiä. "The Voice of the Young campaign" Helsingin kaupungin tietokeskus. Quarterly 2/2007.

21 Kulttuurinen monimuotoisuus ja kulttuuripolitiikka

Pasi Saukkonen, Minna Ruusuvirta ja Tuula Joronen (2007). "Tulossa on jotain juttuja" - kyselytutkimus pääkaupunkiseudun taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteesta maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen. Cupore ja Helsingin kaupungin tietokeskus. Cuporen verkkojulkaisuja 2/2007.

Tuula Joronen: Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009:4.

Tuula Joronen ja Pasi Saukkonen (2007). Ourvision Song Contest. Teoksessa Vesa Keskinen (toim. 2008): Täydellä pisteet. Eurovision laulukilpailut Helsingissä 2007. Helsingin kaupungin tietokeskus.

22 ACTS of Service / Metropolia

24 VIDEOS Video demokraattisessa osallistumisessa. Yhteisöllisen kansalaisvaikuttamisen uudet välineet / (Metropolia

Juhana Kokkonen (2008): Avoimen lähdekoodin projektit ammattikorkeakoulussa – VIDEOS-hankkeen aikana heränneitä ajatuksia open sourcen käytöstä ammattikorkeakoulun strategisena toimintavälineenä. Teoksessa Holopainen, Anne, Lind, Kimmo & Niemelä, Jorma (toim.): Ammattikorkeakoulut kansalaistoiminnassa. Oikeusministeriön julkaisuja 2008:7. 149–152.

Tomi Karmaluoto (2008): Kevyt videotuotanto kuvaamisesta julkaisuun. Opinnäytetyö. Metropolia.

Kai Kousa (2008): Video Rendering Engine. Opinnäytetyö. Metropolia.

Markku Lempinen (2007): Webpohjainen videoeditori: Tietokantasuunnittelu. Opinnäytetyö. Metropolia.

Matti Venäläinen (2007): Web-pohjaisen videoeditorin toteutus ja Object-Relational Mapping. Opinnäytetyö. Metropolia.

26 Viheralueet ja asuntojen hinnat

Henrik Lönnqvist ja Liisa Tyrväinen: Mitä asuntomarkkinat kertovat kaupunkiluonnon taloudellisesta arvosta? Artikkelit tutkimuksessa: Maija Faehnle, Pia Bäcklund ja Markus Laine (toim.): Kaupunkiluontoa kaikille – ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009:6.

28 Uudentyyppisten asuntorakentamisalueiden väestörakennemuutokset

29 Kerrostalorakentamisen uudet vaihtoehdot

30 URBA: Urbanin asumisen tulevaisuuden konseptit – asumistarjonnan erilaistaminen ja attraktiivisuus pääkaupunkiseudulla / Aalto-yliopisto, YTK

Loppuraportti: Hilikka Lehtonen et al. Markku Norvasuo (toim.). Asutaan urbaanisti! Laadukkaaseen kaupunkiasumiseen yhteisellä kehittälyllä. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 2010 B 99.

31 EU:n Kemikaaliviraston sijoittuminen Helsinkiin - tapaustutkimus

Inga Jasinskaja-Lahti, Markus Laine (edit.): Founding the European Chemicals Agency: The perspectives of the employees and the authorities of the City of Helsinki. City of Helsinki Urban Facts. Research series 2009:7.

32 Kaupunkirakenteen kehityspiirteet Helsingin seudulla sekä muilla Suomen suurilla kaupunkiseuduilla

Harry Schulman & Ari Jaakola (toim.). Kaupunkirakenteen kehityspiirteet: KARA. Esitutkimus Helsingin ja Turun työssäkäyntialueilta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:6.

33 Päivittäistavarakauppa pääkaupunkiseudun kaupunkirakenteessa

Kaupun kaavoitus Helsingissä, osa I: Päivittäistavarakauppa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 5/2008

Kaupun kaavoitus Helsingissä, osa II: Erikoiskauppa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 9/2009.

36 Urbaani biodiversiteetti ympäristönhoidossa, ympäristönsuojelussa ja maankäytössä

Vuosina 2009 - 2010 artikkeleita useilta tekijöiltä mm. Inkeri Vähä-Piikkiö 2009: Can environmental management save European endangered urban biotopes? 6 pp. Proceedings of URBIO conference Erfurt 2008 ja Vähä-Piikkiö 2009: Omitted value of boreal urban biotopes. 11pp : Proceedings of IALE Salzburg 2009.

Useita opinnäytteitä, ja v. 2010 - 2011 kirja Helsingin yliopiston ympäristöbiologian laitokselta, myös julkaisemattomia käsikirjoituksia, raporttien osia. Lisäksi ryhmäaie LUMOLI- Life-hakudokumenteiksi 2011.

37 Urbaanit kedot

Vuosina 2009 - 2010 artikkeleita useilta tekijöiltä, sekä yhteisartikkeleita kansainvälisissä tieteellisissä sarjoissa. 13 artikkelijulkaisua mm. Forss, S., Manninen, S., Venn, S. 2010: Management mitigates the impact of urbanization on meadow vegetation. Urban ecosystems. DOI 10.1007/s11252-010-0129-4.

Useita akateemisia opinnäytteitä Helsingin yliopiston laitoksille: mm. neljä pro gradu -työtä.

Lisäksi populaarijulkaisuja, kuten Paula Vehko (toim) 2009: Helsingin niityt -projekti, Katsaus 2008. Helsingin kaupungin Rakennusvirasto. Vähä-Piikkiö (toim) 2011: Niittyjen hoito, tulossa Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsaussarjaan.

41 Ilmansuojelun historiaa Helsingissä 1945 – 1982 / Helsingin yliopisto

Paula Schönach (2008): Kaupungin savut ja käryt. Helsingin ilmansuojelu 1945–1982. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan laitos.

45 Euroviisut

Vesa Keskinen (toim.) Täydet pisteet. Twelve Points. Eurovision laulukilpailut Helsingissä 2007. Eurovision Song Contest Helsinki 2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2008.

46 Kulttuuriklusterit ja skenet

Pekka Mustonen: Structural views over 'creative' Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2010:1.

47 Vero- ja valtionosuusjärjestelmien kehitys -hankekokonaisuus

Heikki Heikki: Tapausten kulku. Valtionosuus- ja verouudistukset ja uudistus-suunnitelmat 1990–2006 ja valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien talouteen. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2008:4.

Heikki Helin: Helsingin veropohja vuotaa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2007:3.

Heikki Helin: Kiinteistövero, Suuret kaupungit. Helsingin kaupungin tietokeskus Tutkimuskatsauksia 2007:5.

Heikki Helin: Yhteisövero. Suuret kaupungit 1993–2007. Kiinteistövero, Suuret kaupungit. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2007:7.

Heikki Helin: Helsinki ja talouden notkahdukset. Tutkimuskatsauksia 2009:1.

Heikki Helin: Lamasta lamaan. Suurten kaupunkien talous 1988–2008. Tutkimuskatsauksia 2010:4.

Heikki Helin: Aina on ollut vaikeaa. Kuntien talouden kehitys 1988–2008. Tutkimuskatsauksia 2010:6.

48 Helsingin ja suurten kaupunkien talousarvioihin ja tilinpäätöksiin liittyvät tarkastelut

Heikki Helin: Tulorahoitus ei riitä. 10 suurimman kaupungin tilinpäätökset 2006. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2007:4.

Heikki Helin: Suurten kaupunkien talousarviot 2008. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2007:11.

Heikki Helin: Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:6.

Heikki Helin: Arvioita ja arvauksia. Suurten kaupunkien talousarviot 2009. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:8.

Heikki Helin: Ennen notkahdusta, Suurten kaupunkien tilinpäätökset 2008. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:3.

Heikki Helin: Veronkorotus – velan lisäys – vyönkiristys, Suurten kaupunkien talousarviot 2010. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:9.

Heikki Helin: Äkkijarrutus, Suurten kaupunkien tilinpäätökset (2009), Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2010:2.

49 Helsingin palvelukustannukset

Heikki Helin: Orkestereiden talous 2000-2006. Suuret kaupungit. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2007:8.

Heikki Helin: Verorahoitus ei riitä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:2.

Heikki Helin: Kunnat jonoon. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2006. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:5.

Heikki Helin, Suurten suuret menot? Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2008. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2009:8

50 Kuntien menotasoon vaikuttavat tekijät 1994–2004

Heikki A. Loikkanen ja Ilkka Susiluoto: Kuntien menotasoon vaikuttavista tekijöistä. Tutkimus peruspalvelusektorien menojen eroista vuosina 1994–2006. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009:5.

53 Helsingin sataman taloudellinen vaikuttavuus (Satama)

Säteilevä satama. Helsingin sataman vaikuttavuustutkimus. Helsingin sataman julkaisuja sarja B, 2007:15.

56 Helsingin seudun työvoima- ja koulutustarvetutkimus

Seppo Montén: Koulutus & työvoima. Helsingin seutu 2020. Osaamisella kohti tulevaisuutta. Vantaan kaupunki 2010.

57 Työvoimatutkimusaineiston analyysi

Työmarkkinoiden muutokset Helsingissä ja Helsingin seudulla vuosina 1995-2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2007:30.

Työmarkkinat Helsingissä ja Helsingin seudulla vuosina 2005- 2008. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2008:44.

59 Sosiaalisen yrityksen mahdollisuudet hoiva-alan tukipalveluiden tuottajana Helsingissä Sosv

Juha Nyman: Sosiaalinen yritys hoiva-alalla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:2.

60 Asumistoiveiden ja varallisuuden suhteet

Markku Lankinen. Asuminen, tulot ja varallisuus. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2008:5.

61 Asumisviihtyvyys kaupungin vuokra- ja asumisoikeustaloissa 2008

Erkki Korhonen: Vieraskielisiä kaupungin vuokra-asunnoissa joka neljäs, Kvartti 3/2009, uutisia, s. 63–65.

63 Lähiöiden seuranta

Terttu Nupponen, Eeva-Liisa Broman, Erkki Korhonen ja Markus Laine (toim.) Myönteisiä muutoksia ja kasvavia haasteita. Kokemuksia Helsingin lähiöprojektin v. 2004–2007 ja Urban II -yhteisöaloiteohjelman v. 2001–2006 toiminnasta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2008:6.

Ulla Korhonen-Wälkä: Kaupunkielämää lähiöissä. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. 2008.

64 Maahanmuuttajien työmarkkina-aseman kehitys

Joronen, Tuula (2007). Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D 46/2007, 285-311.

Suvi Linnanmäki-Koskela, Maahanmuuttajien työmarkkinaintegraatio. Vuosina 1989-93 Suomeen muuttaneiden tarkastelua vuoteen 2007 asti. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2010:2.

65 Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin – alueelliset erot

Magdalena Jaakkola: Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asenne-
muutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2009:1.

67 Kuntapalvelututkimus 2008

Vesa Keskinen: Paluu normaaliin. Helsinkiläisten palvelujen arviointia 2005 ja 2008. Helsingin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:5.

68 Pääkaupunkiseutulaisten hyvinvointi 2008

69 Pääkaupunkiseudun kuntien yhteinen hyvinvointitutkimus (68,69 yhdistetty)

Saija Turunen & co.: ”Ihmisiä ja kaupunkiluontoa”. Socca 2010.

70 Asukaslähtöisen palvelurakenteen kehittäminen Helsingin kaupunginosissa (ALPAKKA) / Aalto-yliopisto, YTK

73 Kehittämistutkimus 9–12 -vuotiaiden tilanteesta, odotuksista ja palveluista

Elina Stenvall: Lasten kerho- ja vapaa-ajantoiminta Helsingissä. Selvitys lasten ja nuorten kerhotoimintaan liittyvistä mielipiteistä. Helsingin kaupungin tietokeskus. Muistioita 2010:2.

74 Urbanin köyhyyden monet kasvot

Vesa Keskinen, Markus Laine, Martti Tuominen ja Tyyne Hakkarainen (toim.): Kaupunkiköyhyyden monet kasvot. Näkökulmia helsinkiläiseen huono-osaisuuteen. Helsingin kaupungin tietokeskus 2009.

76 Helsingin turvallisuustutkimus

Martti Tuominen: "... öiseen aikaan ja joskus päivälläkin", Helsingin turvallisuus-kysely 2009. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2010:5.

77 Nuorten väkivalta Helsingissä

Martti Tuominen: Poikkeukset nousevat otsikoihin. Nuorten väkivalta Helsingissä 1997 ja 2005. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2009:7.

82 Elinympäristön roskaantumisen ja sotkemisen ehkäiseminen – toimijat, vastuut ja keinot

Risto Haverinen: Miksi kaupunkilainen roskaa? Rakennusviraston verkkokysely-tutkimus. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2008:3.

83 Festivaalit

Satu Silvanto: Festivaalien Helsinki. Urbanin festivaalikulttuurin kehitys, tekijät ja kokijat. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2007.

84 Keväisen viikonlopun konserttitarjonta

Vesa Keskinen ja Mika Nieminen: "Musiikin tarjonta Helsingissä 2004–2010". Kvartti 2/2010.

85 Pääkaupunkiseudun nuorisotyön ja -kulttuurin tutkimus

Mikko Salasuo: Atomisoitunut sukupolvi. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2007:7.

86 Lasten ja nuorten taidekasvatus Helsingissä

Tuulikki Koskinen, Johanna Lindstedt ja Pekka Mustonen (toim.). (2011): Taidekasvatuksen Helsinki.

87 Taidetoiminnan edellytykset lähiöissä

Satu Silvanto: Taiteilijatalo Vuosaarella. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2006:10.

88 Hearing Helsinki (Metropolia)

Valmisteilla olevat tutkimushankkeet

6 Helsinki ja Tallinna innovaatioympäristöinä sekä niiden kilpailukyky Itämeren markkinoilla

8 Kaupunki kasvukoneena, tapaus Helsinki

11 Metropolialueiden innovatiiviset suunnittelustrategiat: Suunnittelua suurten hankkeiden, suur-
tapahtumien vai alueellisten visioiden avulla? Helsingin ja Hampurin välinen vertailu / Aalto-
yliopisto

23 Urbaani luovuus - kulttuurialan osaamisyhteisön yhteishanke / Metropolia

25 Sosiaalisen vuokra-asumisen asema asuntomarkkinoilla eräissä Euroopan maissa

38 Jokapäiväinen kulutus ja arkielämän ympäristöpolitiikka / Helsingin yliopisto

39 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen kunnassa / Helsingin yliopisto

40 Kaupunkilaisten kokemuksia saastuneen maaperän ongelmista / Helsingin yliopisto

42 Metropolialueen ympäristöpolitiikan hallinta / Helsingin yliopisto

51 Asuinalueiden ja asuntorakentamisen vaikutukset kaupungin talouteen

54 Seutukuntien kasvu ja siihen vaikuttavat tekijät

55 PK-yritysten ekotehokkuus niiden taloudellisen kannattavuuden edistäjänä / Helsingin ympä-
ristökeskus

58 Helsingin kaupungin henkilöstötarpeen ennakointi

62 Senioriasuntojen rakentamisen seurannaisvaikutukset

72 Helsingin koululaiskysely

79 ECAD-tutkimus

Toteutumatta jääneet tutkimushankeideat

- 4 PehmoGIS kaupunkisuunnittelussa /Aalto-yliopisto (ei rahoitusta)
- 12 Strategisen suunnittelun ohjausvaikutus – vertailututkimus pääkaupunkiseudulla
- 16 Julkisen toiminnan rakenne ja suorituskyky kaupunkialueilla (ei rahoitusta)
- 20 Monikulttuuristen nuorten kiinnittyminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin ja poliittisiin puolueisiin
- 27 Arkkitehtuuri ja asuntojen hinnat (ei aineistoa)
- 34 Kaupunkirakenne ja kulkumuodon valinta (siirtyy vuoteen 2013)
- 35 Kaupungin henkilöstön ja päättäjien ympäristöasenteet ja ympäristötiedon tarve
- 43 Vertaileva tutkimus Tukholman, Helsingin ja Pietarin merialueen ympäristöhistoriasta / Helsingin yliopisto
- 44 Poikkileikkausanalyysi Helsingin arjen ja vapaa-ajan ympäristön historiasta / Helsingin yliopisto
- 52 Elinkeinotoiminnan, tuotannon ja tuottavuuden kehitys kaupungeissa (ei rahoitusta)
- 66 Pääkaupunkiseudun uudempien asuntoalueiden lähi- ja kaukomuuton alueellinen suuntautuminen vuosina 1986–2005
- 71 Nuoret väliinputoajat (siirtyy vuoteen 2013)
- 75 Vanhusten selviytyminen ja turvattomuuskokemukset
- 78 Kameravalvonnan vaikuttavuus
- 80 Tutkimus Savuton Helsinki -ohjelman toteutumisesta
- 81 Terveellinen kaupunginosa -hankkeen vaikutukset

TIETOA STADISTA

Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmat 2011–2015

Kaupungissa tapahtuu – sen elämä ja asukkaat muuttuvat ja muuttavat. Helsingin kaupungin tilasto- ja tutkimusohjelmien tavoitteena on pitää Helsinki toimintaympäristöstään tietoisena kaupunkina. Samalla ohjelmat tukevat tiedollisesti toimia, jotka lisäävät asukkaiden hyvinvointia ja työllisyyttä, vahvistavat elinkeinoelämän kilpailuedellytyksiä sekä edistävät kestävästä kehitystä ja lujittavat hyvän hallinnon kehittämistä. Ohjelmat tukevat lisäksi Helsingin kaupungin eri hallintokunnissa tehtävää strategiatyötä ja yhteisstrategioihin liittyviä tietotarpeita.

Tilasto- ja tutkimusohjelmat vuosille 2011–2015 sisältävät yhteensä 91 tutkimus- ja tilastotoimen kehittämishanketta. Lisäksi tilastotoimi perustuu jatkuvaan tilastotuotantoon, jonka tuotoksena ovat vakiintuneet tuotteet ja palvelut. Hankkeiden toteuttamisessa tietokeskus pitää tiivistä yhteistyötä kaupungin virastojen lisäksi seudun muiden kuntien ja korkeakoulumaailman kanssa.

Julkaisutilaukset

p. (09) 310 36293

Internet

www.hel.fi/tietokeskus